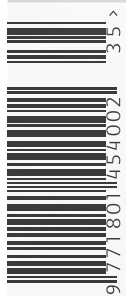

filmové vynálezy Karla Zemana / co jsou inteligentní budovy / graffiti v české společnosti

Marina Abramović & Ulay: Vztah v čase. Performance, 1977

ISSN 1801-4542

Válka jako kulturní projekt

S Radanem Haluzíkem o konfliktech a muzejních intelektuálech

Jaká byla role intelektuálů a umělců v rozdmýchání etnických konfliktů po pádu komunismu? Co můžeme očekávat od poválečného vývoje? V přítomném čísle, věnovaném vzpomínání na jugoslávskou válku, nám na tyto a další otázky odpovídá antropolog, který se výzkumu válek věnoval v devadesátých letech v terénu.

**BOB KUŘÍK
PROKOP IŠTVÁNEK**

Na nedávné zatčení Radovana Karadžiče emotivně reagovali jeho stoupenci i odpůrci. Jakou měl pozici v jugoslávských válkách? Karadžič je složitá figura. Ostatní váleční zločinci na útěku jsou většinou velitelé armád a paramilitárních jednotek, lidé, kteří přímo bojovali. Karadžič není voják, ale bývalý prezident bosenských Srbů, jejich intelektuál a romantická ikona celého myšlenkového projektu, jenž se přelil ve války.

Role intelektuálů v postkomunistických konfliktech byla klíčová. Šlo totiž o obrození národní identity. O rozpomenutí se na národní kořeny se po několika dekádách povrchní proklamace bratrství a jednoty národů v Jugoslávii zasadili v osmdesátých letech intelektuálové. Karadžič byl jedním z nich. Nebyl jen psychiatr, ale také básník a občas i lidový guslar, zpívající národní eposy.

Guslar to byl špatný a básník, řekněme, průměrný. Patřil ale k tvůrcům válečné este-

tiky a sám se k této roli hlásí. V dokumentu BBC Srbský epos se nechal nafilmovat, jak stojí nad obklíčeným Sarajevem a cituje svou báseň již z roku 1971. Báseň se jmenuje Sarajevo a on tvrdí, že v ní „předpověděl“, co se jednou stane: „dohořívá město jak kadidla uhlík, a v tom dýmu točí se vědomí naše...“.

Intelektuálům Karadžičova typu, kteří stáli u zrodu všech postkomunistických etnických konfliktů, říkám, možná trošku z legrace, muzejní intelektuálové. Spousta z nich v bývalé Jugoslávii dosáhla na vrcholné politické pozice: prezident srbsko-černohorské Jugoslávie Čosić, vůdce srbské opozice Drašković, prezident Bosny Izetbegović, Chorvatska Tudžman, Kosova Rugova. Na Kavkaze tomu nebylo jinak. Jejich i Karadžičův příklad ukazuje, že nacionalismus nevymýšlí parta tupých militantů. Jde o složitý intelektuální konstrukt, který je sice špatný, nefunkční, militantní, ale esteticky pro mnohé velmi přitažlivý a o to nebezpečnější. Národní venkov a jeho etnická

„čistota“, zbojníci národní rezistence v horách a orlové z národních erbů nad hlavami...

Pod „muzejním intelektuálem“ si člověk představí pracovníka národního muzea v šedém plášti. Koho tím myslíte vy?

Postkomunistická koncepce národního, etnického člověka vyrůstá z určité schizofrenie komunismu. Pro tento paradox komunistického konceptu lidství používám model, kterému říkám Továrna a Muzeum: Továrna je ikonou modernizace, nuceného pokroku za každou cenu, ve jménu cesty vpřed za bratrstvím a jednotou národů, jež má být pro všechny národy stejná – pro Srby, Rusy, Kubánce, prostě pro všechny. Zároveň ale tentýž režim dává obrovské finanční prostředky a úsilí na pěstování národních kultur a vytváří to, čemu říkám muzejní instituce – síť národních ústavů, ale i školních osnov, médií, filmů, literatury, soch národních básníků uprostřed měst atd.

Pokračování na s. 14

obsah téma čísla: Balkán – válka vzpomínek

- 1 **Válka je kulturní projekt. S Radanem Haluzíkem o konfliktech a muzejních intelektuálech / Bob Kuřík, Prokop Ištváněk**
- 21 **Potýkání vlajek. Odkaz bojů se nerozplynul, ovlivňuje nové generace / Bob Kuřík**
- 22 **Po stopách nenávisti. Místa války se mění, nedůvěra přetrvává / Marek Čejka, Markéta Vinkelhoferová, Jaroslav Fiala**
- 23 **Usínající minulost. Bývalá Jugoslávie se s válečným dědictvím postupně vyrovnává / Filip Tesař**

komentář

- 5 Pačesova příležitost. Potřebujeme změnu atomové legislativy / Vojtěch Kotecký

báseň

- 5 B. Č. 5 SPOLEHLIVÝ PRŮVODCE SVĚTEM / René Krása

literatura

- 6 Přišli včas! Události srpna 1968 z pohledu oficiální literatury 70. let / Jakub Machek
- 6 Versuche des F. A. Brabec / depeše Vítka Schmarce
- 7 Když myslet je zlý sen. Siamská dvojčata Stiga Sæterbakkena / Ondřej Vimr
- 7 Mařenko má... Co zbývá z básníka / Jan Štolba

divadlo

- 8 Ta (jiná) řeč. Vídeňský festival soudobého tance ImPulsTanz/08 / Nina Vangeli

hudba

- 9 Struktury a trhliny. Alexandr Vatagin a Peter Holy představují skupinu Tupolev / Martin Karel Světlík
- 9 Blues o tom, že 8 x 8 = 64 / hudební zápisník Pavla Klusáka

film

- 10 Cesta do země nikoho. Filmové vynálezy Karla Zemana / Kamila Boháčková

- 11 Funny Games USA / Antonín Tesař
- 11 Festivalové hledání v Locarnu / Michal Procházka

architektura

- 12 Inteligentní budovy. Dominantní architektura podřízená místu / Michal Janata

výtvarné umění

- 13 Čest výjimkám. Graffiti a street art v české společnosti / anketa

média

- 20 Pusté levicové pláně. Levice bez mozkových trustů / Jiří T. Král

současní světoví spisovatelé

- 25 Cesta po falešných stopách. Netradiční detektivní příběh Yvese Raveye / Jovanka Šotolová

beletrie

- 26 Bambi Bar / Yves Ravey

galerie

- 27 M-City / připravil Vincenc Lichnovský

- 28 **nové knihy**
- 30 **DVD a CD**

recenze týdne

- 31 Hledání zrnka pravdy. Paměti novináře Budína / Matěj Kotalík

rubriky

- 3 **tipy** – A2 doporučuje zhlédnout či vyposlechnout
- 5 **zkratka** – jednou větou z domova i ze zahraničí
- 20 **přešlap** – Srpnová žeň / Tomáš Tichák
- 22 **par avion** – ze španělskojazyčného tisku vybral Radek Buben
- 24 **letní komiksový seriál** – Krzysztof Gawronkiewicz
- 29 **odjinud** – o literárním dění v českých časopisech / František Knopp
- 29 **soutěž**
- 32 **ovšem** – glosy

editorial

Dámy a pánové!
Na květu chroust/ v hangáru pilot
spí a na smrt čeká..., cítuje ve svém
bieblovském literárním zápisníku Jan
Štolba a jako častokrát, takový už je jeho
talent, uchopením slov a jejich zasazením
do kontextu prohlubuje citlivost
čtenářovu ke všem ostatním textům.
V případě našeho hlavního tématu se
k citlivosti musí vázat i odvaha přemýšlet
o minulosti znovu, nepředpojatě.
Téma, uvedené pro nás mnohé možná
překvapivým rozhovorem s Radanem
Haluzíkem (analyzuje balkánskou
kulturní směr Ramba a národních
institucí), mluví o moci. Moci disponovat
historií, pamětí. A co je důležité právě
pro náš týdeník, zabývá se též rolí
intelektuálů a estetických konceptů
v postkomunistických konfliktech.
Někdy zakletých v konkrétních literárních
dílech politiků, jindy, důrazněji,
v choreografii hromadných scén, které
se bohužel neodehrávají na plátně.
Pojem kulturní politika tak získává
mnohem širší kontury, než jak jej známe
z dosavadních konkrétních českých
sporů. Téma připravil Ondřej Slaáček.
– Michal Janata v článku Inteligentní
budovy pokračuje v potírání obecných
představ o ekologické architektuře.
Další články v kulturních rubrikách
vás zvou na různá události, například
na mírně paradoxní výstavu street
artu a graffiti v hlavním městě.
Nesmrtelné chroustí čtení!
Libuše Bělunková

došlo

Ad glosa Ludmily Kunčarové (A2 č. 32/2008)

Autorská práva je třeba zrušit. Jestliže někdo například složí a nahraje nějakou melodii a někdo si ji zapamatuje, jak může autor mít právo zakazovat tomu posluchači tu melodii dál reprodukovat? Je to totalitní (právo zasahuje do osobních záležitostí) a otrokářské (moc člověka nad člověkem, autora, resp. jeho zástupce nad posluchačem), civilizovaná a svobodná společnost by tento model měla co nejdříve opustit. Z tohoto pohledu je zrušit i prodej hudby už ne jako nosiče, který je mým řečneme majetkem, s nímž mohu disponovat, nýbrž jako služby, kdy otrokář (autor, resp. většinou jeho zástupce) rozhoduje o tom, kolikrát, jak často, kde a kdy si otrok (posluchač) může hudbu poslechnout. Chválit něco podobného ("když to chceš slyšet víckrát, připlať si") vyžaduje nemalou dávku totalitního myšlení a poukazuje na nepochopení smyslu kultury. Existence kultury je ve veřejném zájmu. Kultura je majetkem společnosti. Vše, co je součástí kultury, je majetkem společnosti. Takže ani hudba není majetkem jejího autora, nýbrž právě celé společnosti, v jejíž kultuře (i díky jejíž kultuře) ta hudba vznikla (je to dialektická vazba; bez těch, co tu hudbu budou poslouchat, by nevznikla).

Nechápu, jak může někdo obhajovat autorské právo (a výstřelky v jeho rámci, jako je prodej hudby jako služby), které je jedním z nejnechutnějších případů privatizace kultury.

Petr Břeň

Ad Pasti, pasti, popravu (A2 č. 32/2008)

Nevím zdali víte, ale kauza podvodů exekutorů byla na příkaz soudu letos v dubnu opětovně otevřena. Bohužel ale šetření a snaha vyšetřovatelů ve věci není žádná. Je to naprosto stejné, jak uvádím na mém webu aktualne.eu, a velmi podobné praktikám mafie. Bohužel není vůle, aby podvody exekutorů byly prošetřeny, jelikož je v tom namočeno velké množství vlivných a mocných. Kdybych v roce 2005 věděl, jaká mafie ovládá naši justici, raději držím ústa a krok. To, co mi naše mafiánská justice dělá s životem, bych nikdy nikomu nepřál.

Milan Bajcár, Brandýs nad Labem

Tereza Boučková a Petr Čichoň

Stipendia Pražského literárního domu autorů německého jazyka letos získali Tereza Boučková a Petr Čichoň. Oba autoři stráví měsíc v literárním domě Villa Clementine v německém Wiesbadenu, kde budou psát, navazovat nové kontakty a prezentovat svou tvorbu v rámci čtení. Tereza Boučková odjíždí v září, Petr Čichoň v říjnu, mj. v době konání frank-

furtského knižního veletrhu. O stipendium se ucházelo 19 zájemců; porota přihlížela ke kvalitě jejich dosavadní tvorby a k záměru využití stipendijního pobytu.

Petr Čichoň bude pracovat na rozepsaném románu, který tematicky zpracovává popřevratová 90. léta: „Zamýšlený příběh vypráví o slezských zednících, kteří odjedou pracovat za vidinou lepšího výdělků do sjednoceného Německa. Prožívají realitu několika kultur – život v postkomunistickém Československu, bývalé NDR, bývalé NSR a také novou realitu sjednoceného Německa. Do tohoto časově vymezeného příběhu se zedníkům z Horního Slezska znovu připomíná jejich česko-německá historická minulost.“

Autoři budou také psát o svém pobytu ve Wiesbadenu, Tereza Boučková formou fejetonů, Petr Čichoň básní a básní v próze. Tyto „deníky“ či reportáže budou přístupné na internetových stránkách Pražského literárního domu prager-literaturhaus.com a vybrané části vyjdou v A2 kulturním týdeníku a v literární příloze Práva Salon.

Stipendium bylo vyhlášeno ve spolupráci s Hesenskou literární radou už podruhé (loni je získala Radka Denemarková). V listopadu přijede do Prahy německý autor, který bude reflektovat dění v Praze a bude možné se s ním setkat v rámci autorského čtení. Vznik Pražského literárního domu iniciovala pražská německy píšící autorka Lenka Reinerová spolu s Františkem Černým a Kurtem Krolopem, předsedou Společnosti Franze Kafky. Hlavním cílem nadačního fondu je přiblížit veřejnosti literaturu německy píšící

cích autorů z českých zemí a oživit kulturní tradici. Dům disponuje unikátní tematickou knihovnou a pořádá kulturní akce a diskusní večery. Na realizaci stipendia se podílejí Ministerstvo kultury ČR a Institut umění.

Lucie Černohousová

Soutěž

Správná odpověď na úkol z čísla 30 – Co je Foucaultovo kyvadlo?– zní: Foucaultovo kyvadlo, pojmenované po francouzském fyzikovi Foucaultovi, představuje důležitý experiment potvrzující otáčení planety Země kolem své osy. Knihu Poznámky na krabičkách od sirek posíláme Tomáši Kopiczkovi do Přestice.

Odpověď na úkol z čísla 31 – Jak se jmenuje britský modernista (1900–1985), jehož dílo Richard Caddel editoval? – je: Basil Bunting. Knihu Psní v temnotě posíláme Silvii Šopfové do Troskotovic.

Odpověď na úkol z čísla 32 – Napište nám název knižního debutu slovenského autora Bally a rok, kdy byl vydán – zní: Leptokaria 1996. Knihu Naživu posíláme Michalu Prekopovi na Slovensko do Púchova.

Odpověď na úkol z čísla 33 – Jak se jmenovala první kniha Marka Slouky a do kterých tří jazyků byla z angličtiny přeložena? – je: Válka světů (s podtitulem Kyberprostor a hi-tech útok na realitu). Vyšla i japonsky, čínsky a korejsky. Knihu Viditelný svět posíláme Veronice Velechové z Prahy 10.

–mam–

literatura

Ty, já a oni v jazyce a v literatuře

Tematické konference pořádá katedra bohemistiky UJEP každé dva roky. Letošním tématem, k němuž se také vztahuje značná část literární tvorby, bude problematika vztahů mezi skupinami i jednotlivci a z nich vyplývajících způsobů komunikace: pragmatické aspekty užívání různých gramatických osob, s tím související kognitivní procesy a využití v překladatelské praxi. Info a program na pfl.ujep.cz.
Pedagogická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně (České mládeže 8, **Ústí nad Labem**), od úterý **2. 9.** do čtvrtka **4. 9.**

Polabský knižní veletrh

Pátý ročník veletrhu a výstavy krásných knih a literatury bude zaměřen na literaturu pro děti a nově na didaktické pomůcky podporující logické myšlení a výuku čtení. Spisovatelce Marii Kubátové, která je autorkou více než sedmdesáti knih pro děti, mládež i dospělě čtenáře, divadelních a rozhlasových her a předloh televizních inscenací, bude ve čtvrtek 4. 9. v 10.00 předána Cena Polabského knižního veletrhu za mimořádný přínos pro českou literaturu a celoživotní tvorbu pro děti. Bude také vyhlášena literární soutěž s tématem humor a Městská knihovna Lysá nad Labem udělí Cenu knihovníků za nakladatelský počin v oblasti literatury pro děti a mládež. Info na vlL.cz.

Výstaviště Lysá nad Labem

(Masarykova 1727), od soboty **6. 9.** do úterý **9. 9.**

–**pa**–

divadlo

Fandíme Divadlu…!

S mottem Fandíme Divadlu…! ! a kopačkami na billboardech vstupuje do 16. ročníku Mezinárodní festival Divadlo v Plzni. Mezi očekávané české premiéry patří Obludárium Divadla bratří Formanů. Formani mísí v šapitó kabaret, cirkus, němou grotesku i loutky. Zahraniční hosté přijedou letos z postjugoslávských zemí, Srbska, Slovinska a Chorvatska, a to s klasikou i současnou dramatikou. Dalším zahraničním hostem bude divadlo ze sicilského Palermo Sud Costa Occidentale. Inscenace Emmy Dante Můj život vychází ze sicilských kořenů, z místní historie, zvyků a kultury. Maďaři a Slováci jsou v Plzni nepostradatelnými hosty. Z Maďarska však letos nepřijede divadlo z Budapešti, v Česku už poměrně známé, ale z Debrecína – Csokonaiovo divadlo. Na programu domácím letos nemůže chybět Divadlo Archa s Havlovým Odcházením. K vidění ale je například i scénické čtení hry Don Juan v posteli od Miroslava Djablika, který si odnesl Cenu Alfréda Radoka za rok 2007. Offprogram

se odehraje na železniční stanici Plzeň – Jižní předměstí, v plzeňské vodárně Na Homolce nebo na nádvoří Plzeňského Prazdroje. **Plzeň** bude žít divadlem od úterý **9. 9.** do soboty **20. 9.**

Vějřř s broskvovými květy

Pražské Divadlo v Dlouhé uvádí adaptaci čínské hry z konce 17. století Vějřř s broskvovými květy. Inscenátoři slibují, že budou k vidění také prvky klasického

čínského divadla. Text přeložila Dana Kalvodová, významná česká historička, překladatelka a propagátorka asijského divadla. Po deseti letech (a po Kouzelném vrchu Thomase Manna) se do Dlouhé vrací režisér Jan Antonín Pitínský. Jedné z hlavních rolí, nankingské nevěstky Siang, se ujímá Helena Dvořáková. To vzbuzuje velká očekávání. Dvořáková totiž nedávno za roli Faidry získala Cenu Alfréda Radoka. A opět se jedná o ústřední ženskou roli, o náročný text i ne zcela běžné jevištní ztvárnění a pojetí herectví. Premiéra v **Divadle v Dlouhé** (Dlouhá 39, **Praha 1**), v úterý **9. 9.**, reprízy v úterý **16. 9.** a v pátek **26. 9.** v 19.00.

Adéla ještě nevečeřela

Další film ze „zlatého fondu“ se dostává na muzikálové jeviště. Adéla ještě nevečeřela ve Slováckém divadle v Uherském Hradišti následuje Limonádového Joea z Karlínského divadla. Limonádový Joe je v Karlíně pro náročnějšího diváka k nepřežití, tak bude zajímavé, co udělají s Adélou v Hradišti. Tým Brdečka – Lipský doplňuje Ondřej Brousek jako autor hudby a choreograf Radek Balaš, kteří dle divadelního webu vytvořili „komedii, která ctí jak filmovou předlohu, tak i divadelní prostor“. Za toto vágní vyjádření se dá skrýt cokoliv, je ale jisté, že díky slavné předloze je divadelní úspěch měřený „objektivním“ počtem prodaných lístků zaručen. **Slovácké divadlo** (Tyršovo náměstí 480, **Uherské Hradiště**), v sobotu **6. 9.**, ve čtvrtek **11. 9.** a v sobotu **13. 9.** v 19.00.

–**jb**–

film

Zohan

Šedesáté výročí založení Státu Izrael a s ním spojený počátek eskalace izraelsko-palestinského konfliktu pojali hollywoodští scenáristé po svém a vytvořili bláznivou komedii mixující prvky **Borata**, **Bláznivé střely**, **Zoolandera** a **Austina Powerse** o elitním agentovi Mossadu, který nafinguje vlastní smrt a začne za mořem nový život jako elitní kadeřník. Pod tímto poněkud bizarním scénářem je podepsán respektovaný autor chytrých komedií Zbouchnutá a Superbad **Judd Apatow**, režie se ujal průměrný tvůrce Dennis Dugan (Když si Chuck bral Larryho).

Podvratné zpracování kontroverzního tématu, které již desetiletí plní stránky světových novin a jež je se zuřící druhou intifádou stále aktuální, si vložené užili představitelé hereckých rolí: krom krále třesutých komedií **Adama Sandlera** (Kurs sebeovládání, Klik – život na dálkové ovládání) se v zajímavých úlohách objevují i John Turturro (militantní Palestinec) a Rob Schneider (arabský aktivista). Zohan se stal nesporným komediálním hitem letní sezony a celosvětově vydělal již 40 milionů dolarů.

Premiéra v ČR 28. 8.

–**jj**–

Po svatbě

Jaké to je po svatbě, se dozvíte z filmu „dogma“ režisérky **Susanne Bierové**, která z Dánska přešla natáčet do Hollywoodu.

Snímek je citovým dramatem ze života jedné dánské rodiny: hlavní představitel **Mads Mikkelsen**, známý jako záporák z nového Bonda, přijíždí do Dánska pro peníze na charitu v Indii a dovídá se o své dospělé dceři. Stylově i obsahově půjde spíš o sevřený, intimní rodinný portrét, typický pro snímky hnutí dogma. Je však otázkou, co tato forma může sdělit nového. **Premiéra v ČR 28. 8.**

–**kb**–

Fresh Film Fest

Fresh Film Fest letos slaví jubilejní pátý rok. Za dobu své existence se vyprofiloval v mezinárodní soutěžní přehlídku studentských filmů a debutů, největší akci svého druhu v Evropě. Karlovy Vary tak letos již popáté ožijí setkáním studentů nejen filmových škol, milovníků filmu a filmových profesionálů z celého světa. V rámci oslav dostanou navíc všichni studenti od organizátorů dárek – akreditaci na festival zdarma. Celkem se letos přihlásilo do soutěže 931 studentských filmů, čteně jsou zastoupeny evropské země jako Česko, Německo, ale soutěžit bude i Kolumbie, Egypt, Jižní Korea, Írán, Ukrajina či Gruzie. Fresh Film Fest letos navíc ozdobí pět narozeninových znělek, které vzešly ze soutěže pro veřejnost. Téma znělek zní „Green screen“, ve filmové a televizní terminologii tzv. zelené pozadí, které umožňuje hru s barvami, postavami a jiná vizuální kouzla. Více informací najdete na freshfilmfest.net.

Karlovy Vary, 27.–31. 8.

Živé kino v Praze

Film pro své plné vyznění a divácké uchopení nepotřebuje být promítán pouze v kinosále. Samo město se má stát kinem. Spojení mezi prostorem filmovým a architektonickým může být platformou pro nejrůznější žánry či autorské přístupy. To jsou myšlenky, jež provázejí první pražská doprovodná promítání ohlašujícího se podzemního 12. mezinárodního festivalu dokumentárních filmů Jihlava 2008. Pražané tak již v srpnu mohou zhlédnout **Český sen** (**28. 8.**, Václavské náměstí, Praha 1, u Café Tramvaj), **Ženy pro měny** (**31. 8.**, náměstí Republiky, Praha 1, před obchodním domem Kotva) či **Hry prachu** (**1. 9.**, Kongresové centrum, Praha 4, travnatá plocha). Vstup je zdarma a začátek vždy ve 20.30.

–**lg**–

hudba

Stará hudba

ve Starém purkrabství

Další pokračování **Hudebních čtvrtků na Vyšehradě** má podtitul Early Music. Hráčka na

fortepiano (klavířkový klavír) Petra Matějová a sopranistka Irena Troupová představí mimo jiné skladby **Josepha Haydna**.

Staré purkrabství (Národní kulturní památka Vyšehrad, V pevnosti 159, **Praha 1**), ve čtvrtek **28. 8.** v 19.00.

Melancholie v Brně

Dlouhé zasněné melancholické kompozice, které posluchače odnášejí na místo, kde platí zcela jiné zákony. Švédští **Pg.Lost**, to je postrock jdoucí ve stopách kapel Mono, Explosions in the Sky, Sigur Rós nebo Red Sparowes. Koncem prázdnin vydávají nové album s názvem It’s Not Me, It’s You!. Koncertní podoba Pg.Lost je umocněna filmovou projekcí. Dánští **Obstacles** hrají čistě instrumentální hudbu, ozdobenou jen tak pro chuť zajímavými samply, posbíranými při toulkách po světě. Německá **Tephra** vloni absolvovala evropské turné po boku Red Sparowes, což o jejím stylovém zaměření prozrazuje dostatek. Hypnotický, atmosférický temný hardcore se samply v duchu raných Isis, Cult of Luna nebo Neurosis. Tephra je synonymum pro dlouhé hypnotické temné skladby, protkané hutnými kytarovými riffy a pochmurnými samply.

Flora (Štefánikova 24, **Brno**), ve čtvrtek **28. 8.** ve 20.00.

–**pf**–

Country-lo-fi-punk

Newyorský hrdina antifolku a autor komiksů, osmadvacetiletý **Jeffrey Lewis** navštíví Strahov s kurážnou dávkou lo-fi písničkářství, sci-fi punku i rockovějších příměsí za doprovodu několika přátel v podobě kapely **The Jitters**. Upřímně autobiografických textů s bizarními zápletkami má celou sbírku, nahrávky doplňuje malými svazky komiksů a živé hraní velkoformátovými ilustracemi. První ze čtyř desek, které vydal na americkém labelu Rough Trade, se jmenovala The Last Time I Did Acid I Went Insane and Other Favorites, poslední z nich je kolekci předělávek provokátorské anarcho-punkové legendy Crass, kde přepracování podleho vše od textů po zvuk i vyznění a z originálu zůstala pouze inspirace.

Klub 007 Strahov (Chaloupeckého 7, **Praha 6**), v úterý **2. 9.** ve 20.00.

Pash*

výtvarné umění

Biedermeier v Praze

Ze spolupráce Správy Pražského hradu, Uměleckoprůmyslového musea v Praze, Národní galerie v Praze a Národního památkového ústavu vznikl rozsáhlý výstavní projekt nazvaný **Biedermeier. Umění a kultura v českých zemích 1814–1848**. Zatímco v zahraničí byl český a moravský umělecký a životní styl první poloviny 19. století již představen (2000 v Padově; 2006–07 v rámci putovní americké stejnojmenné výstavy Beidermeier v Milwaukee, Vídni, Berlíně a Paříži), v domácím prostředí na shrnující prezentaci a následné vědecké zhodnocení stále čekal. Výstavní přehlídka v Praze je tedy vůbec prvním souhrnným představením tvorby domácího biedermeieru v ČR. Představuje veřejnosti na 700 děl a artefaktů z různých oborů umělecké činnosti a řemesla, od tradiční kresby, malby a grafiky přes sklo, porcelán až k slohové nejtypičtější a nejryzejší nábytkové tvorbě. Výstavu doplňuje dvojjazýčný průvodce a rozsáhlá publikace s texty historiků a uměnovědců Heleny Brožové, Jiřího Fronka, Daniely Karasové, Romana Prahla, Jiřího Raka, Víta Vlnase, Jany Wittlichové ad. Projekt lze navštívit v **Jízdárně Pražského hradu** do **28. 9.**

–**pev**–

televize

2x Luba Skořepová

Luba Skořepová, dlouholetá členka činohry pražského Národního divadla, letos oslaví pětasmadesáté narozeniny. Při této příležitosti jí ČT 2 věnuje speciální

blok ve večerním vysílání. Započne jej reprízou inscenace **Mydlíbaba**, jež vznikla před deseti lety a vychází ze tří příběhů slavných Monologů italského dramatika Alda Nicolaje. K režii si Skořepová vybrala Jaromíra Pleskota, s nímž se poznala díky spolupráci v Národním divadle. Výsledkem se stalo humorné představení, v němž herečka se šarmem a vtípem vypráví příběhy tří osamělých, podivínských žen, v nichž, jak sama přiznala, nachází kus sebe samé. Po záznamu inscenace bude odvysílán hereččin medailon, jenž vznikl před sedmi lety.

ČT 2, v sobotu **30. 8.** ve 20.00 a ve 21.00.

Padlé ženy

V Irsku jste si mohli vysloužit označení „padlá žena“ různě. Treba mladičkou Margaret zasnánilil její vlastní bratranec, Rose porodila nemanželské dítě a Bernadette koketovala s příliš mnoha chlapci. V zájmu věčného spasení jim všem ale byla dána možnost „své“ provinění odčinit. V klášteře řádu Marie Magdalské se z nich tvrdou prací, odříkáním a modlitbou mohou ještě stát bohabojné ženy. Žádná z nich ovšem netuší, co je za ponurými klášterními zdmi čeká. Herec a režisér **Peter Mullan** (např. Jmenuji se Joe) se inspiroval skutečnými osudy, které zachytil už o čtyři roky dříve dokumentární film Sex v chladném podnebí. A přestože film vyvolal silnou negativní odezvu ve Vatikánu, získal na svoji stranu odbornou veřejnost a odnesl si i řadu mezinárodních cen, včetně Zlatého lva z MFF v Benátkách.

ČT 2, v neděli **31. 8.** ve 22.35.

–**lg**–

rozhlas

Klub rozhlasové hry

„Chroptění Mony Lisy“, tedy téma krachu a konce krásného umění, zpracovává stejnojmenná hra (1970), či přesněji „děň pro hlas a aparatury“ z hlavy a pera rakouského experimentálního básníka a dramatika Ernsta Jandla. Rozhlasová kompozice, stavící na metaforickém významu obrazu fyzického umírání, je realizována metodou zvukových útržků a deformovaných fragmentů klasického umění. Jandl tu pomocí zhuštěných výkřiků evokuje rozklad lidského jedince na ty nejmenší částičky a funkce lidské fyzis i psýchy. Důležitou úlohu zde plní technické možnosti stereofonie, systém pěti pozic, rozkládajících se mezi pravým a levým reproduktorem. Překlad Věry Koubové natočil roku 2006 režisér Miroslav Buriánek spolu s Jaroslavem Řezáčem a Pavlem Kikinčukem.

ČRo 3 – Vltava, v úterý **2. 9.** ve 22.00.

Ve jménu ohrožené svobody

Osobnosti Josefa Václav Friče (1829–1890) byla věnována již červnová četba z biografického románu Vladimíra Macury, který se nicméně omezil na události bouřlivého roku 1948. Další osudy nejrevolučnějšího z našich romantiků – období uherských internací (1851–54, 1858–59), léta exilu, strávená v Londýně, Paříži, Berlíně a nakonec v Budapešti a Záhřebu, roky, během nichž se poznal s Bakuninem, Kossuthem, Garibaldim ad., to vše zachycují Fričovy čtyřsvazkové Paměti, psané po návratu do Čech. Dvanáctidílnou četbu z těchto memoárů připravil Miroslav Stuchl. V režii Vlada Ruska účinkuje Vladimír Brabec.

ČRo 3 – Vltava, od čtvrtka **4. 9.**, vždy v 18.30.

–**mc**–

jb – Jana Bohutínská / **jj** – Jan Jílek /

kb – Kamila Boháčková / **lg** – Lukáš Gregor /

mc – Miloslav Caňko / **pash*** / **pa** – Petr Andreas /

pf – Petr Ferenc / **pev** – Petr Vaňous

5FFF

5. FRESH FILM FEST
27. – 31. 8. 2008
Karlovy Vary
www.freshfilmfest.net

FFFŠICHNI
STUDENTI
VSTUP
ZDARMA

ZA PODPORY

MEDIA

Ministerstvo kultury
Česká republikaStátní fond ČR
pro podporu a rozvoj
české kinematografieMŠMT
Ministerstvo školství,
mládeže a tělovýchovyKARLOVSKÝ
KRAJKARLOVSKÝ
KRAJStátní fond
životního prostředí
České republikyOperační program
životní prostředíEVROPSKÁ UNIE
Evropský fond
regionálního rozvoje

FAMU

OFICIÁLNÍ DODAVATELÉ

Kodak
Motion Picture FilmOKI
PRINTING SOLUTIONS

PRÁVO

Novinky.cz

RADIO
97.9

MEDIÁLNÍ PARTNEŘI

Marketing
& Media

TIMEIN

RESPEKT

super vision

cinema

ZOOM

METROPOLIS

LITERÁRNÍ
NEBESY

A2 kulturní týdeník

| STUDENT | AGENCY |

Pačesova příležitost

Potřebujeme změnu atomové legislativy

Když takzvaná Pačesova komise představila svoji průběžnou zprávu, komentátoři v ní viděli hlavně další krok ke koaliční roztržce nad novými atomovými reaktory. Ale novinový dojem je hodně vzdálený opravdovému obsahu.

VOJTĚCH KOTECKÝ

Nejdůležitější bod takzvané Pačesovy zprávy tvoří potvrzení komisařů, že hlavním českým energetickým úkolem je snižování vysoké náročnosti domácí ekonomiky na spotřebu uhlí, ropy, plynu a uranu. Debaty o nových zdrojích – bezesporu důležité a legitimní – vedle ní totiž vypadají trochu jako poznámka pod čarou.

Možnosti vylepšování energetické efektivity jsou enormní: mnohem větší, než kolik nabízejí nové elektrárny či uhelné doly. Březnová studie, kterou si od renomovaných pražských expertů nechalo udělat Hnutí DUHA, spočetla, že energetickou náročnost českých budov lze rozumně snížit o 60 procent – hlavně lepšími izolacemi domů, které omezí úniky tepla. Každý tedy může mít teplý, pohodlný a zdravý domov – a přitom většina domácností ušetří tisíce korun ročně, srazíme české exhalace oxidu uhličitého i dovoz plynu z Ruska.

A teď pozor: Číslo odpovídá šestinásobku elektriny, kterou by dodávalo kontroverzní rozšíření severočeských uhelných dolů, jež by si vyžádalo vystěhování asi dvou tisíc lidí ze sousedních obcí.

Obdobně možnosti vylepšování energetické efektivity domácího průmyslu už se současnými technologiemi činí 23 %, tedy ekvi-

valent dvou atomových elektráren v Dukovanech. Příčinou přitom není příliš mnoho továren, nýbrž obstarožní továrny. Česká ekonomika na každou vyrobenou korunu hrubého domácího produktu pohltí skoro dvakrát více energie, než kolik spotřebují státy původní patnáctky Evropské unie.

Vysoká energetická náročnost má rovněž ekonomické a politické následky, některé dost bizarní. Nejenže právě její vinou (a kvůli obstarožním uhelným elektrárnám) patříme mezi evropské rekordmany v exhalacích skleníkových plynů. Rovněž zvyšuje záporný sloupeček ve statistikách obchodní bilance, protože velká část paliv pochází z dovozu. Česká ekonomika v červnu každý den utratila přes 420 milionů korun za import ropy a ropných výrobků.

Navic ovšem velkou část peněz posíláme přímo vládcům, kteří vůbec nesdílejí naše demokratické, svobodomyslné hodnoty – a od kterých bychom se raději měli držet dál. Největším dodavatelem ropy je Rusko, na druhé příčce není nikdo jiný než korupcí prolezlý režim dynastie Alievů v Ázerbájdžánu. Vláda minulý týden schválila, že pošle Gruzii 150 milionů korun coby mimořádnou pomoc na obnovu ekonomiky. Ale soupeřícímu Rusku stejnou částku posíláme každých 18 hodin.

Atomový diskurs

Leitmotivem debaty kolem Pačesovy (nebo přesněji Dlouhého: podle kuloárů skutečným autorem předběžného referátu byl exministr průmyslu) zprávy se staly atomové reaktory.

Navic právě diskuse o nich trpí apriorní polarizací na principiální spor: atom ano versus atom ne. Petr Fischer loni na podzim v tom-

to listu kritizoval zelené, že sice nesouhlasí s novými reaktory, leč nepovažují odmítnutí jaderné energetiky za dogma (A2 č. 44/2007). „Zelené hnutí bez odporu k jádru přestává být zeleným hnutím,“ píše. „Na boji proti jádru... zelení vyrostli. (...) Žádný zelený nemůže dnes jen tak říct, že odpor proti jádru pro něj není dogma, protože tím zároveň říká, že neexistuje žádný bod, z něhož by rostla jeho identita.“

Komentář excelentně ilustruje převažující – a hodně nešťastný – diskurs, který se také dost odráží v referování o Pačesově komisi. Ale za prvé: přece právě tohle neplatí. Rozhodování, zda použít některou technologii, je praktický problém a spočívá v porovnání plusů a mínusů. ČEZ nemá dostat zelenou pro nové atomové reaktory, protože (a pokud) projekt přinese více škody než užitku. Nikoli kvůli tomu, že jaderná energetika je špatná.

Za druhé, politická debata by měla hlavně rozhodovat, jaké podmínky pro energetické společnosti stanoví. Přinejmenším – a na tom se mohou shodnout pro- i protijaderní politici – musí před závorku vytknout apriorní podmínku: provozovatelé atomových elektráren ponesou plnou odpovědnost za případné škody.

Pokud by se v Temelíně něco stalo, podle málo známé klauzule současného atomového zákona všichni postižení dohromady obdrží jen šest miliard. Nezávislé odhady škod při těžké jaderné havárii přitom hovoří o číslech o dva nebo tři řády vyšších. Přitom ČEZ samotný má svoji elektrárnu paradoxně pojištěnu na 35 miliard. Pro chemický průmysl a jiná riziková odvětví obdobné speciální regule neplatí. Pokud někdo chce vést řeč o nových reaktorech, uzavření této díry v legislativě musí být podmínkou číslo jedna.

Pačesova komise tedy prohlašuje vylepšení energetické efektivity ekonomiky za zásadní úkol. Jen houšť. Jenomže po pravdě řečeno stejnou prioritu deklarovala snad každá energetická politika, co jich zdejší politici od roku 1990 přijali.

Nemá moc velký smysl, aby politici konstruovali – a potažmo jejich poradci vymýšleli –, jak bude za dvacet, třicet, padesát let vypadat energetika. Kolik procent výroby připadne na atomové reaktory, kolik na uhelné elektrárny či obnovitelné zdroje, rozhodují investoři v živé ekonomice, ne ministerští stratégové.

Proto v podzimní, finální zprávě komisařů nesmí zůstat u malování grafů a vágních seznamů priorit. Podstatné tedy je, aby komise přišla s konkrétním plánem: s návrhy nové legislativy, daňových reforem a dalších opatření, které dají impuls inovacím a pomohou rozhýbat investice do nových technologií. Právě podle toho se pozná, zda Pačesova mise měla smysl.

Autor je programový ředitel Hnutí DUHA,

české ekologické organizace.

zkrátka

Byl zveřejněn širší seznam kandidátů nominovaných na Německou knižní cenu. Jsou mezi nimi například Martin Walser (Ein liebender Mann), Peter Handke (Die morawische Nacht), Feridun Zaimoglu (Liebesbrand) nebo Ingo Schulze (Adam und Evelyn). / Australské Melbourne bylo organizací UNESCO jmenováno Městem literatury. Připojilo se tak k Edinburghu, Berlín, Buenos Aires a Montreal jsou Městy designu, Bologna a Sevilla Městy hudby. / Knihovníci ve Velké Británii uvažují o zrušení pokut za pozdě vrácené knihy. / Iránská herečka Golshifteh Farahani, která měla hrát v americkém snímku o pronásledování jednoho z vůdců al-Kájdý, byla zadržena na letišti v Teheránu a odlet do USA jí byl zakázán. / Snímek Strážci, který podle komiksu Alana Moorea natočil Zack Snyder, se možná, kvůli sporu společností Warner Bros. a Fox o distribuční práva, nedostane do kin. / Univerzita v Edinburghu se rozhodla vydat dva zatím nepublikované texty Waltera Scotta, které podle spisovatelova zetě nikdy neměly spatřit světlo světa. / Zhoršující se ekonomická situace v Japonsku je jednou z příčin, proč se tu letním bestsellerem stal 79 let starý román Takiji Kobayashiho Krabí loď, který popisuje zakládání odborů na rybářské lodi. / Pod názvem Herzzeit vyšla v Německu korespondence mezi Ingeborg

Bachmannovou a Paulem Celanem. / Španělská pornoverze Tintinových příhod, v níž hlavní hrdina prožívá krizi středního věku – autor Antonio Altarriba ji nazval Růžový lotus –, byla po nátlaku Hergého dědiců stažena z prodeje. / Malé americké nakladatelství si zadalo inzerát, v němž hledá tým lidí, kteří by falšovali autogramy spisovatelů v knihách. / O zfilmování zatím poslední knihy o Jamesi Bondovi Peklo pro zvané, jejímž autorem je Sebastian Faulks, se zatím neuvažuje, protože by nezapadala do současné linie snímků s Danielem Craigem. Důvodem je, že se odehrává v šedesátých letech. / V Německu byla založena literární cena Diagram, udělovaná nejpodivnějšímu knižnímu názvu. / Přístup na hudební server iTunes byl v Číně zablokován, protože někteří atleti prý poslouchali zakázané protestsongy. / Ani to, že šlo o poslední roli Heatha Ledgera ve filmu, nepomohlo Terrymu Gilliamovi najít distributora pro snímek Imaginarium doktora Parnassuse. / Režisér Alex Proyas plánuje zfilmovat román Roberta A. Heinleina The Unpleasant Profession of Jonathan Hoag.

–jgr–

RENÉ KRÁSA

B. Č. 5 SPOLEHLIVÝ PRŮVODCE SVĚTEM

O ŘÍMANECH SE VÍ, ŽE KAMKOLI PŘIŠLI, TAM STAVĚLI SILNICE. UVIDÍŠ-LI KDEKOLIV KOHOKOLIV STAVĚT SILNICE, JE TO ŘÍMAN.

NĚMEC SE POZNÁ PODLE TOHO, ŽE MÁ: NOS HRBATÝ, OČI VYKULENÉ A SPRAVUJE HODINKY.

ITALA POZNÁŠ TAK, ŽE JÍ ŠPAGETY A FRANCOUZ ZASE ŠNEKY.

JAHODY JSOU ČERVENÉ, ŽIDOVKY MAJÍ TLUSTÉ KOTNÍKY, KAŽDEJ HLUCHEJ DĚDEK JE SMETANA A NA ŽALUDEK JE NEJLEPŠÍ BACH.

VIDÍŠ-LI POUTNÍKA AN DLOUHOU LUČINOU? – POTKÁVÁŠ MÁCHU, JENŽ SI TO ZROVNA NĚKAM ŠTRIKUJE.

PRAVDA VÍTĚZÍ! SPATŘÍŠ-LI, ŽE MÁ KDEKOLIV COKOLIV NAVRCH, BUĎ SI JIST, ŽE JE TO PRAVDA.

Přišli včas!

Události srpna 1968 z pohledu oficiální literatury 70. let

Jedním z nástrojů, jimiž se strana snažila v době normalizace vykreslit oficiální obraz srpnové invaze v roce 1968, byla i literatura. Všem románům věnujícím se tomuto ideologickému „upravování“ historie je společné obdobné manipulativní schéma i podobné motivy.

JAKUB MACHEK

Jednou ze snah normalizátorů české literatury v sedmdesátých letech byl pokus o návrat k socialistickému realismu padesátých let, přičemž funkce literatury se po vyloučení rozvrtných živelů měla vrátit k pozitivnímu působení na společnost. Různí autoři rozdíl- ných generací se vydali touto cestou za výraz- né podpory vydavatelů i komunistické strany.

Palec na spoušti

Důležitým záměrem byla snaha nabídnout čtenářům oficiální výklad událostí šedesá- tých let a zvláště roku 1968 čtenářsky atrak- tivní formou. První vlna těchto románů se objevila v polovině sedmdesátých let a dal- ší na začátku let osmdesátých, zřejmě jako reakce na Chartu 77.

Tyto knihy byly často vydávány v krajských nakladatelstvích, oceněny v literárních sou- těžích k výročí vítězného února či květno- vého osvobození, nebo byly alespoň těmto výročí věnovány. Jejich autoři mohli počít- at s masovými náklady (10 až 30 tisíc výtis- ků) a často i s opakovaným vydáváním.

Oproti důsledně schematické literatuře pade- sáťých let se však nyní autoři snažili o čtenářsky

Dobře pamatuj: Bude občanská válka – bude – jestli to neobrátime. Nebo jestli... jestli nezavoláme Sověty.
Martin Plitz: Redaktorka, výřez, 1999

vděčnější tvorbu, která měla být díky své popu- laritě mnohem lépe schopna působit na čtená- ře svým ideologickým obsahem než původní socialistický realismus. Obdobný pokus o zís-

kání širokého publika pro nový výklad před- chozích období probíhal v této době i v dal- ších populárních médiích – filmu a televizních seriálech.

Autoři přebírali některé z celkem pro- gresivních postupů šedesátých let, ovšem nesměli jimi ohrozit optimistické vyzně- ní díla. To je možné vidět například u Vla- dimíra Párala nebo Ladislava Fukse, kteří v sedmdesátých letech značně otupili svo- ji radikální poetiku v souladu s dobovými požadavky. Přímou na události roku 1968 se pak zaměřily texty slabších a dnes poza- pomenutých autorů: ukázkovými díly jsou *Palec na spoušti* Zbyňka Kovandy (1975), *Svědění* Františka Kopeckého (1973), dru- há část románu Bohumila Nohejla *Velká voda* (1973) nebo antisemitský *Vabank* Ale- xeje Pludka (1974).

Chudoba, okupace, budování

Tato díla, která pravděpodobně nevznikala na přímou objednávku, přesto přinášela pře- vážně jednotnou interpretaci českosloven- ských dějin od první republiky až po posrp- nové změny. Podobně jako například v seriá- lu *30 případů majora Zemana* mají i autoři těchto knih snahu ideologicky jasně vytyčit a vysvětlit svět svého románu.

Všeobecně oblíbeným prostředkem se stal vnitřní monolog (zcela chybně v klasické socrealistické tvorbě), umožňující ukázat čtenářům bližší prožitek popisovaných udá- lostí. Hlavní děj příběhu bývá koncentrován do krátkého okamžiku jednoho či několika rozhodujících dnů, prokládaných vzpomín- kami postav na související minulé události.

Životní osudy hlavních hrdinů sledují stej- né schéma: nejdříve chudobné dětství za prv- ní republiky, dané proletářským či zeměděl- ským původem a spojené s komunistickými

aktivitami hrdiny či jeho otce. Poté se úhlem jejich životních osudů stala zkušenost oku- pace, kterou prožili zapojení do odboje či v koncentračních táborech, a jejich aktivi- ty končily smrtí blízkých osob. K této době se postavy neustále až obsedantně vrací a z jejího návratu mají neustálý strach.

Budovatelské úsilí prožívali ve stranických funkcích, často byli jako osvědčené kádry vysláni do pohraničí. V sedmdesátých letech již je možné připustit omyly a přehmaty sta- linského období, takže hrdinové těchto knih svou kritikou nepatří mezi radikály, kteří jen poškozovali dobrou pověst tehdejšího úsi- lí. V šedesátých letech hrdinové zůstávají ve funkcích, věnují se práci a pro svou zane- prázdňenost si nevíšimnou postupných změn ve společnosti. Formování svými životními osudy získávají hrdinové odstup, postupně přecházející ve víceméně aktivní odpor vůči reformním snahám.

Bude občanská válka, bude!

Interpretace sedmdesátých let stavěla před autory nelehký úkol – měla vysvětlit ještě čerstvé události. V souladu s normalizačním dogmatem jsou reformní léta pojednána jako období kontrastu ke čtyřicátým a padesátým létům, především při srovnání s osobním životem a vzpomínkami hrdinů. Narůstající zhýčkanost šedesátých let vznikla jako ved- lejší produkt úspěchu budování socialismu a všeobecné nespokojenosti zneužívají býva- lé elity k pokusu o návrat před únor 1948.

Mladá generace, která už nezažila válku ani první republiku, se tak nechá snadno strhnout médií, jichž se nepozorovaně cho- pili lidé toužící po návratu starých pořádků. Také tito záporní hrdinové mají jasný původ – jde vesměs o příslušníky bývalé maloburžo- azie a kulaky, často odsouzené kvůli spoluprá- ci s nacisty či zahraničními rozvědkami, kte- ří vycítili vhodnou dobu k návratu.

Změny šedesátých let jsou tedy nahlíženy jako snaha odstavit od moci dělníky ve pro- spěch starých či nových elit – techniků, novi- nářů, spisovatelů. Socialistické společnosti se totiž zatím nepodařilo vychovat nového člověka, a tak nad nesobeckou prací pro spo- lečnost stále vítězí maloměstská touha po mamonu, osobním prospěchu a slávě. Jediní, kteří se nenechali ovlivnit mediální masáží, jsou dělníci a ryzí komunisté proletářského původu. Ti se ovšem stávají terčem soustře- děných útoků a pronásledování vedených agilními jedinci, řešícími si s nimi své staré úcty z doby kolektivizace.

Aby autoři mohli plně vylíčit hrozící nebez- pečí, přecházejí od myšlenek hlavních, důvě- ryhodných hrdinů k náznakům a popisům domněnek a pověstí šířících se mezi lid- mi – o lidech dohnaných štvavou kampaní k smrti, o zbraních, které má kdesi poscho- vávané klub bývalých politických vězňů K 231, o seznamech nereformovatelných komunistů i o skutečných cílech houfně při- jíždějících Němců, kteří pod rouškou turis- tiky obhlížejí své bývalé usedlosti a vyvíjejí špiónážní činnost.

Vše spěje ke kontrarevoluci podobně jako v Maďarsku v roce 1956, a hrdinům tak nezby- vá než doufat v pomoc Sovětů, kteří nás už jednou zachránili: „A pamatuj, Malinský, dob- ře pamatuj: Bude občanská válka – bude – jestli to neobrátime. Nebo jestli... jestli neza- voláme Sověty“ (*Svědění*).

Autor je historik a bohemista.

depeše

Versuche des F. A. Brabec

Je-li filmové zpracování Máchova Máje něčím příbuzné s tvorbou Karla Hynka Máchy, pak jis- tě podobností s prvními pokusy mladého básníka. Metody obou jsou si vlastně blízké: pracují s konvenčními emblémy, které řadí do osvědčeného schématu. V případě Máchova debutu tak vzniká dobově poplatné rýmování na romantickou notu, v případě nového filmu F. A. Brab- ce vyprázdněná vizuální selanka o lásce a smrti. Pokud něco v mé neumělé paralele oba sub- jekty rozděluje, pak jistě fakt, že Mácha se v době své německé prvotiny Versuche des Ignac Macha hledal, zatímco Brabec se bohužel už dávno našel.

Jeho interpretace Máje sestává z prolnutí Máchových veršů s příběhem, který jako by vypadl z nějaké staré kramářské písně (a bohužel stejně duchaplně je i proveden). Konflikt milost- ného trojúhelníku, který je tvořen prototypem adolescentního rebela, stárnoucího fauna a zhusta obnažené smyslné krasavice, rozvíjí Brabec prvoplánově a zcela bez invence. Nedo- statek třetího rozměru u příběhu se snaží vyvažovat po svém – neustálým zvýrazňováním vertikály a vzdušnosti prostoru. Kýčovitě svícené motivy vyčtené u Máchy vplývají do bezdu- chých scenáristických frází a pestrobarevných scenerií, jejichž nasnímání vzbuzuje svou str- nulou manýrou dojem reklamního spotu na okolí Máchova jezera. Brabec je formou posed- lý natolik, že pro vě čné povlávání, stoupání a padání zcela zapomíná na obsah. Paradoxně s nesmírně působivou vizualitou Máchovy předlohy nakládá jako s lacinou omalovánkou a jen málokdy dokáže divákovi nabídnout skutečně působivý obraz, který by vyprávěl. Pří- rodní scenerie navzdory vši expresivitě mlčí a narativní struktura filmového Máje tak selhává jako dílo epické (banální loupežnická zkazka nemá hlavu a patu) i jako dílo lyrické (záplava barevných filtrů a stylizovaných kompozic je vskutku co vyhaslé hvězdy svít). Jediným sku- tečně dramatickým a fungujícím elementem Brabcova Máje je Máchův Máj, respektive jeho fragmenty recitované jako podkres děje. Ne snad že by se mezi obrazem a zvukem vytvářelo jakékoli napětí, ale hlas i dikce Jana Třísky zkrátka zaujmou. Bohužel to je to jediné, co se podařilo. Filmová verze jen potvrzuje, že předloha staví na triviální epické zápletky, kterou ale rozvíjí formální i obsahovou dokonalostí lyriky. Opus F. A. Brabce tak znovu zaujme pře- devším dvěma věcmi: hypertrofovanou kamerou a neschopností předat divákovi něco víc než lesklé pozlátko motivů z národní klasiky.

Vítek Schmarc

Když myslet je zlý sen

Siamská dvojčata Stiga Sæterbakkena

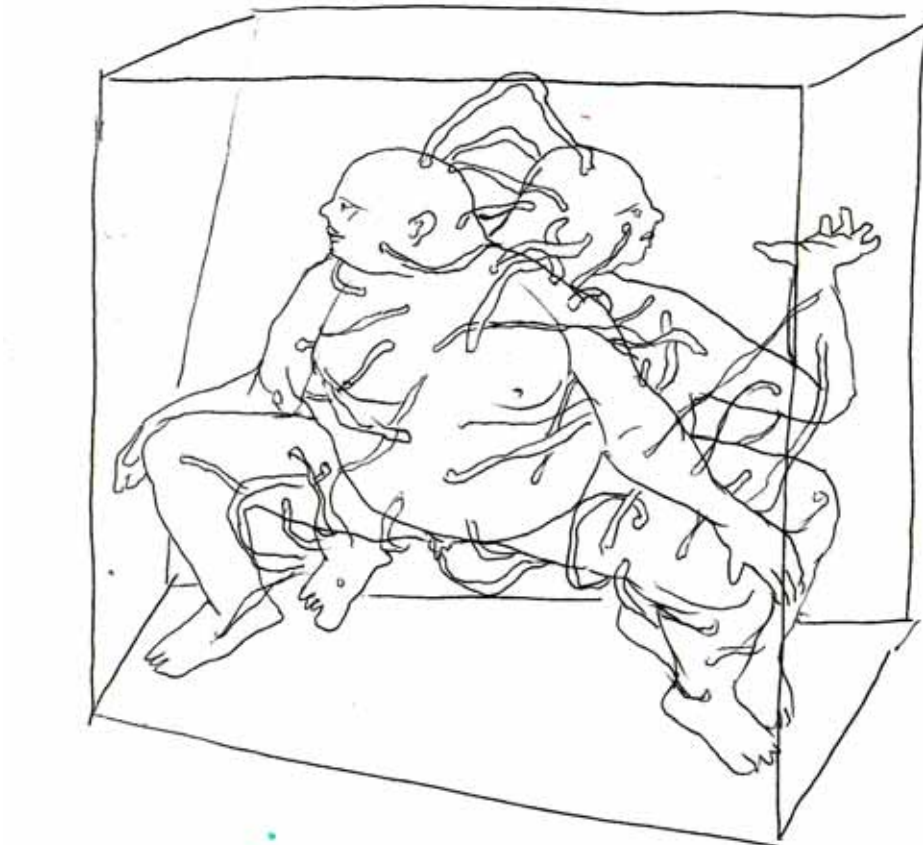
ONDŘEJ VIMR

Otázka, jak se vůči sobě má tělo a rozum, není nijak nová. Stejně tak problematika soužití stárnoucí manželské dvojice, z nichž jeden je zcela odkázán na druhého, už byla rozebrána mnohokrát. Obě témata v typicky severské, maximálně osekáné a mrazivé podobě spájí Nor Stig Sæterbakken (1966) v románu *Siamská dvojčata* (Siamesisk, 1997).

Mysl a tělo

Starý Edwin, bývalý ředitel léčebny pro dlouhodobě nemocné, oslepl a od pasu dolů ochrnul. V houpacím křesle, v dobrovolném vězení koupelny svého obydlí čeká na smrt. Stará se o něj manželka Erna. Dlouhým společným životem jsou k sobě připoutáni jako siamská dvojčata, umírání a skleslost jednoho automaticky strhává do propasti zoufalství i druhého. Kyvadlo ich-formového popisu skličujících nicotných událostí a myšlenkových pochodů obou protagonistů se přehupuje od Edwina k Erně a zpět s železnou pravidelností. A ačkoliv je předem jasné, že postupně musí pozemskou existenci opanovat Erna, Sæterbakkena zjevně zajímá hlavně mužský hrdina. Siamskost zde totiž nabývá dalšího rozměru.

Edwin se při čekání často zabývá otázkami fungování mysli a těla, jejich vzájemné provázanosti a odlučitelnosti. Tělesná degradace pro něj není rozhodující, pokud není zasažen rozum. Po své ženě vyžaduje zákrok eutanazie ne v případě, že selže tělo, ale rozum; ačkoliv v Edwinově pojetí by se stěží jednalo o akt „důstojné smrti“, neboť po manželce žádá, aby ho doslova vzala sekerou po hlavě. Choti tak zavdává podnět k sáhodlouhým úvahám nad hranicí mezi zdravým a chorým rozumem a nad

Kresba Jakub Janovský

tím, do jaké míry manžel kdysi vyslovené přání mohl myslet vážně a zda si na něm stále trvá.

Svět snů a vzpomínek

Staroch se snaží přesvědčit sám sebe, že tělo a rozum spolu nesouvisejí, že rozum má navrch, že jej lze z těla postupně vydestilovat a že v jeho případě, kdy tělo postupně upadá, se tak děje. To mu dovoluje nahlížet rozklad

vlastního těla s ubíjejícím nihilismem. Zároveň se však do myšlenkových pavučin sám chytá, propadá v nich zoufalství: „Nejsem žádný myslitel, ale celý život myslím, a to je to jediné, to odporné. (...) Je to zlý sen, jako chirurgický zásah, který nikdy neskončí... jako probudit se z narkózy během operace. Zvedám hlavu, dívám se na vlastní tělo, leží tam celý můj vnitřní život jako na talíři,

lákavě naservírovaný jako exotický pokrm, přitom s mou chutí k jídlu to není valné...“ Přes neustálé racionální ujišťování sebe sama se totiž, podobně jako ve vztahu mezilidském, úpadek jednoho promítá do úpadku druhého. A tak nezbyvá než čekat a navzdory pohrdání sentimentalismem se hroužít do snových vzpomínek, které jako jediné nabízejí smysluplný obraz světa: „Rád tak sedím a dřímám, protože když usnu, sním, a když sním, vidím. Pak vidím všechno, jak jsem to viděl kdysi. Všechno je znovu na svém místě, přede mnou, jak si to pamatuji. Pokaždé, když se probudím, ztratím zrak.“

Sæterbakkenovo provázání obou témat je výjimečně zdařilé, bez zbytečných digresí, věcné a zdravě provokativní. Úsečný a přemočarý styl rezonuje s depresivním námětem. Z postav je sice cítit jistá vykonstruovanost, ostatně jako z celé situace, avšak základnímu sdělení to na intenzitě neubírá, možná dokonce naopak. Škoda, že autor propadl poněkud levnému koprofilnímu svodu: vybavil nemohoucího slepce výtečným čichem a usadil jej do koupelny, v níž se nachází i často používaná toaleta, čímž se mu naskytla příležitost pro bezpočet morbidních popisů. Notná redukce četnosti těchto motivů a elegantních, leč celkem vumělkovaných přirovnání a komentářů (viz výše uvedenou ukázkou) by na kvalitě a důraznosti rozhodně nijak neubrala. Ani o řád zemitější překlad by nebyl od věci: Sæterbakken je spíše živelnější a učesanost je u něj příznaková, u překladu je to obráceně.

Autor je překladatel.

Stig Sæterbakken: Siamská dvojčata.

Přeložila Jarka Vrbová. Kniha Zlín, Zlín 2008, 140 stran.

literární zápisník

Mařenko má...

Co zbývá z básníka

JAN ŠTOLBA

Básně trvají. Jejich autoři odejdou, potkají svůj osud, třeba nešťastný, jako v případě Konstantina Biebla, zemřelého po nevyjasněném pádu z okna. Básně tu ale zůstanou. Aspoň na čas. Jsou díla, která se nevyhnoutelně promění v klasiku, již se nic nenamítá. Někteří básníci, jako třeba Nicanor Blatný, se navíc stanou jakoby nevyčerpatelnými. Ať do jejich poezie vnikáme z kterékoli strany, skoro vždy objevíme něco podstatného, byť jen v detailech či zdánlivých podružnostech, někdy právě v nich.

Pak jsou tu autoři, jejichž jména sice vstoupí do čítanek, brzy však vycítíme, že jejich odkaz je nějakým způsobem omezený. Tušíme, že část díla dříve nebo později ztratí na původní váze, průraznosti, svěžesti či lesku. Co bylo nadýchaně okouzující, může dnes působit naivně, co se zdálo odvážné a bryskní, přijde nám časem něžně úsměvné. I když jde o autora čítankového, nemůžeme si v jeho textech nevšimnout ani míst slabších, uspěchaných, příležitostných. Ale i takové básně trvají. Často mě podobní básníci přita-

hují víc než klasikové. Není vzrušující znovuobjevit báseň, u níž cítíme, jak ji něžně obestírá zapomenutí?

Mám před sebou čerstvý odeonský svazek z edice Skvosty poezie. Knižku jako vždy nádherně střídme upravenou, s jednoslovným „letním“ titulem: *Dobrodruh*. A se strohým jménem vbodlým doprostřed minimalistické obálky: Biebl. Konstantin Biebl a jeho verše staré sedmdesát, osmdesát let. Jsou tu wolkrovsky laděné texty z prvotiny *Věrný hlas*, vydané šestadvacitiletým „chlapcem“ v roce 1924. Nemůže chybět sbírka, jejíž titul memorovaly tisíce studentů, aniž by znaly i jen verš z té hluboce a okouzleně prožité knížky: *S loď jež dováží čaj a kávu* (1927). Je tu i pár pečlivě vybraných veršů z poúnorového *Bez obav* (1951), jež editor Vladimír Justl označuje jako tendenčností poznamenaný „smutný epilog básníka“. Na závěr však čteme hořký, výmluvný text z pozůstalosti, vyjadřující deziluzi ze zklamáných ideálů: *Žaluji*.

Jak Bieblovy „dobrodružné“ verše žijí dnes? Najdeme tu mnohá spojení, nad jejichž křehkostí a bezbranností trneme rozpaky a melancholickou shovívavostí k uplynulému času. Nad nimiž bychom se zarděli, kdybychom to ještě uměli. „Hvězdnatá noc.“ „Sladký žal.“ „V oblacích harfa zvučí.“ „Růžové psaní.“ „Bílý mušelin.“ „Na atlasovém polštáři vydechuješ kroužky polibků...“ A možná bychom se rděli nejen nad nevinně nadšenou krasomalbou, ale skryté i nad vlastním všednodenním cynismem a postmoderní životní oznožeností. Ostatně je dost možné, že básník-chlapec

sám, když psal podobné rozdychtěnosti, podkládal je už něžnou vrstvičkou ironie. Potrahou lyrickou mlhou se totiž jindy neomylně derou i švy a vize třesutě poetisticky podvrtné: „Na květu chroust/ v hangáru pilot spí a na smrt čeká/ .../ U kaple pod skautskými stany/ slavík v noci tluč...“ Ale slavíci už nejsou; na to, co bylo druhdy ještě nějakou, byť lyricky podbarvenou realitou, dnes hledíme jako na básnickou floskuli banální až k záhadnosti, čím otřepanější, tím méně ve svém věcném obsahu srozumitelnější. Kdo ještě slyšel slavíka? Po osmi desítkách let jiný pražský básník pozoruje zmizení už ne lyrických slavíků, ale poslu nejvšednější všednosti: „Začali mizet/ nám před očima/ nakonec léta jsem vrabčáky neviděl“ (Ivan Magor Jirous: *Okuje*, 2007)

„Nad pianolou letí eroplán“ – podobná místa, jejichž původní snad britkost a odvážnost dnes budí zasněný úsměv, nad nimiž trneme, aby se jim už nic nestalo, pomíjivost aby jejich subtilní kouzlo dále nenahlodala, podobná místa budou v básni ta, co přežijí jako autentický výraz doby, svědectví o jejich příslibech, tušeních, sladkých nevědomostech. Poetismu zdar i věčné spočinutí! Ale jsou tu ještě jiné pasáže, nesené sice původní rozdychtěností, zároveň ale zvláště ztlumené, nezčechnuté nadnesené lyrickými atributy, ale naopak věčně střídme, pevné, kouzelně soustředěnou dikcí se přesně trefující do tóniny básnického usebrání, jehož síla s časem nemizí, ale lze ji bez obav znovu navštěvovat. „Mé dlaně nejsou větší/ než javorový list,/ a přece v jejich stínu/ sám vadnu.“ Nepřekvapí, že

báseň, byť prvotním impulsem wolkrovsky humanistická, po takovéhle úvodní sloce přinese i pár – chlapecy přímočarých – záznejů existenciální cizoty, lidské odloučenosti uprostřed vesmíru. „Nikdo nikde není./ V bouři stromy, jak se vám tu žije?/ .../ Nikdy se vám nezasteskne/ po člověku.“ Odtud už jen krůček k dokonalé básni, v níž se „nerozvážnost“ obraznosti a přesnost usebrání dostanou do vzácné rovnováhy, k pouhému dvojverší bez odbočky či nadbytečnosti, jímž se básník na chvíli, ale nesmazatelně stane klasikem. Mám na mysli báseň *Milenci* – kdo chceš, vyhledej sám.

Biebl proslul jako básník exotického poetismu, živěného cestami na Ceylon či Javu. A zase: pousmějeme se nad důvěřivě „nekořektní“ naivitou představy z básně *Protinožci*: „Kdyby zem byla průhledná/ všem ženám v Evropě by bylo viděti pod sukně...“ Vzápětí však postřehneme i nevykořenitelný sociální cit, nad nímž se, my trapní, k naší věčné škodě dnes asi jen ušklíbne: „Jdou lidé s nohama vzhůru// Musím stále mysliti na jejich rozbité podrážky.“ Nejexotičtější však bude zároveň nejintimnější; nikoli gejzír fantazie, ale čirá smyslovost: „Na bílém polštáři vypadáš jako mulatka...“ Dobrodružství, zákonitě naivní svou nevykořenitelnou touhou. „Mařenko má/ kdo jednou k tvým vlasům přivoní/ stane se kuřákem opia.“

Autor je básník, literární kritik a hudebník.

Konstantin Biebl: Dobrodruh.

Odeon, Praha 2008, 128 stran.

Ta (jiná) řeč

Když se Tělo stane Slovem

Vídeňský festival soudobého tance ImPulsTanz/08 přinesl řadu témat; tanec jako magma řeči bylo nejdůležitější.

NINA VANGELI

Orpheus and Eurydice, choreografie Marie Chouinard. Foto Michael Slobodian

ImPulsTanz, reprezentativní přehlídka současného tance, vkročil do 25. ročníku; zahrnuje přes třicet položek hlavního programu, dvanáct experimentálních představení mladých choreografů i novou, velkoryse dotovanou evropskou cenu – Prix Jardin d'Europe. O jejím udělení rozhodla skupina mladých evropských kritiků. Pro ně tu byl i nový workshop – Critical Endeavor – pod vedením uznávaných mezinárodních tanečních publicistů; příspěvky mladých otiskoval známý list Standart. Tradicí je síť dílen pro profesionály i laickou veřejnost (kolem stovky vyučujících, vesměs známých jmen, často hvězd) a řada dalších doprovodných programů. Nechali se tu vidět a slyšet spolkový prezident, předseda sněmovny, ambasadoři. Neboť, ať se to komu hodí nebo ne, svět stojí na prahu zásadní revoluce, kdy bude Tělo učiněno Slovem. Vrcholná díla letos nabídla řadu nových způsobů domluvy.

Nositelé jazyků hodnot a osudů

Představení „bahok“ v provedení Akram Khan Company & National Ballet de China zahájilo sérii choreografických hvězd. Brit indického původu Akram Khan, pro jehož tvorbu je příznačné využívání prvků indického klasického tance, se dal tentokrát jinudy, když uskutečnil svou „poslední premiéru“ ve spolupráci s tanečnicí Čínského národního baletu. Odlišovaly je stylové rozdíly škol, ze kterých vzešli, společná jim byla krajní virtuozita, především nápadná rychlost otoček a schopnost expandovat raketově do prostoru, přeletět po podlaze pádem a skluzem rozlehlou scénu Kunsthalle v Tanz-Quartier. Tématem inscenace, jejíž titul znamená v překladu „nositel“, jsou potíže s dorozuměním ve světě babylonského změnění jazyků. V abstraktním prostoru, připomínajícím letištní halu, se tedy dobírají tanečníci k vzájemné domluvě řečí těla, a nejen domluvě, nýbrž i svébytné výměně rozličných citových a kulturních hodnot, jichž jsou nositeli.

Na díle *Zeitung* spolupracoval s jednou z nejznámějších současných choreografek Annou

Teresou de Keersmaecker & Rosas belgický klavírista Alain Franco; byl hudebním dramaturgem a účastníkem scénického obrazu – za klavírním křídlem. Třeskutou konfrontací děl J. S. Bacha s díly A. Schönberga a A. Weberna vystihl i podstatu choreografické řeči A. T. de Keersmaecker, kterou jsou v zásadě matematické permutace a variace, jakkoli je jejich taneční provedení lehké a nenucené jako nezacílený běh. Tanečníci vchlístávají po jednom, po dvou či ve skupinách na rozlehlou scénu jako individualistické stružky či náhle uhranuti společným osudem se na ní houpou jako oceánem na kře ledové. Tančí své velmi osobní, někdy z logiky vymknuté, nicméně k perfekcionismu dovedené výpovědi. Inscenace je na dnešní zvyklosti neobyčejně dlouhá a kapitoly tance se během doby skládají do románu bez děje s plastickými portréty postav – tanečníků; ti jsou nám náhle stejně důvěrně a hluboce známí jako románové postavy, jedineční, nezaměnitelní. Dostali jsme informaci o jejich osobnostech a údělu ve vysokém rozlišení v alternativní řeči.

Nesrovnatelné dialekty pohybu

Z Belgie přišlo i výstřední představení Grace Ellen Barkey & Need Company – *The Porcelain Project*. Tanečníci v něm byli oblečení zčásti do šmajchlovních saténů, zčásti do nahoty a zčásti do bělostných porcelánových fragmentů misek, váz a kalíšků, které tvořily hrotitá porcelánová prsíčka, porcelánové nátepníčky, porcelánové nosy, rohy, ba i penisy. Tanečníci se k sobě milostně přibližovali ve své lidské i porcelánové křehkosti; občas to křuplo a nějaký ten nos vzal za své. Porcelánové objekty a úlomky stály a visely na forbině a po celém bílém jevišti, cinkaly a třísťily se. Pod saténovými nadržanými trenýrkami, sukněmi na obručích a plášti z jakéhosi fantaskního praštěného středověku se ukrývali tvorové nadrženi jako psi, uslintaní jako komiksoví histrióni i zase dekadentně krásní jako nahá madam Butterfly. Choreografka Grace Ellen Barkey se hned tak něčeho nezalekne.

Menske znamená člověčenstvo, jehož poměrně temné psychodrama rozvíjí v interdisciplinárním představení v Praze oblíbený choreograf Wim Vandekeybus & Ultima Vez. Více než v jiných dílech se zde opřel o slovo. Mimo běžné naturalistické monology existenciálně ztracených postav, pronášené v různých jazycích (otitulkované v německém i anglickém překladu), jsou však jen přítěží tanečním pasážím. Dynamika a styl tance nezaprou skvělou značku Ultima Vez; avšak běda, mezi aktuálním tanečním jazykem inscenace a obstarožními intonačními klíší pronášených monologů zeje propast více než půl století, rozumí se v neprospěch scénické řeči. Přejímat nekriticky z činoherního divadla jeho odumřelé výhonky očividně není cestou, jak sémantizovat tanec.

Těto chyby se nedopustila hvězdná kanadská choreografka Marie Chouinard ve svém novém díle *Orpheus and Eurydice*. Jako již ve své předešlé tvorbě rozprostírá před diváky obraz vzniku řeči z podstaty těla. Tělo řeč vysakuje, vypařuje, vystřikuje jako jakoukoli jinou tělesnou šťávu. Chouinard provádí velmi sexy výzkum v terénu. Šedé kožešinové čapky a nákotníčky, lesklé zlaté rolničky, zlatá víčka, zlaté mističky na prsou mužů i žen, zlaté bederní roušky na nahých hypersenzitivních tělech tanečníků přenášejí známý mýtus někam na Aljašku. I luna stoupající po horizontu je chlupatá. Scéna je bílá jako nepopsaný papír. Zvuky se z úst derou fyzicky, tanečníci si je z úst vytahují a celé tělo je na tom orgiastickém aktu zrození řeči účastno; je to autentická, prvobytná řeč padající ve zvukových kaskádách, barbarských a velmi osobních. Někdy se zhmotní ve velkou zlatou rolničku, kterou tanečnice vyloví z kalhotek a pak spolkne ústy; jindy zastrčí tu zlatou lesklou kuličku do kalhotek a ona jí vyplave na jazyk. Průvodu tanečníků lezou z úst černí hádci a svíjejí se ve vzduchu. Marie Chouinard demonstrovala, jak se Tělo stává Slovem, a připomněla nám univerzální jazyk těla, k němuž se můžeme utéct ve stavu nouze.

Autorka je taneční publicistka.

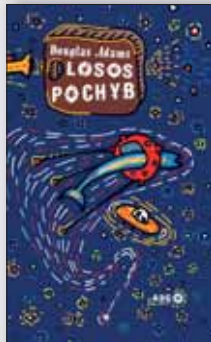

Milíčova 13, Praha 3
www.argo.cz, argo@argo.cz
distribuce www.kosmas.cz

DOUGLAS ADAMS Losos pochyb

Přeložila Jana Hollanová, 248 Kč

Tento posmrtně uspořádaný soubor Adamsoých textů je jakýmsi autorovým portrétem. Ukazuje šíři jeho zájmů, je svědectvím o jeho způsobu práce, zaznamenává jeho názory, a v neposlední řadě přináší řadu jeho čtivých a vtipných textů, ke kterým by se jinak čtenář nedostal. Jsou mezi nimi novinové články, interview, přednáška i povídka o Zafodu Biblbroxovi. Nejrozsáhlejším textem je torzo románu, který dal celému souboru jméno, a který se měl stát třetím románem s Dirkem Gentlym, ale možná také šestou stopařskou knihou.

Struktury a trhliny

Alexandr Vatagin a Peter Holy představují Tupolev

MARTIN KAREL SVĚTLÍK

Skupina Tupolev vznikla v rakouském Mödlingu v roce 2003. Její hudba se pohybuje na pomezí moderní klasické hudby, jazzu a postrocku; začátkem září poprvé vystoupí v České republice. Posádku Tupolevu tvoří Peter Holy (piano), Alexandr Vatagin (basa, violoncello), Lukas Scholler (elektronika) a David Schweighart (bicí).

Nakolik byla pro kompilaci Moreover Mödling z roku 2006 významná oblast Mödlingu? Je to místo, kde všichni členové vaší skupiny žijí?

Vatagin: Je to místo, kde jsme vyrostli a před pěti, šesti lety začali dělat hudbu; někteří z nás dříve. Dali jsme se tam dohromady, a to nejenom lidi z Tupolevu, ale také z jiných skupin. Byla to taková malá komunita.

Je tato komunita stále živá?

Vatagin: Vlastně skoro všichni se teď přestěhovali z Mödlingu do Vídně. Mödling je městečko deset kilometrů od Vídně. Z Tupolevu už tam žije jen jeden.

Holy: Myslím, že teď je malá mödlinská scéna ve Vídni.

Jaká je ve Vídni situace ohledně alternativní hudby?

Vatagin: Samozřejmě, že když žijete jenom ve Vídni, budete vždycky říkat, že situace je špatná. Každý to říká o svém městě, z Prahy to asi sami znáte. Ve Vídni není mnoho klubů orientovaných na experimentální pop, elektronickou hudbu, rock a jiné žánry, jako je nová klasická hudba nebo jazz. Ale docela to jde. Vídeň je výjimečná tím, že ve srovnání se zeměmi, jako je například Německo, vládá stále na hudbu dost přispívá.

Ve své hudbě se vyhýbáte opakování melodii a motivů. Jakou roli hraje improvizace, když hrajete živě, a kolik je jí na albu?

Holy: Máme pevné party pro melodické nástroje, zatímco bicí více či méně improvizují na to,

Veselá posádka. Foto Tupolev

co hrají s Alexandrem, elektronika je též více či méně pevná. Improvizace je tedy pouze pro bicí, my hrajeme pevné party z not.

Vatagin: Na albu? Tak jedna a půl písně. Ale ani ty nejsou opravdu improvizované. Máme určité postupy, takže přibližně víme, co hrát, avšak členění písně záleží na dni a tak...

Holy: Některé pasáže našich písní nemají stanovené trvání, ale improvizace je tam vlastně málo. Naprostá většina alba je plně komponovaná.

Vaše nejnovější album se jmenuje Vzpomínky na Björna Bolssena, což je imaginární avantgardní skladatel z 20. století, ale také název vašeho předešlého projektu zaměřeného na experimentální hudbu. První skladba alba obsahuje samplý z nahrávek

projektu Björn Bolssen. Stává se pro vás experimentální minulostí?

Holy: Myslím, že trochu ano, přinejmenším pro mě. Je to pro mě část myšlenky, která za tím názvem je.

Vatagin: Před dvěma či třemi lety jsme poslouchali víc experimentální hudby, viděli jsme více koncertů a též se na nich podíleli. I teď je to důležité, ale řekněme, že jsme toho viděli už dost a můžeme se zase těšit na nové typy hudby.

Holy: Máme tam stále nějaké experimentální prvky, ale už toho není tolik. Především co se týče experimentálních zvuků a podobných věcí.

Zdá se, že máte velmi rádi prostor mezi hudbou samotnou. Vaše hudba je charakteristická dírami

nebo trhlínami, které jsou záměrně ponechány otevřené. Nakolik jde o to, co není zahráno?

Vatagin: Chvilí po tom, co jsme skupinu založili, to bylo klíčové. Je to druh zkušenosti, která je pro nás nepostradatelná, ale řekl bych, že v posledním roce či dvou méně.

Holy: Bylo pro nás zásadní opakovaně posluchači poskytovat možnost se od kompozice odpoutat a zase se k ní vrátit.

Vatagin: Určitě, šlo nám o to nedělat to jednostranně, tedy ani pouhá kompozice, ani pouhé neprovázané trhlíny.

Jak podstatná je nakonec struktura?

Vatagin: Proměny struktur přinášejí další struktury, to je pro nás kompozice. Tak vidíme psaní písní pro Tupolev. Peter složí něco na piano, což mu obvykle trvá dost dlouho. Děláme dvě tři skladby do roka, což není mnoho, ale vypracovat každou chce opravdu čas. Je to docela událost, když máme novou píseň.

V Praze budete hrát poprvé?

Vatagin: S Tupolevem ano. Osobně jsem byl několikrát nejen v Praze, ale i v dalších vašich městech. Nedávno jsme hráli s jinou mou kapelou Slon ve Zlíně U Tetoura. To byla legrace, je to takový drsný pankáčský squat. Vůbec jsem si tam nepřipadal jako na Východě. To bylo hodně dobré.

Je pro vás Tupolev číslo jedna?

Vatagin: Tak nějak. Tupolev má prioritu oproti ostatním kapelám, v nichž hrají. Samozřejmě záleží i na tom, jestli je právě turné. V září jedu s Tupolevem, v říjnu se Slo-nem a v prosinci s Port-Royal. Ale Tupolev je něco jako první láska. Bude pro mě stále stěžejní a také se do téhle kapely nejvíc vkládám, s Peterem jsme takové řekněme srdce Tupolevu.

Skupina Tupolev vystoupí v Praze 6. 9. 2008 v prostoru Skutečnost.

hudební zápisník

Blues o tom, že 8 x 8 = 64

PAVEL KLUSÁK

V Čechách nás jako generační vzpomínka z dětství spojují večerníčky. Ale nehledají se o dost hůř písně, které vznikaly specificky pro děti a staly se jaksi obecným majetkem? V éře před Skoumalem a Dádou byly děti zhus-ta odkázané na to, aby si přivlastnily nějaké ty Hložky a Mládky, tedy to nejinfantilnější (v dobrém i zlém) z popu pro dospělé. V Americe sedmdesátých let se podařilo vytvořit rozsáhlou sérii písniček a animovaných klipů, které byly určené dětem, ba dokonce měly od začátku do konce vzdělávací účel. Schoolhouse Rock, který patrně existoval ještě před termínem info-tainment, byl ovšem „pouč-ný“ s rafinovaností showbusinessu: groteskně i s černým humorem, dynamickou animací a odkazy na popkulturu. Kluci a holčičky na klipy tehdy zírali každou sobotu ráno. Od té

doby vyšly písně ve čtyřalbovém boxu, kape-ly jako R.E.M. natočily coververze a k třicátému výročí vydal Disney nedávno soubor dvou DVD. Co na té veřejné zakázce tak okouzluje?

Především: Schoolhouse Rock neobsahuje nějaké „výchovné příběhy“. Husté rhythm'n'blues o sebe nechává v obraze třískat vago-ny a sbor posunovačů hučí: Slučovací spojko, jaká je tvá funkce? Což ovšem zní v originále jako gospel: Conjunction junction, what's your function?! Oblíbenou klasikou se stala ministry I'm Just a Bill (Já jsem jen návrh zákona), popisující strastiplnou cestu „Billa“ na Capitol Hill přes všechny senátory, aby se z něj stal skutečný zákon. Když se někdo vrací z výletu, ptají se ho ostatní: Tak jaké to bylo? Vybal adjektiva! Načež následuje píseň, po které budete do smrti vědět, co je to pří-davné jméno. V sériích Grammar Rock, America Rock, Money Rock, Science a History se nevýchovně padá na hlavu a děj nerealné absurdity, texty mají kabaretní a evergreenový půvab. Kdo by něco takového u nás uměl? Snad Jiří Suchý, Jiří Dědeček a textař báječ-ný, byť málo produktivní, Tomáš Hanák. Jen Suchý se však blíží americkým kolegům (nejlepší kusy psal Bob Dorough) v broadwayské ambici být součástí popkultury pro velké publikum.

Ze všech sérií Schoolhouse Rocku se jako nejčistší, neabsurdnější a nejvýraznější zdá ta o matematice. Píseň o historii nebo zákonodárství může mít jakž takž „normální“ příběh, ale co se to děje, když do soulově či bea-tlesácky svůdného rytmu zní refrén „jednou osm je osm, dvakrát osm je šestnáct, třikrát osm je dvacet čtyři a pětkrát osm je čtyřicet, to znáš“? Odpočítávání „pět – deset – patnáct – dvacet – dvacet pět – třicet“ (čtenář nejspíš odhadne další vývoj textu) se sice používá v angličtině jako „pikání“ při scho-vávané, ale v písničce působí zase jako čistá idea, vtělená do popsongu. Plastické kresle-né číslice v krajině připomínají občas mon-typythonovské animace Terryho Gilliama.

Celá série začíná slovy „čtyřicet dnů a čtyřicet nocí, tak dlouho pršelo, děti“: když pak vylézají zvířata z Noemovy archy (násobilka dvou!), je to start matematických tabulek od příběhu, který je nám známý. Three Is a Magic Number připomíná hippiesácký duhový trip, I Got Six s černouškem, šesti balónky a šesti žvejkačkami je nejextatictější nářez celé násobilky. Jedenáctka je hodná a legrační bytost, protože se s ní násobí nejsnáze.

Jedna z počtářských etud je v čemsi výji-mečná. Pianistka a zpěvačka Blossom Dearie (v padesátých letech ji obdivoval Miles

Davis) svým tenkým, dívčím hlasem zpívá Figure Eight (Číslice osm, ale i Představ si osmičku). Sní o tom, jak bruslí osmičky na zamrzlém rybníce. Umí násobit až do osmdesáti, ale ví, že ani to ji neochrání před tenkým ledem. Tahle písnička jako by mezi vším šaškováním byla melancholickou mezihrou: umět počítat je prima, říká mezi řádky, ale přepočítal by se ten, kdo by chtěl, aby mu to stačilo pro život. (Tentýž námět má vlastně první díl Dekalogu Krzysztofa Kieslowského, v němž otec u počítače dojde k exaktnímu výpočtu, že led jeho syna unese – dítě se přesto utopí.) Z nahledu zimní písničky je znát, že pro školní poučky nezapomněli tvůrci Schoolhouse Rock na zbytek světa.

V dnešní éře záplavy nezávislých kapel a jejich hudby na webu máme na dosah tisíce písní. Kolik z nich má za sebou silný, podstatný motiv vzniku? Možná hodně, jen se v tom dnešním labyrintu nesnadno hledají. Snad proto mi jako jistota, malý, ale skvěle naplněný účel, přijdou písně o tom, kolik je šestkrát čtyři.

Seminář s projekcí filmových písní Schoolhouse Rock se koná v pražském kině Svět-zor jako zahajovací večer další sezony cyklu Audiovisual (středa 10. září, 20.30 hodin).

Autor je hudební publicista.

Cesta do země nikoho

Filmové vynálezy Karla Zemana

Filmy Karla Zemana známe od dětských let, ať už v podobě chlapecké fantazie *Cesta do pravěku*, dobrodružství verneovek nebo temné pohádky *Čarodějův učeň*. Letošní ročník festivalu studentských filmů a debutů Fresh Film Fest skýtá příležitost zmapovat tvůrčí cestu tohoto filmového dobrodruha. Příležitost o to vzácnější, že práva na jeho filmy na DVD dnes vlastní japonská společnost, takže je asi hned tak jinde neuvidíme.

KAMILA BOHÁČKOVÁ

Před půlstoletím byl Karel Zeman (1910–1989) kritikou označován za „nového Méliése“, pokračovatele filmového fantaskna plného triků, který oproti převažující lumièreovské tradici filmového záznamu reality dával přednost stvoření světa vlastních fantazií. Z dnešního pohledu se toto dělení na dvě rozdílné cesty kinematografie podle jmen obou francouzských zakladatelů zdá už trochu úsměvné. Současné hrané filmy se bez triků a animačních postupů prakticky neobejdou. Nicméně Zemanův pokus spojit hraný film s animací vytvořil v padesátých letech zcela novou podobu výtvarného filmu. Zemanova tvorba je fasinující právě ve své celistvosti, když z odstupu let můžeme sledovat, jak se tento inovátor nikdy nespokojil s právě dosaženou formou a budoval svět fantazie ve stále nových podobách, v nichž překračoval hranice filmových žánrů i druhů, jako by nikdy ani neexistovaly. Co se však jeví dnes jako samozřejmé, bylo ve své době doslova vynálezem.

Každý metr nové překvapení

K syntéze filmových druhů se tento tvůrce dopracoval postupně, od filmů loutkových s oblíbenou a lehce mravokárnou postavou Pana Prokouka, které těsně po válce vytvářel ve zlínských ateliérech. Vlastní hra loutek ho ale nezajímala tolik jako práce s kulisami a „jevištěm“ loutkového divadla. Počátkem padesátých let už zkoušel loutku kombinovat s kresleným filmem v pohádkovém *Pokladu Ptáčího ostrova* (1952), inspirovaném perskými miniaturami, k nimž se bude celoživotně vracet. Tato první zkušenost s celovečerním filmem ho však dovádí k názoru, že „jedině živá postava udrží divákovu pozornost celých padesát minut“, a proto se v následující *Cestě do pravěku* (1954) pokusil spojit herectví party čtyř kluků s triky, kreslenými kulisami a maketami pravěkých zvířat a rostlin, které chlapi na své plavbě řekou času poznávají. Kombinované záběry jsou zatím ale použity nepříliš rafinovaně, animace ještěřů je roztomile neohrabaná a jednotlivé plány filmu jsou zřejmé i laikovi. Problém tohoto nezdaru však nespočíval jen v technické nedokonalosti, nýbrž i v záměru snímku. Chlapecká dobrodružství zde nejsou cílem, ale prostředkem k poznání vývoje země, k naučnému filmu. Při kresbě kulis a modelaci loutek se tudíž Zeman věrně držel vědeckých poznatků a rekonstruoval pravěkou přírodu naturalisticky. „Nemohl jsem přece stylizovat to, co

Dvě fantazie na moři z filmů Karla Zemana *Ukradená vzducholod*, 1966, a *Pohádky tisíce a jedné noci*, 1974. Foto Fresh Film Fest

nikdo nezná. Nakreslíte-li karikaturu koně, každý ho zná a ví, že jde o koně. Ale pravěká zvířata jsem stylizovat nemohl,“ zdůvodňuje Zeman a dostává se tak nevědomky k hlubší podstatě animace, která zhmotňuje fantazie na základě zákonitostí reálného světa, jež překračuje či deformuje.

V následujícím snímku se však již formální syntéza herectví i animace podařila dokonale a zároveň v souladu s duchem oblíbené vernovské látky. Ve *Vynálezu zkázy* (1958), který reprezentoval český sen na Expu 58 v Bruselu a vyhrál tam Velkou cenu, ožívá kouzlo Vernova dobrodružství tak sugestivně zejména proto, že Zeman rozhybal a oživil původní ilustrace Léona Benne a Édouarda Rioua z prvních vydání verneovek. Díky těmto ilustracím nemá čtenář pochyby o tom, že Robur brázdil vzdušné moře světa na přepychové jachtě poháněné desítkami vrtulí, či jak vypadala ponorka kapitána Nema. Kouzlo dobrodružství bylo podle Zemana bezprostředně spjata s těmito výtvarnými představami. Oživlá stará kresba dala v 58. roce filmu patinu nostalgie, již se vracíme nejen do doby prvních technických vynálezů, ale i do svých dětských představ. Stylové retro, vzniklé souladem dobových kulis, jimž se přizpůsobila herecká akce, dávalo vyniknout roztomilě naivitě fantaskních vynálezů a vzdávalo hold lidské tvořivosti. Diváci i kritici v padesátých letech však zejména uvítali, jak příběh šíleného Artigase, toužícího pomocí výbušné látky ovládnout svět, rezonoval s tehdejší obavou ze zneužití atomové bomby.

Sláva hravosti, sláva dobrodružství!

V každém filmu rozvíjel Zeman to, k čemu dospěl snímkem předešlým, ve snaze nenučit sebe ani diváka. „V trikovém filmu to nemáme snadné. Divák si po několika metrech zvykne na techniku a nudil by se, kdyby nebyl stále znovu překvapován,“ říká Zeman o dalším formálním zkoumání. Z poetiky dobových rytin vyšel i ve svém dalším filmu o dobrodružstvích *Barona Prášila* (1961), kde se inspiroval ilustracemi Gustava Dorého ke slavné novele Gottfrieda Bürgera, které však oživil novým prvkem – barvou, jež dodává filmu na dynamice. Tentokrát se snažil prohloubit sepětí herecké akce s kulisami a loutkami, k čemuž svými gagy a humorem výraz-

ně přispěl Miloš Kopecký v roli Prášila. Obě roviny filmu, tedy výtvarnou a dramatickou, se snažil více vyvážit a využil deformací nejen v obraze, ale i ve zvuku (echa v promluvách postav dodávají vesmíru pocit nekonečnosti). Prášilovská dobrodružství obohatil film o postavu kosmonauta Toníka, čímž vytvořil rokokovému snilkovi moderní protipól a docílil humorného nadhledu. V následné *Bláznově kronice* (1964) o fanfánovském dobrodružství dvou vojáků a nesmyslnosti třicetileté i každé jiné války režisér svůj důraz na herectví ještě rozvinul – nevycházel z dobových ilustrací, ale naopak chtěl obraz přizpůsobit stylizované herecké akci. Obraz přitom ozvláštnil pomocí triků a optických klamů, které pomáhají postavy i děj odpoutat od reality. Třicetiletá válka je ve finální sekvenci symbolizovaná černými mraky, které byly sice skutečné, ale jejich zrychlení jim dodalo pocit hrůzostrašné i chaotické doby. Ve výtvarné a herecké stylizaci pokračuje Karel Zeman i návratem k dalším verneovkám v *Ukradené vzducholodi* (1966) na motivy dobrodružných Dvou roků prázdnin a v pohádkovém filmu *Na kometě* (1970) podle stejnojmenného románu – zde si dělá režisér legraci dokonce sám ze sebe, když cituje ze svých starších filmů, například ve scénách s ještěřy, které v duchu typicky

zemanovského humoru nevyplaší rachot děl, ale hrnců. V sedmdesátých letech se režisér pomalu vrací ke svým animovaným počátkům, k fascinaci pohádkovou exotikou perských miniatur, které ožívají v sedmi kratších filmech o dobrodružstvích námořníka Sindibáda v *Pohádkách tisíce a jedné noci* (1974). Zeman v nich využívá možností ploškového filmu, v němž pracuje s vystříhanými kresbami, hlavičkami loutek a rytinami na barevném pozadí. Plošková je i temná baladická pohádka *Čarodějův učeň* (1977), v níž se jeho umění filmových triků přetavilo do podoby triků kouzelnických, jimiž zápolí zlý čaroděj se svým učněm Krabatem, kterého nakonec zachrání před smrtí nejsilnější kouzlo, totiž láska.

Zemanovo dílo fascinuje po letech nejen objevováním nových výtvarných kvalit filmového obrazu, ale i tím, jak v něm ožívá svět dětské fantazie, láska ke všemu nostalgicky minulému – minulým stoletím i naší dětské minulosti, které obě sprádaly sny o fantastické budoucnosti. Nostalgií se však tento tvůrce nenechává dojmout, jak to bývá v animaci dodnes zvykem, ale vytváří si vůči ní odstup, dodávající jeho filmům prvek vlídného, leč lehce ironického humoru.

5. ročník **Fresh Film Festu**, Karlovy Vary, 27. –31. 8. 2008.

Filmová nadace
RWE & Barrandov Studio

HLEDÁME ZAJÍMAVÉ FILMOVÉ NÁMĚTY

Přihlaste svou původní filmovou povídku nebo scénář celovečerního hraného filmu a získáte finanční příspěvek. Nejbližší uzávěrka je 30. září 2008.

- Již třetím rokem systematicky hledáme a podporujeme tvůrčí talenty
- Vybíráme projekty podle rozhodnutí nezávislé odborné komise
- Letos rozdělíme mezi vybrané autory minimálně 800 tisíc korun
- Zabezpečíme realizaci nejlepších projektů

Detailní informace naleznete na: www.barrandov.cz/nadace a www.rwe.cz
Filmová nadace RWE & Barrandov Studio, Kříženeckého nám. 322, 152 00 Praha 5 – Barrandov
T 267 072 012, F 267 072 013, E nadace@barrandov.cz

Festivalové hledání v Locarnu

Středně velké festivaly procházejí krizí. Navíc je otázkou, jak si zajistit dva měsíce po Cannes a čtrnáct dnů před Benátkami kvalitní soutěž. Jak si s tím poradil festival v Locarnu, který letos od 6. do 16. srpna probíhal už po jedenašedesáté?

MICHAL PROCHÁZKA

Po příjezdu do malebného městečka Locarna vás ze všech zdí vítají svítivě žluté plakáty se žíhanými leopardími skvrnami. Leopard je symbolem nejen zdejšího festivalu, ale i města, ležícího na břehu jezera sladkého života Lago Maggiore, ačkoliv mnoho místních už ani nezná původ zvířecího patronátu. Locarnská přehlídka „šelmovsky“ zápolí nejen se stínem slavné minulosti, ale i s pověstí výletního města celebrit, v němž si nezávislí filmaři připadají jako na plese v opeře. V období mezi Cannes a Benátkami je problém získat

kvalitní snímky do soutěže i přilákat atraktivní premiéry a tvůrce, kvůli nimž by přijeli lidé z filmového průmyslu. Středně velkým přehlídkám, jako je Locarno, nezbyváá než se regionálně či tematicky profilovat. Locarnská přehlídka se tedy zaměřuje na tvorbu románské kinematografie, Německa i Latinské Ameriky a přibližuje nové postupy (multimédia, konceptuální filmy) a retrospektivy.

Schizofrenie uměleckosti i atraktivity se odráží i v samotném publiku či pozvaných hostech. Zatímco na náměstí Piazza Grande se konají noční magické projekce pro osm tisíc diváků, sály při menšinových filmech zejí občas prázdnotou. Scházejí se těžké a extrémní filmy i díla jen těžkopádná, zabývající se tíživými tématy – sebevraždou, tragickou smrtí, exilem či smrtelnou nemocí. Kdyby hollywoodská celebrita Anjelica Hustonová neodřekla účast, patřila by mezi hlavní hosty spolu s levicovým italským satirikem Nannim Morettim nebo filmovým mluvčím izraelského svědomí Amosem Gitaie. Zlatého leoparda získal minima-

listický snímek mexického filmaře Enriqua Rivery *Parque vía*, meditativně sledující osudy „nejnepatrnějšího hrdiny“, starého sluhy Beta, který hlídá opuštěnou rezidenci, již se majitelé marně snaží prodat.

Houellebecq i Palahniuk v leopardí kůži

Hlavním tématem letošního locarnského ročníku se stal vztah filmu k literatuře a literátů k filmu. Svůj první snímek *Lekce 21*, načrtávající přednášku o Beethovenově „stařec-ké“ 9. symfonii na pozadí melodramatu lásky studentky k již „nemohoucím“ profesorovi, natočil italský spisovatel Alessandro Baricco, známý u nás knihou *Hedvábí* či monodramatem *Novecento*. Naopak autor minimalistických černých grotesek (*Klubu rváčů*) a provokatér Chuck Palahniuk doprovodil adaptaci svého outsiderského hledání identity *Zalknutí*, jehož hrdina se léčí ze sexuální závislosti a snaží se dávením v restauracích vzbudit soucit bohatých paniček. Svůj filmový přepis vlastního románu *Možnosti ostrova* představil mrazivě ironický glosátor rozpadající-

ho se světa Michel Houellebecq. Jeho introvertní drama, propojující různé časové roviny, evokuje vizionářské podoby útěku před lidstvem či samotným životem. Daniel (Benoît Magimel) se po letech vrací do domova sekty potulného kazatele, jež usiluje o vytvoření člověka schopného přežít nadcházející katastrofy. Lze zachránit lidstvo, jen když se člověk proti němu postaví? Může začít znovu od začátku? V miniaturní roli se filmem mihne i slavný prokletý dramatik Fernando Arrabal. Jenže v každém pokusu o útěk je jakási absurdita, ať už představovaná samotou přeživších naprogramovaných neolídů či azylem luxusního hotelu na Bali. Přepis Houellebecqovy temné grotesky stojí mnohem více na sugestivní vizuální kultuře, s jakou zabírá městskou betonovou poušť, narudlou krajinu vyprahlosti či kamenitých postcivilizačních trosk. Naopak kardinálním tématem, prosvitajícím zpoza jeho inscenační nejistoty a esejisticky pojatého příběhu, se v této vizi civilizační skepse stává nemožnost komunikace.

Autor je redaktor deníku Právo.

Funny Games USA

Nová verze jedenáct let starého snímku Michaela Hanekeho Funny Games s maximální přesností kopíruje původní film. Režisérova posedlost aplikováním vlastních teoretických tezí do svých filmů tak dostoupila vrcholu.

ANTONÍN TESAŘ

Koncept nových *Funny Games* je pro celou tvorbu Michaela Hanekeho příznačný. Jeho základem je tvrzení, že film je z definice lží, ale může se vztahovat k realitě tím, že boří tradiční narativní a stylové postupy. Dílo předkládá precizně vystavěný intelektuální konstrukt, se samolibou otročností zopakovaný z původní stejnojmenné verze filmu, který mohou filmoví teoretici slastně verbalizovat a jenž se zároveň stává diskutovanou filmovou událostí. Je to akademická filmařina, která nedává šanci objevovat v hotovém díle nic nového, protože všechno je zinscenováno tak, aby vyvolalo jednu určitou konkrétní reakci, evokovalo jeden naprogramovaný význam. To jediné, čím se nová verze snímku odlišuje od té starší, je anglický jazyk a obsazení významných hollywoodských herců do hlavních rolí. Nová verze tak odpovídá tendenci celé Hanekeho tvorby k mechanickému naplňování předem daných teoretických tezí o kinematografii a k provokování publika a novinářů.

Beavis a Butthead filmové teorie

Snímek *Funny Games*, vyprávějící o vpádu dvojice násilníků do soukromí letního sídla středostavovské rodiny, ve skutečnosti zachycuje vpád teorie do privátního prostoru filmové praxe, tedy do výchozí situace žánrového snímku, konkrétně exploatačního thrilleru. Výtržníci Peter a Paul se sice uvedou jako žánrové postavy, avšak velice záhy odhalí svou dvojakou povahu agresorů a zároveň distancovaných, vnějších konstruktérů a komentátorů děje. Zločinci vystupují jako baviči (sami sebe titulují jako „Tom a Jerry“ či „Beavis a Butthead“), kteří zcela ovládají situaci i samotnou materii filmu: ohlížejí se a mluví přímo na kameru, jejich

Zločinci i baviči Peter a Paul. Foto outnow.ch

promluvy jsou plné provokativních tezí komentujících média a jejich vztah k násilí a k realitě se vyjevuje v často citované scéně, v níž přetočí proběhnuvší děj rychloposuvem zpět, jako by šlo o videozáznam). Bezbranné žánrové postavy Peterových a Paulových obětí jsou jim vydány zcela na milost.

Mechanismus, který snímek tímto způsobem buduje, stojí na kontrastu žánrového principu vtahujícího diváka do děje a kritického odstupu vyvolávajícího zczizovací efekt. Žádoucím výsledkem má být naše otřesení a především pocit viny nad krutostí násilí, které je prezentováno jako zábava určená nikoli postavám agresorů, ale právě těm, kteří se na film dívají. Úspěch tohoto záměru však závisí na tom, zda budeme ochotni se spolu se snímkem neustále „přepínat“ mezi zážitkovým a reflexivním modelem a zda budeme až do konce fandit obětem, přestože je velmi rychle jasné, že proti záporákům stojí v zásadní nevýhodě – nacházejí se totiž uvnitř režisérova sadistického konstruktů, jehož jsou Peter a Paul nástroji.

Tento mechanismus však naštěstí nefunguje jako láková emocionální a intelektuální past bezchybně. S postupem děje totiž není těžké odhalit základní „přepínací“ trik díla, spočívající v tom, že po zczizovacích momentech obvykle následuje dějový zvrat či šokující výjev, který nás má opět vtáhnout do příběhu. Místo mechanického sebezpřeladování podle taktovky filmu tak bystřejší divák dříve či později zůstane vůči ději v ostražitěm analytickém postoji a uchopí film jako chladnou intelektuální hru bez emocí a rozhodně bez humoru. Z tohoto pohledu se mu pak Hanekeho manipulativní schéma může jevit jako přemrštěně kritické a podceňující inteligenci žánrových filmů. Tím spíš, že od Cravenova *Vřísnoty* (1996) se sebereflexe stala jedním z častých principů filmových hororů, čímž se hranice mezi Hanekeho snímkem a jím zatracovanými filmy poněkud stírá.

Autor přispívá na web o asijském filmu rejze.cz.

Funny Games USA (Funny Games U. S.).

USA, Velká Británie, Francie 2007, 111 minut.

Scénář a režie Michael Haneke, kamera Darius Khondji.

Hrají Naomi Wattsová, Tim Roth, Michael Pitt ad.

Premiéra v ČR 21. 8. 2008.

Intelligentní budovy

Dominantní architektura podřízená místu

Rozdíl v pojetí tzv. inteligentních budov u nás a v zahraničí souvisí s celkovou mírou vyspělosti naší společnosti. Kontext je dán mírou naší pokleslosti.

MICHAL JANATA

Pojem inteligentní budova je příkladným protimluvem, neboť intelligence je výhradní vlastností lidských bytostí. Ani v odvozeném smyslu – lidská intelligence vložená pomocí algoritmu do technologie – nemá valnou významovou platnost; podle Martina Heideggera ani věda nemyslí, neboť nemá pojmové prostředky na to, aby zkoumala své vlastní konceptuální základy. Termín inteligentní budovy (IB) tak dostal do vínku logický rozpor, který se odráží i v nejasnosti definic. Významově přiléhavější je zkratku IB vyložit jako Integrated Building (integrovaná budova), avšak ani to nevysvětluje charakter stavby, jež by měla reagovat nejen na proměny mikroklimatu, ale i na měnící se potřeby uživatelů.

myslitelů pomezí mezi živým organismem a neživými entitami, ale ani on nepřispěl k vytyčení uspokojivé demarkační hranice proto, že to *ex definitione* nelze.

Od roku 1992 v rámci Intelligent Building Institute rozhodli: „Inteligentní budovy jsou objekty s rysy, které účinně naplňují měnící se potřeby.“ Znamená to, že definice inteligentní budovu instrumentalizovala, chápe ji jako kompenzaci „orgánové nedostatečnosti“ ve smyslu Arnolda Gehlena.

Cesta k rozvolnění pojmů

Ač jinak neplatí, že *historia magistra vitae*, v tomto případě je historie poučná. Na jedné straně se pojem zpřesňuje, na straně druhé ono zpřesňování rozmnožuje neřešitelné

V Česku se tento typ budov vyskytuje v mnohem menší míře, než je ve standardnějších částech Evropy běžné, ale podstatnější je rozdíl v pojetí. V Evropě patří mezi nejvýznamnější Commerzbank Headquarters od Lorda Normana Fostera ve Frankfurtu nad Mohanem (realizace 1991–97). Právě na ní lze ukázat, nakolik je tento pojem jinde v Evropě spojen s ekologickými aspekty. Navíc je Fosterovo mistrovské dílo skutečně zakomponováno do organismu města, zatímco ČSOB se tváří, jako by se styděla za to, že je architekturou. Ale architektura má dominovat a zároveň se musí umět podřídít.

Toto srovnání neprobíhá ve zcela regulérních podmínkách, protože vše závisí nejen na habitu architekta, ale i investora a konečně i místa. Ze srovnání však jako nejdůležitější rozdíl vychází míra zapojení ekologických prvků stavby. V případě Fosterova bankovního ústavu bylo téměř vše podřízeno ekologickým hlediskům. Nejefektivnější způsob, jak zajistit co největší podíl přirozeného osvětlení i větrání, byl vymyšlen v antice v mediteránní oblasti: je to atriové uspořádání. Foster toto prastaré prostorové schéma použil pro high-tech koncept (konstrukčně i materiálově), který je navíc začleněn do velkoměstského prostoru. Trojúhelný půdorys zároveň umožňuje optimální odstup banky od sousedních budov. Foster využil co nejvíce těchto přirozených zdrojů. Velmi důmyslný je chladicí systém, který bychom mohli chápat jako svého druhu protipól antického hypocaustu, to znamená podpodlažní chlazení (v antice to bylo podpodlažní topení). To se týká i rafinované vodoinstalace, která umožňuje v maximální míře recyklovatelnost několikrát použité vody.

Právě promyšlený systém recyklace přírodních zdrojů, jehož přítomnosti si laik nevšimne, tvoří významný rozdíl mezi inteligentními budovami Evropy a těmi našimi. Pro frankfurtský příklad totiž platí inteligentní rovná se ekologické. Pro ČSOB platí inteligentní rovná se proklamativně ekologické. A že se v české rozpravě o Pleskotově ČSOB vůbec neobjevuje téma IB jako úběžník debat, nedochází ani na potřebné srovnání s evropskými zástupci tohoto trendu stavění. Ukazuje to na žalostný stav české architektonické scény, do níž patří nejen čeští architekti, ale i kritici, kteří křepčí kolem tuzemských IB jako divoši okolo ohně, zatímco jinde se nejen lépe projektuje, ale i inteligentněji o (nejen inteligentní) architektuře diskutuje.

Autor je kulturní publicista.

Publikace **Inteligentní budovy a ekologické stavby** vyjde v září v nakladatelství Dr. Josef Raabe.

AP Atelier/Josef Pleskot: Nové ústředí ČSOB Group v Praze-Radlicích, 2005–06

Kulhající definice

Neujasněnost a historickou podmíněnost definice můžeme demonstrovat na vývoji sémantiky tohoto pojmu v rámci Intelligent Building Institute. Do roku 1985 platilo: „Inteligentní budovy jsou objekty, které automaticky ovládají své funkce.“ Problémem je zde je slovo automaticky, respektive jeho spojení s adjektivem inteligentní. Jestliže budovy ovládají automaticky své funkce, pak by musel platit Turingův test, podle něhož se systém umělé intelligence chová nerozeznatelně od lidské bytosti. Jenže tuto premisu zpochybnil tzv. argument čínského pokoje od Johna Searlea. Zjednodušeně řečeno, člověk, který neumí čínsky, je sice mocen některých úkonů vyvolávajících opačný dojem, to z něj však neučiní sinologa. Stejně tak z umělé intelligence nečiní schopnost některých operací skutečně inteligentní entitu. Automaticky vykonávaná činnost nenaplňuje vymezení intelligence.

V letech 1986–91 platila následující definice: „Inteligentní budovy jsou objekty, které jsou schopné reagovat na měnící se potřeby.“ Ani to však není uspokojivé vysvětlení, přestože vykazuje rysy podobnosti s modelem individuálního růstu a obecnou teorií systému (General system theory, GST), již formuloval Ludwig von Bertalanffy. Podle této teorie lze najít společné znaky mezi živými a neživými organismy (v tomto případě budovami) v komplexnosti, dynamické rovnováze, zpětné vazbě a samoorganizaci. Bertalanffy byl jedním z nejpronikavějších

pojmové kontradikce. Obtíž pramení jak ze složité situace architektury jako takové, tak z přílišné interdisciplinární šíře, s níž by ji dnes měli uchopovat její teoretici, ale nečiní tak. V *Geschichte der Architekturtheorie: Von der Antike bis zur Gegenwart*, které napsal Hanno-Walter Kruft, vidíme až čítankově sestupnou linii teorie architektury, chápeme-li ji jako překlad architektonické tvorby do technického jazyka na jedné straně a soubor estetických postulátů na straně druhé. Vitruviovo dílo *Libri decem de architectura* je souborem přesných definic v rozsahu tehdejších znalostí nejen z architektury, ale i z mechaniky, geometrie a dalších disciplín. „Bible“ architektonického postmodernismu od Charlese Jenckse *Language of Post-Modern Architecture* je na rozdíl od toho vágním, impresivním a proklamativním dokumentem.

Příklady IB

I proto není snadné zkoumat, do jaké míry se zabydlely inteligentní budovy u nás a v ostatních evropských zemích. Stavbou, kterou bychom mohli označit za sofistikovaný příklad, je Nové ústředí ČSOB v Praze-Radlicích (David Ambros, Pavel Fanta, Markéta Jurečková, Helena Kohlová, Daniel Kříž, Zdeněk Rudolf, Jiří Trčka / Josef Pleskot – AP atelier Praha), vítěz Grand Prix architektů 2008. Za inteligentní budovu lze ale považovat i administrativní budovu Diamond Point v Praze 8 – Těšnově od Václava Aulického.

Čest výjimkám

Graffiti a street art v české společnosti

V Praze se odehrává festival světového pouličního výtvarného umění Names. Nová díla vznikají především v okolí Vysočan, v galerii Třačka bude výstava a diskuse o graffiti a spol. Otázky, které pravděpodobně zazní v sálech či na ulici, jsme položili umělcům i odborníkům.

1. Jaký je rozdíl mezi street artem a graffiti?
2. Můžete popsat hranici mezi street artem či graffiti jako uměleckým dílem a vandalismem?
3. Proč lidé tvoří na ulici?
4. Je česká výtvarná pouliční scéna ohrožena komercí?

vlastně tak dobře. Graffiti je kultura sama pro sebe a je nereálné chtít po někom, kdo se tomu nevěnuje, aby pochopil krásu kvalitního tagu nebo throwupu. Street art je srozumitelnější a líbivější, některé techniky, jako samolepky a plakáty, nejsou tak invazivní a lidé je víc tolerují. Je vlastně hrozně vtipné se o tom takhle bavit, ale je to realita.

2. To nelze. Graffiti je prostě graffiti, nejde nacpat do žádné další škatulky. Pokud se chcete bavit o vandalismu v souvislosti s graffiti, pak jeho pravý význam nenaplnuje. Jde spíš o vizuální vandalismus. O street artu se můžeme bavit jako o umění, které většinou využívá veřejný prostor.

3. V průběhu let se důvody mění. Co zůstává, je naprostá přirozenost, až pudo-

2. Vandalismus je podle Nového akademického slovníku cizích slov „surové, barbarské, vandalské ničení“. Umělecké dílo zase, také dle definice, nemůže být vandalismem. A tak dochází ke konfliktu v posuzování, co je co. Uvidíme, jak si s tím budoucnost poradí. Jasně má jen legislativa.

3. Aby jejich práce byla viditelná v každodenním životě, v prostoru, v němž se všichni pohybujeme, mimo pražské galerií.

4. Všichni jsme jí ohroženi.

Lenka Lindaurová, výtvarná kritička

1. Street art zahrnuje graffiti, graffiti je jakási podmnožina různých forem umění ulice.

2. Tato hranice je velmi choulstivá. Hodnocení, co se ocitne na té či oné straně, je

de na netu), ale domnívám se, že street art je (měl by být) silněji angažovaný, prostě aktivističtější než do sebe poněkud zahleděnější (estetizované) graffiti.

2. Vlastníci domů (majetku), pokud nejsou nějak zvlášť kulturně osvícení, budou zcela jistě jakékoli tyto projevy považovat a priori za vandalství (docela pochopitelně a jistě i právem). Těžko si například představit nasprejovaný Karlštejn či sochu od M. Brauna. Poslanecká auta by mi nevalila... Jiným budovám (průmyslovým atd.) by to však mohlo v rámci graffiti docela slušet. A street art, ten se neptá po vkusu a vhodnosti, popřel by se.

3. Těžko říci, někteří se asi rádi v rámci své komunity „blýsknou“ svým umem, momentem nečekanosti i jistým rysem vzájemného

Foto festival Names

Jiří Sopko, rektor AVU

1. Graffiti je převážně na zdech, street art chápu jako cokoli – divadlo, vystrčení holého zadku na ulici, dneska to může být všechno.

2. Záleží na tom, jestli takové umění pohoršuje či ničí cizí majetek, ale vždycky to je dané subjektivním pohledem toho, kdo danou věc posuzuje.

3. Existuje spousta důvodů, jde o směs exhibicionismu, snahy zveřejnit vlastní pohled na svět, pocity vzrušení, adrenalin.

4. Ano, je ohrožena. Všechno se nakonec zkomercializuje, takový je svět...

PASTA

1. Graffiti není pro většinu lidí tak srozumitelné jako street art. Lidé se bojí věcí, kterým nerozumějí, stresuje je to. Ono je to

vá zakořeněnost takové práce. Veřejný prostor je hřiště, člověk v něm hledá to správné místo, nachází jej a realizuje. Je to zábavný proces.

4. Hodně velkých firem by chtělo využít graffiti/street artu ve svůj prospěch. Jejich manažeři ale naprosto nechápou souvislosti, takže většina jejich snažení vyzní směšně. Proto se nebojím, že by se něco takového stalo.

Dušan Brozman, historik a teoretik umění

1. Nevím: zřejmě je graffiti způsobem malování anebo kreslení na stěny ve veřejném prostoru a street art by mohl obsahovat i další formy vyjadřování se výtvarným způsobem v tomto prostoru.

rozhodně dost subjektivní. Neplatí žádná obecná kritéria, žádné definice. Je to otázkou citu autora, do jakého prostředí zasáhne a proč.

3. Protože chtějí být nezávislí na institucích a na tom, co instituce jako umění legitimují.

4. Nemyslím si. Pokud se nezačnou vyvíjet nové strategie ze strany komerčních subjektů, které by mohly narušit svým zásahem nezávislost street artu. Ovšem něco jako festival street artu se mi už z podstaty zdá jako blbost a vykoření vstřícně byznysu.

Jiří David, umělec a vedoucí intermediačního a konceptuálního ateliéru VŠUP Praha

1. Nedávám za to ruku do ohně, neboť nestuduji detailně ony rozdíly (asi se dají najít všu-

exhibicionismu (úměrně k množství adrenalinu, často však více testosteronu). Jiní nesnášejí uzavřené prostory pro „vysoké“ umění a lidi kolem těchto dispozic. Cítí se tak svobodnější, nezávislejší. Kašlou na pracně vybudovaná kritéria, měřítka hodnot a smyslu současného umění. Za což však paradoxně mnozí (většina?) platí přemírou eklekticismu, nepůvodnosti či dokonce trapnosti (čest výjimkám).

4. Nevím, pokud není – a asi ještě tolik není –, tak bude, ale teprve až se zdejší provoz umění dokáže obecně vyrovnat se skutečnými kvalitativními měřítky v umění (nikoli jen v rámci smutného kamarádšoftu nebo slabobysky účelových pseudokonstrukcí při přepisu autentické paměti našeho umění).

Další odpovědi najdete na webu tydenikA2.cz.

Válka jako kulturní projekt

BOB KUŘÍK
PROKOP IŠTVÁNEK

Pokračování ze s. 1

Továrna navazuje na osvícenství, zatímco Muzeum na národní obrození a romantismus. V komunistickém Muzeu je pěstován a šířen etnický, esencialistický obraz člověka: Srb není chlap, co chodí do automobilky vyrábět licenčního volkswagena, ale chlap, co sedí v kroji na poli a hraje na gusle. Muzeem tedy myslím instituce paměti, které pěstují nostalgický obraz kořenů a které s krizí komunismu již od sedmdesátých let postupně bobtnají a stávají se mocnější. Z muzejních institucí vychází uvedená generace vůdců.

Jak ambivalence Továrny a Muzea ovlivnila lidi, kteří šli v devadesátých letech do války?

Generace budoucích vojáků je poslední komunistickou generací. V ideály Továrny už dávno nevěří. Vyrůstá naopak v romantické poezii svých lokálních národních Muzeí, jež od sedmdesátých let dominují kulturní politice i školním osnovám. Do toho všeho obdivu k lokálnímu přichází navíc ještě obdiv ke globální popkultuře a spotřebě: Coca-Cola a národní kořeny; Rambo a folklor: tady bude jedna z třaskavých směsí těchto válek.

Jak muzejní intelektuálové mobilizují společnost a z války perem se stává válka zbraní?

Podle některých teorií jde v současných postmoderních válkách o takzvané národní zájmy, pocit ohrožení, nebo naopak o zdroje, výhody pro velitele i vojáky. Já se spíš pokousím ukázat, jaký zážitek válka dává předválečnému aktivistovi nebo bojovníkovi samotnému. Zajímá mě spíše její do značné míry spontánní a entuziastický počátek, kdy do toho jdou mnozí dobrovolně a skoro se zpěvem na rtech. Až se skutečně začne střílet, až začne válečná řez, atmosféra se prudce změní. V chystané knize Jak se z míru líhne válka ukazují proces přenosu národně artikulované estetiky, který začíná v sedmdesátých letech na papíře, v osmdesátých letech přechází do politických prohlášení a v devadesátých letech graduje v prvních předválečných přestřelkách. Na konci osmdesátých let se jednak aktivizují oni muzejní intelektuálové, kteří chytanou za pačesy ojedinělou šanci mít i jinou než charismatickou moc, a i díky tomu se začíná estetika přetavovat v různé performance na náměstích. Tehdy se muzejní estetika převtěljuje do demonstrací. Lidé v ulicích požadují demokratické reformy, ale i separatismus, který je prý pro reformy nezbytný. Je to doba velkých předválečných karnevalů. Ožívají nacionalistické symboly, desetitisíce lidí v ulicích, vlajky vlají, ženy pochodují v krojích a někteří výtržníci se už sem tam nedočkavě převlékají za bojovníky.

V centru některých demonstrací probíhá symbolický akt: například vytahují z hrobu ostatky krále Lazara, který zemřel v bitvě na Kosově poli před šesti sty lety. Ty vystavují po všech etnicky srbských územích federace a nechávají lidi pocítit ideu Velkého Srbska. Nebo vytáhnou ze sklepa muzea sochu bána Jelačice, chorvatského vůdce z 19. století, kterou, za skandování davů, znovu vztyčí doprostřed náměstí tak, že prý ukazuje mečem na Bělehrad. Nebo statisícové davy Albánců na Kosovu rituálně ukončují mnohaleté případy krvavé msty mezi klaney, aby se mohli soustředit na nová nebezpečí.

V těchto obrovských národních performancích vzniká nová jednotka národa. „Zde se národ probudil“ a „promluvil“, křičí muzejní intelektuálové do mikrofonu i do novin, jako by to byla nějaká živá bytost. Ne každý tam je samozřejmě v kroji a ne každému se podaří dostat až do úplného centra a políbit roucho krále Lazara, ale každý to pak může prožít doma v obýváku u televize, časopisy z toho dělají centrální ikony. Estetika je tak na náměstích a v ulicích oživena konkrétním kolektivním prožitkem velkého snu o národním státu. V předposledním kroku se začnou formovat z ducha romantismu a dobrovolnosti paramilitární jednotky, které se oblékají dost často ve starém, tradičním stylu. Pochodují ulicemi, dělají spanilé jízdy městem, polovojenská cvičení a obkurní manévry, jako když si trampové na Sázavě hrají na válku Jihu proti Severu.

A nakonec už i během samotných válečných akcí se často u vojáků setkáváme s motivací znovu odehrát „mytické“ příběhy hrdinů z národních legend, které znají z knih Muzea a hlavně pak jeho filmů. Počínaje tím, že třeba o teroristovi Šamilovi Basajevovi, dokud je ještě mezi lidmi oblíben, kolují tytéž, ale zmodernizované legendy jako o slavném filmovém zbojníku Zelimchanovi. Pokračuje to tak, že třeba kosovský mučedník se nechá zabít i s celou rodinou, jako to viděli ve filmu o starém národním hrdinovi, a někteří další to po něm ještě opakují. A vrcholí třeba tím, že se všichni, celý národ, chvástají, že odejdou do hor „jako ti naši předci – zbojníci“, což je dnes samozřejmě dosti nereálné.

Součástí motivace k válce je i naplnění určité národní estetiky. Snahy o její prožití, zpřítomnění. Tato estetika nevzniká až za války, ale dlouho před válkou, která ji jen aktivizuje.

Muzejní válečné estetiky někdy propadnou nejen kluci s flintami, ale i sami velitelé a politici. Čečenský prezident Dudajev psal už v osmdesátých letech válečné povídky à la Lermontov; vůdce jedné ze dvou chorvatských armád Boban, když kardinálovi vysvětluje, že s muslimy si netřeba brát servítky, argumentuje slavným zbojnickým románem z pera muzejního spisovatele; muslimský předák Fikret Abdić v Bosně si hraje na místního zbojníka Mujo Hrnjicu, kterého znají všichni z jugoslávské televize, a jeho zrekonstruovaný hrad promění v sídlo své miniaturní autonomie; a nakonec i samotného Karadžiće oslavují někteří skoro jako „novodobou inkarnaci“ slavného hajduka Starinu Novaka.

Z filmů známe válku jen jako mobilizaci, po které hned následují válečná jatka. Jakým obrazem se nechali vojáci válek devadesátých let inspirovat?

V těchto konfliktech se to rozjíždí pomalu. U počátku stojí mnohdy paramilitární skupiny se spíše charismatickým vedením, nebo třeba armády, jejichž vedení funguje víc na papíře než v praxi. Než věci vyústí v konflikt, má to, zvláště na Kavkaze, charakter zčásti mejdanu, zčásti performance a zčásti braného cvičení. Také denní režim je zpočátku řekněme velmi rozplizlý. Strávil jsem třeba čtrnáct dní v horách s jednotkou ve východní Gruzii, kde čekali střet s Ázerbájdžánci a místo střetu jsme leželi kolem ohně, pili a jedli, vystrašení Ázerbájdžánci nám nosili berany, které jsme podřezávali, pekli, sou-

těžili jsme ve střelbě, sekali jsme z legrace louky, přestože nás Ázerbájdžánci prosili, ať to neděláme, chodili jsme na lov, na houby, které tam nebyly, zpívali jsme a stříleli do vzduchu. Tedy oni stříleli, já jen zpíval. „Bylo to jak branná hra na pionýrském táboře, bohužel však s tragickými důsledky,“ řekla mi jedna čečenská politička o začátcích války tam u nich.

Jak sociální antropolog pracuje ve válečném terénu?

Velkou a zčásti mytickou chloubou sociální antropologie je metoda zúčastněného pozorování. Na příkladu války ale vidíme, že zúčastněné pozorování vždy nemusí vyřešit vše, protože jednak se jako pacifista prostě nechcete všeho zúčastnit a jednak to ani vždy nejde. Ve válkách jsem strávil dohromady více než dva roky. Bloumal jsem s batohem na zádech s vojáky po frontách, spal přímo tam nebo u nich doma, navštěvoval uprchlíky, lidi v týlu, rodiny mých muzejních intelektuálů, mluvil s politiky a udělal rozhovory asi se šesti prezidenty a viceprezidenty. Psal jsem pro noviny a zároveň dělal výzkum pro svou diplomku, později doktorát v Anglii. Šlo mi ze začátku hlavně o roli estetiky, která mě nejvíc zajímala na příkladu válečných mýtů, fám a legend. Po návratu jsem ale zjistil, že spoustu materiálů můžu najít i mimo vlastní fieldwork a zúčastněné pozorování. Fantastický zdroj jsem objevil třeba ve válečných karikaturách, právě v muzejní nacionalistické beletrii, ve filmech atp.

Jak se vypořádáváte s napojováním na překotnou válečnou sociální dynamiku vztahů, navíc plnou lidského utrpení?

Naslouchání vyprávění o válečných útrapách tam mají všichni už plné zuby. Ani v rodinách o tom nechtějí mluvit, protože každý je plný svých vlastních starostí a emocí. Když přijde někdo jako já, ochotný celý den se zápisníčkem na kolenou naslouchat, dostane se skoro do role psychoanalytika. Měl jsem pocit, že třeba o válečných tajemstvích se mnou nebude chtít nikdo mluvit. Ale nakonec to bylo opačné. Snad každý ve válce jako by si nesl své malé tajemství. Co komu udělal, za co se stydí, že udělali jemu, jak napálil své vlastní lidi, když šlo o byznys a profit. Říkali mi víc věcí, než jsem chtěl slyšet, a já párkrát už v zoufalství žádal: „Prosím vás, neříkejte mi to, pro mě je to nebezpečné vědět, nechci o tom slyšet. Vůbec se o to sakra nezajímám!“ Otevřenost byla nakonec větší, než jsem si přál. Válka je plná lidí, kteří by potřebovali minimálně psychologickou pomoc – nejen oběti, obyčejní lidé, uprchlíci, ale i třeba pachatelé, kteří o svých zločinech přemýšlejí.

V roce 1995 končí válka v Bosně podpisem dohody v Daytonu. V oficiálním čase diplomacie platí: včera byla válka, dnes je smlouva a zítra bude mír. Platí to i pro poválečnou každodennost bývalé Jugoslávie, respektive Bosny a Hercegoviny?

Když jsem tam byl na začátku léta s terénním kursem našich studentů, cítil jsem, jak pod povrchem doutnají problémy. Oficiálně existuje jeden stát Bosna a Hercegovina, ale jednotlivé úřady fungující podle nepsaného etnického klíče spolu nekomunikují či si dělají naschvály. Dochází do daleko skrytější, o to

však nebezpečnější formě k tomu, co nedávno uzrálo na Kosovu a co bohužel možná jednou znovu vyhublá v Makedonii. V rámci navenek homogenního státu existuje něco jako úřednický apartheid – například Muslimové jako by měli uvnitř oficiálních struktur svůj vlastní státní aparát, který funguje jenom mezi muslimy, dává peníze a služby jen jim. Chorvati i Srbové to samé. Zvenku to nevypadá jako problém; všichni chodí v nóbl oblecích a spolupracují s mezinárodní správou. Ale když chcete třeba pracovat v chorvatské oblasti a chcete od srbského či muslimského úředníka centrální správy nějakou spolupráci či dokonce peníze, na rovinu vám řekne: nečekejte mou pomoc.

I dnes je stát stále ještě jako za války jasně rozdělený na základě etnických oblastí a také symbolicky ho nic moc nespojuje. Muslimové se snaží budovat bosňáckou identitu, jazyk a tvářit se multikulturně, Srbům je to k smíchu. A Chorvati jsou symbolicky i svými skutečnými životními osudy napojeni na Chorvatsko. Bosenští Chorvati například do Sarajeva skoro nejezdí a vše dělají na blízkém chorvatském pobřeží, ve Splitu, či dokonce až daleko v Záhřebu. I bosenští Srbové za své město stále pokládají spíš Bělehrad, přestože je strašně daleko a po špatných cestách. Vznikají tam etnické trajektorie.

Mohl byste to ukázat na příkladu konkrétního místa?

Se studenty jsme byli třeba v jedné vesničce ve východní, tedy většinově srbské Hercegovině, jež je v podobné situaci jako stovky dalších v Bosně: před válkou tam lidé mohli v podstatě kamkoli, i na – pro ně nepříliš drahý – Západ. Dostávali dotace od Sarajeva, přes republiku i z federálního centra. Je odsud blízko do velkých měst, například do Dubrovníku v Chorvatsku, do muslimsko-chorvatského Stolace, Mostaru a do Sarajeva to je tak tři hodinky autem. Po válce se to mění. Ta oblast se stává součástí svého etnického ostrova, zdejší lidé jsou marginalizováni. Je daleko více míst, kam ne že by nemohli, ale nejezdí tam, protože mají pocit, že se tam na ně nebo na jejich auto s místní poznávací značkou lidé blbě dívají, což někdy opravdu dělají. Jsou většinou nezaměstnaní, protože tady ve vzdáleném výběžku srbských teritorií žádný průmysl není a nikdo už nic nedotuje. Jezdí po té své „slepé“ silnici sem a tam či do pár kaváren a jedné benzínky, co jsou na ní. Do nejbližšího města za kopcem už nemůžou, protože je chorvatské nebo muslimské, a to jejich, kam můžou, je daleko. A jet si do světa za svými příbuznými gastarbeitry? Na to potřebují úzkoprofilová a dnes pro obyvatele „nebezpečné“ Bosny těžko dostupná víza a také peníze.

Jak lidé „svůj“ stát skutečně obývají, je dnes, v čase identitních konfliktů, důležité sledovat. Máme představu, že stát se přece dělá shora tím, že nejprve se on sám vyhlásí, ale pak ho ostatní uznají – především velmocí. Tedy někde ve Washingtonu, Paříži či dokonce v Praze. Kosovo a řada dnešních separatistů, založených na značné komunitní mobilizaci, ale ukazují jiný model vzniku – zespoda. Pod vedením Rugovovy strany Demokratická liga Kosova se na lokální úrovni rozhodli udělat si svůj vlastní stínový stát.

Dokončení na s. 19

Galerie Třafačka, Hala C a fasády domů v okolí The Třafačka gallery, Hall C and the surrounding facades

PRVNÍ MEZINÁRODNÍ FESTIVAL STREET ARTU
A GRAFFITI V ČECHÁCH

THE 1ST INTERNATIONAL FESTIVAL OF STREET ART
AND GRAFFITI IN THE CZECH REPUBLIC

26. 8. - 6. 9. 2008 PRAHA

GO TO!
www.
namesfest.
net →

Akim ^(DE), APA ^(DK), Ash ^(DK), Bior ^(CZ), Blu ^(IT), Brad Downey ^(USA), Epos ^(CZ), Esher ^(DE), Futura 2000 ^(USA), Gatoe ^(CZ),
Geno ^(CZ), Hitotzuki ^(JAP), Honet ^(FR), Cheet & Lice ^(CZ), Incubus Project ^(RU), Jana ^(BR), Joe 83 ^(PL), Keramik ^(AUT),
KR ^(USA), Loomit ^(DE), M-City ^(PL), Marie ^(CZ), Masker ^(CZ), Mind ^(CZ), Mode2 ^(MUS), Pasta ^(CZ), Phoe ^(CZ),
Pike & Nug ^(SWE), Point ^(CZ), Rebel Ink ^(IT), Shot ^(CZ), Sonik ^(USA), Stak ^(FR), Stylekonstructor ^(RU), Super A ^(NL), Swoon ^(USA),
Tagtool ^(AUT), Tron ^(CZ), Viagrafik ^(DE), Vitche ^(BR), Zasd ^(DE), Zbiok ^(PL), Zedz ^(NL), Zezão ^(BR), Zipper ^(CZ) a další...

NAMES

První festival
street artu a graffiti
v České republice /
The First Interna-
tional Festival of
street art and graffiti
in the Czech republic

26. srpna – 6. září /
26th August –
6th September
2008

První festival věnovaný nejak-
tuálnějšímu fenoménu v oblasti
výtvarného umění, street artu

Doprovodný program Accompanying programmes

Výstavy / Exhibitions
Třafačka / 30. 8. – 12. 10. 2008,
Hala C / 30. 8. – 20. 9. 2008
Vyhlášení BEST PIECE v Třafačce
/ The BEST PIECE competition

Umělci Artists

APA (SWE)
Ve svých projektech naráží na so-
ciální a společenské témata, někdy si
vystačí s nápisem nasprejovaným na
zed nebo plakátem, ale pouští se i do
prostorových instalací v krajině. / In his
projects he tackles issues related to
the problems of contemporary society,
sometimes a tag sprayed onto the wall
or a poster will do but he also makes
spatial installations in the landscape.

AKIM (DE)
Vietnamský přistěhovalec žijící
většinu života v Berlíně. Zabývá se
estetikou písma, vytvořil svůj osobitý
font, který přetváří do prostorových
instalací formou připomínající japon-
ské znakové písmo, experimentuje
s různými materiály, většinou vrtějí
jednoduchost válečku a bílé barvy
nebo polystyren. / An immigrant from
Vietnam, he has lived in Berlin for the
majority of his life, he is interested in
the aesthetics of typography, he has

GENO (CZ)

Od pieců na zdi po vytváření geomet-
rických objektů. / From pieces on the
wall to making geometric objects.

HITOTZUKI - KAMI A SASU (JAP)

Slunce a měsíc, plus a minus, mužský
a ženský svět, partneri v životě i v práci;
Kami navazuje na tradici japonské kali-
grafie a Sasu maluje symetrické květy,
připomínající buddhistické mandaly;
na první pohled Japonsko. / Sun and
moon, plus and minus, masculine and
feminine world, partners in life and
at work; Kami follows in the tradition
of Japan calligraphy and Sasu paints
symetric flowers that refer to buddhist
mandalas; Japan at the first sight.

HONET (FR)

Cestovatel po východní Evropě; graffiti
bomber a umělec zároveň, rozpoznatel-
ný je hlavně díky graficky čistým
charakterům hooliganů nebo ruských
vojáků. / East Europe traveller, graffiti
bomber and artist at the same time,
recognizable for clean graphic charac-
ters of hooligans or russian soldiers.

CHEET (CZ)

Stříká přes šablony, v Praze nemohl
nikdo přehlédnout černé hřebíky nebo
andilky s roubkem. / He sprays through
stencils, nobody in Prague could have
missed his black nails and gagged
angels.

MIND (CZ)

Graffiti bomber a stavitel dřevěných
objektů, pokládá dopodrobná vymyšlených
a proměňných. / A graffiti bomber and
constructor of wooden objects, always
impeccably designed and elaborated to the
slightest detail.

MODE 2 (MUS)

Jeho kresběný styl se smyslem pro detail,
ovlivnil styl světového graffiti devadesátých
let; objevil se na obalech desek, plakátech,
v časopisech a reprezentuje hip-hopovou
kulturu jedné dekády; zobrazuje dynamické
figury mladých lidí, většinou řešící vztahy
mezi mužem a ženou. / His drawing style,
emphasizing the detail, influenced the style
of the international graffiti in the 90s; it ap-
peared on LPs, posters, in magazines and it
represents a hip hop culture of one decade;
he depicts dynamic figures of young
people, mostly dealing with relationships
between man and woman.

PASTA (CZ)

Překopník street artu v Praze, pamatujete
si na plakáty s motivem tuby s křídly?
Šéfredaktor časopisu Clique, velkou měrou
se spolu s Maskerem podílel na vzniku
první knihy o graffiti v Čechách - In graffiti
we trust. / A street art pioneer in Prague; do
you remember posters with the motif of a
tube with wings? A chief editor of the Clique
magazine, he has contributed hugely to the
first book dedicated to graffiti in the Czech
Republic – „In graffiti we trust“.

VIA GRAFIK (DE)

Kde je hranice mezi prací a zábavou, mezi
užitou grafikou a uměním? Člověk většinou
tu nejlepší práci dělá sám pro sebe. /
Where is the border between work and fun,

where every piece vanishes once after year.
Their names indicates their style - construc-
tion. Working with letter experiments using
Russian and Latin alphabet, 2D or 3D space
and sometimes even space between.

SWOON (USA)

Její papírové vystřihovánky plné detailů
zobrazují vždy konkrétního člověka z jejího
okolí, papír na ulicích nalepuje na zdi tak
jako plakát a v galeriích vytváří mno-
hovrstevné papírové kompozice beroucí
dech. / Her elaborate paper cut-outs
always depict a concrete person from her
neighbourhood; she sticks the paper onto
a wall as a poster and in galleries she
creates breathtaking multi-layered paper
compositions.

TAGTOOL (AUT)

... je nástroj, kterým se maluje v noci po
jakémkoliv fasádě a k tomu všemu se obraz
může hýbat a točit. / ... is a tool with which
one can paint at night on any facade; on
top of that, the picture can move or rotate.

TRON (CZ)

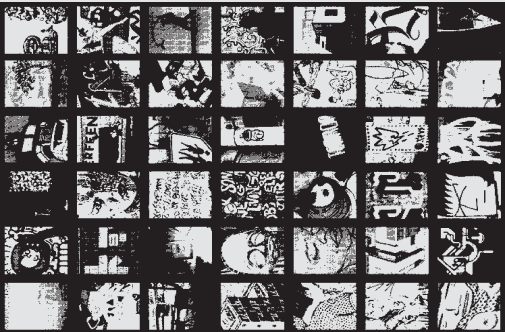
Každý rok jiné jméno, charakteristický rukopis
a nekompromisnost na pražských ulicích. /
Every year a new name, charismatic style
and intransigence in Prague streets.

a graffiti. Více než 40 zahraničních a českých tvůrců se představuje v pražských ulicích a na pražských zdech. Legendy graffiti se setkávají ve vysočanské Trafáče, v jejím okolí a v kině Aero, kde budou prezentovat svou tvorbu, promítat krátké filmové skeče a graffiti velké filmy. V rámci festivalu probíhá množství doprovodných akcí (City Walks s Pastou – komentované procházky po městě, soukerncy, Cena diváků). Festival vyvrcholí soutěží o nejlepší dílo a bude pokračovat výstavou v Galerii Trafáčka až do poloviny října. K celé akci vychází katalog.

The first International Festival dedicated to the most actual phenomena in visual arts, the street art and graffiti. More than 40 foreign artists and Czech authors will present themselves in Prague streets and on Prague walls. The graffiti legends will meet in the Trafáčka gallery in Vysočany, in its surroundings and in the Aero cinema, where they will present their work, show short film sketches and graffiti thrillers. A rich accompanying programme of the festival (City Walks – guided tours through Prague, The Best Piece Competition, Graffiti Jam, Fan's Award) is prepared for visitors. Festival will culminate in the Best Piece competition and continue with the Exhibition in the Trafáčka gallery until half of October. The whole action includes a large catalogue.

Pořadatel / Organizer:
Trafáčka, o. s.
Kurta Konráda 1
190 00 Praha 9

Více informací / More info:
www.namesfest.net

award announcement in Trafáčka 30. 8. 2008
City walks
29. 8., 31. 8., 5. 9. 2008
Graffiti jam a vyhlášení ceny diváků / Graffiti jam and Fan's announcement / 6. 9. 2008
Filmové večery v kině Aero s prezentacemi umělců / The Film Evenings in the Aero cinema with presentation of various festival guests / 26., 27., 28. 8 2008

AeroNames program:

Úterý / Tue 26. 8. 2008
20:00, přednáška a projekce / lecture and projection

- Graffiti / Tobias Barenthin
Lindblad – the ex-writer, theorist and publisher/
- Style wars
(1983, 70 min, Tony Silver, Henry Chalfant)

Středa / Wed 27. 8. 2008
FILMOVÝ VEČER S PREZENTACEMI HOSTUJÍCÍCH WRITERŮ / CEMI HOSTUJÍCÍCH WRITERŮ / MOVIES AND PRESENTATIONS OF FESTIVAL GUESTS (artists)
KERAMIK, LOOMIT, VIA GRAFIK, ZAST, ZEŽAO a další / and others (moderuje / moderated by Michal Cimala)

INside/OUTside
Film o vandalismu, umění a vandalismu jako umění. / A film about vandalism, art and vandalism as art
(2005, 57 min, Andreas Johnsen & Nis Boye Møller Rasmussen)

Čtvrtek / Thu 28. 8. 2008
přednáška, projekce a prezentace / lecture, projections and presentations

- Czech streets
Dušan Brozman
historik a teoretik umění / art historian and theorist

- Vladimír Boudník
Dva filmy významného českého „pouličního“ umělce. / Two films of important Czech „street“ artist

FILMOVÝ VEČER S PREZENTACEMI HOSTUJÍCÍCH WRITERŮ / MOVIES AND PRESENTATIONS OF FESTIVAL GUESTS (artists)
BLU, BRAD DOWNEY, HONET, MODEZ, M-CITY, PIKE, TAGTOOL a další
(moderuje / moderated by Michal Cimala)

Večery budou probíhat převážně v anglickém jazyce.
Program bude aktualizován, sledujte www.namesfest.net.

created his own personal font, which he integrates into spatial installations resembling to Japanese sign calligraphy; he experiments with various materials, however the simplicity of a roller pin and white paint or polystyrene usually wins.

ASH (DK)
V 80. letech začínal na první vlně graffiti v patřících ulicích, dnes žije a pracuje v Kodani jako volný umělec. Proslavil se grafikami, jejichž forma vzdáleně navozuje chlad tištěných spoji zvláštně zkombinovaný s jemnou poetikou přírody. / He caught the first graffiti wave in the Parisian streets of the eighties, today he lives and works in Copenhagen as a freelance artist; he is known for his graphics whose formal motifs remind of coldness of printed circuits but combined in a unique way with the delicate poetics of nature.

BIOR (CZ)
Pražská graffiti legenda s piecem na každé zdi v Praze a zároveň expresionistický abstraktní malíř s bytrem plným pomalovaných pláten. / This Prague graffiti legend has a piece on every wall and a flat full of expressionist abstract paintings

BLU (IT)
Jeho gigantické malby se poslední dobou začínají objevovat v dalších a dalších metropolitách světa. Skrze motiv člověka sděluje příběhy. Charakter jeho děl je rozpoznatelný na první pohled i přes to, že používá zřídka kdy jiné barvy než černou a bílou. / His giant paintings are growing over and over in many cities all over the world. Through the man's theme tells his stories. His works are characteristic from the first view not only for using barely different colours from black and white.

BRAD DOWNEY (USA)
Pouliční sochař, který dává obvyklým věcem nový rozměr. Stalo se vám někdy, že jste viděli pouliční lampu, jak líbá na tvář svojí kolegyni? Nebo že lavička vyrostla? Možná se vám to brzy přihodí i v Praze. / Street sculptor using usual stuff with new unusual way. Have you ever seen street illumination kissing the other one? Or grown bench? Maybe you'll enjoy it even in Prague.

EPOS (CZ)
Od „bombení meter“ k sochařským experimentům. Jeho patnáctimetrový drapak nafouknutý vzduchem z větráku ventilace metra je bomba. Kdy myslíte, že dostal ten nápad? / From bombing the subway to sculpture experiments. His fifteen meter high grab blowed up by the air of subway ventilation is a bomb. When do you think he got this idea?

ESHER (DE)
Od bombení ulic Berlína a malování muralů na celém světě, přelšel k video experimentům, natáčení a programování. / From bombing the streets of Berlin and painting murals around the world he switched to video experiments, filmmaking and programming.

GATOE (CZ)
Graffiti writer a zároveň experimentátor s prostorem. / A graffiti writer who likes to experiment with space.

INCUBUS PROJECT (RU)

Motivy podivných robotů, strojů a čísel střikané většinou přes šablonu podvuhodným způsobem pasují do ulic Petrohradu. / Robot, machine and number motifs sprayed usually through stencils strangely match the streets of Petersburg.

JOE 83 (PL)
Naivistická škola malby a práce s barvou vypadá dobře na plátně, papíře a moc osvěžující je na zdi. / The naive art school of painting and work with colour looks good both on canvas and paper, and it is very refreshing on the wall too.

KERAMIK (AUT)
... aka Mr. Horse, zásadní postava na Vídeňské scéně, jednoduché motivy a hlavně pozitivní vibrace v každém milimetru. / ... aka Mr. Horse a key figure in the Viennese scene, simple motifs and, most importantly, positive vibrations in each millimetre.

LOOMIT (DE)
Graffiti legenda a fanatik, který objel skoro všechny zdi světa. Jeho specialitou jsou velké muraly. A říká se, že když maluješ s ním, musíš sebou hodit, jinak ti nezbude místo ... Když se maluje, tak se maluje. / Graffiti legend and fanatic, who traveller almost around all wall of the world. Big murals are his speciality. And it is said that if you paint with his company, you have to hurry up or there will be no more space left ... When is it on painting, you have to paint.

M-CITY (PL)
Zobrazuje město jako organismus, utopické vize strojů a domů, stříkané a množené přes šablony do velkých celků, působí na zdech domů zvláštní démonickou silou. / He depicts the city as an organism, utopian visions of machines and houses, sprayed and multiplied through stencils into large groups, appear on the walls of houses as if they possessed a strange demonic magic; the aesthetics of black and white immediately catch the eye with their simple power.

MARIE (CZ)
Čaruje s drobnou linií, ať už zobrazuje kočky, ryby nebo sebe sama, člověk se musí zastavit a pořádně si prohlédnout všechny detaily a detaily detailů. / She works miracles using fine line, be it pictures of cats, fish or herself; one has to stop and properly study all the details and the details of details.

MASKER (CZ)
Mezi writerem a akademickým malířem nemusí být takový rozdíl, když je to jeden člověk; zviněná linka v konturách a fantastní výjevy jako lidé psali ve svém pláči; a kde je tedy větší sranda? Mezi umělci nebo graffiti? / There might not be much difference between a writer and a Master of Fine Arts, especially when they are one; a contour wavy line and fantastical scenes such as people with bumps instead of heads or little girls up to their waists in their own tears; so where is the real fun? Among artists or among writers?

PHOE (CZ)

Legendární postava pražské graffiti scény, autodidakta s uměleckým nadáním od Boha. / A legendary figure of the Prague graffiti scene, autodidact with a God-given talent.

PIKE (SWE)
Jeden ze Stockholmských writerů, kterým se podařilo etablovat na umělecké scéně. / One of the Stockholm writers who succeeded to establish himself on the art scene.

NUG (SWE)
Člen legendární crew VIM, writer s osobitým stylem, který od začátku 90. let ovlivňuje evropskou graffiti scénu. / A member of the legendary VIM crew, writer with characteristic style, who has had an influence on the European graffiti scene since the 90s.

POINT (CZ)
Absolvent pražské Akademie výtvarných umění; málo který Pražan mohl minout jeho nevědní pouliční výtvo; pod značkou POINT se skrývají rozsáhlé piecy, dráčky, pomalované chodníky, velké dřevěné objekty na náměstích; cestuje a udržuje styky of Fine Arts graduate, most of us must have noticed his pieces in Prague streets such as little dragons, painted pavements, wooden objects in town squares; he travels and maintains contacts with the international scene.

REBEL INK (IT)
Kolaborace napříč žánry; 4 umělci malují dohromady vždy jedno dílo velkých rozměrů s jednotným tématem, poskládané z kusů ilustrací, graffiti a kaligrafie. / A collaboration through genres; 4 artists work together on one large-sized artwork with a single theme, made of bits of illustrations, graffiti and calligraphy.

SHOT (CZ)
Od fanatického malování vláků k objektům z dřevěných trámů pamatujících minulé století. / From fanatic painting on trains to objects made of wooden beams that remember the last century.

SONIK (USA)
Jako jeden z prvních posílá graffiti došel i na místa jako je Indie a Nepál, jeho naivistické a vždy pestrobarevné obrazy září v kontrastu ke špinavým ulicím Třetího světa. / As one of the first messengers of graffiti he set off on a journey to places such as India and Nepal, his naive and persistently colourful works radiate in contrast to the dirty Third World streets.

STAK (FR)
Graffiti konceptualista hlásající podporu svého lokálního umělce; vytvořil svůj vlastní piktogram, který může být namalován barvou na zed, ale stejně tak může svítit jako neon v prostoru prestižní galerie. / This graffiti conceptualist proclaims: support your local artist; he created his own logo which can be sprayed onto a wall and as well shine like neon in a prestigious gallery space.

STYLEKONSTRUKTOR (RU)
Oskes a Scheme jsou dva mladí progresivní writeri z Moskvy, města ve kterém všechna graffiti jednou za rok zmizí. Jak sám název jejich crew napovídá, svůj styl konstruují. Experimentují s písmenými azbuky i latinkou, s prostorem 2D i 3D a občas se dostávají i mezi ně / Oskes and Scheme are two young progressive writers from Moscow, city graffiti once a year disappears. As the name of their crew suggests, they construct their style. They experiment with alphabets in Cyrillic and Latin, with space 2D and 3D and sometimes they even get between them.

VITCHÉ (BR)

Černá, červená a bílá, tři základní a nejšílnější barvy, ty používá Vitché, aby cestoval napříč těsem a dotýkal se motivů starobylých kultur a mystiky, která pohled pozorového diváka zmrazí; sám říká: něco je na světě špatně. / Black, red and white – the three basic and strongest colours Vitché uses to travel in time and touch motifs of ancient cultures and mystique that send shivers down the spine of every attentive observer; he says: there is something wrong with this world.

JANA (BR)
Poetical women's bodies drawn with black and white color; Jana is a woman and paint for women, encourage other women to come after their dreams in the men's world. / Poetical women's bodies drawn with black and white color; Jana is a woman and paint for women, encourage other women to come after their dreams in the men's world.

ZASD (DE)
Výborný kreslíř a novátor, vystudovaný magister umění, jako první nalezl polystyrénový píec na zed; v roce 2005 zorganizoval projekt City of Names; rozvíjí akční malbu - v seancích s jazzovými hráči maluje do rytmu. / An excellent illustrator and innovator, a graduated MA, he was the first to glue a polystyrene piece onto the wall, he organised the City of Names project in 2005; he contributes to the development of action painting – during sessions with jazz players he paints to the rhythm.

ZBIOK (PL)
Podivné postavy a monstra v naivistickém stylu a hrátky s krátkými hesly, ať fixou na papíře nebo na stěně domu. / Strange figures and monsters in naive style and short phrase puns made by a marker on paper or on a building wall.

ZEDZ (NL)
Linie, úhly, čisté barvy; svět velikých forem střídají tišné detaily; maluje plátna, spolupracuje s oděvními designéry i architektky, inspiruje se estetikou japonských transformers, vytváří svoje objekty, kde hlavní roli hraje písmo. / Lines, angles, pure colours; tiny details change alongside large forms; he co-operates with fashion designers and architects, he has found his inspiration in the aesthetics of Japanese transformers, he makes objects with writing playing the main role.

ZEŽAO (BR)
Objevil galerii v podzemní spleti kanalizačních katakomb; při svých výpravách na kontaminovaná místa, kam normální jedinec těžko zavítá, miji často mrtvé psy a diváky mu jsou krys; jeho modré ornamenty jsou těžko zaměnitelné. / He discovered his gallery in the underground labyrinth of sewer catacombs, during his trips to the contaminated places, which normal people never visit, he passes by dead dog's bodies and his auditorium are only rats; his blue ornaments are hardly to be fungible.

ZIPPER (CZ)
Mladá krev pražského street artu, polystyrénové zipy se na ulicích objevují už dlouho. / Young blood in Prague street art, polystyrene zippers have been popping up in the streets for a long time

GO TO!
www.
namesfest.
net →

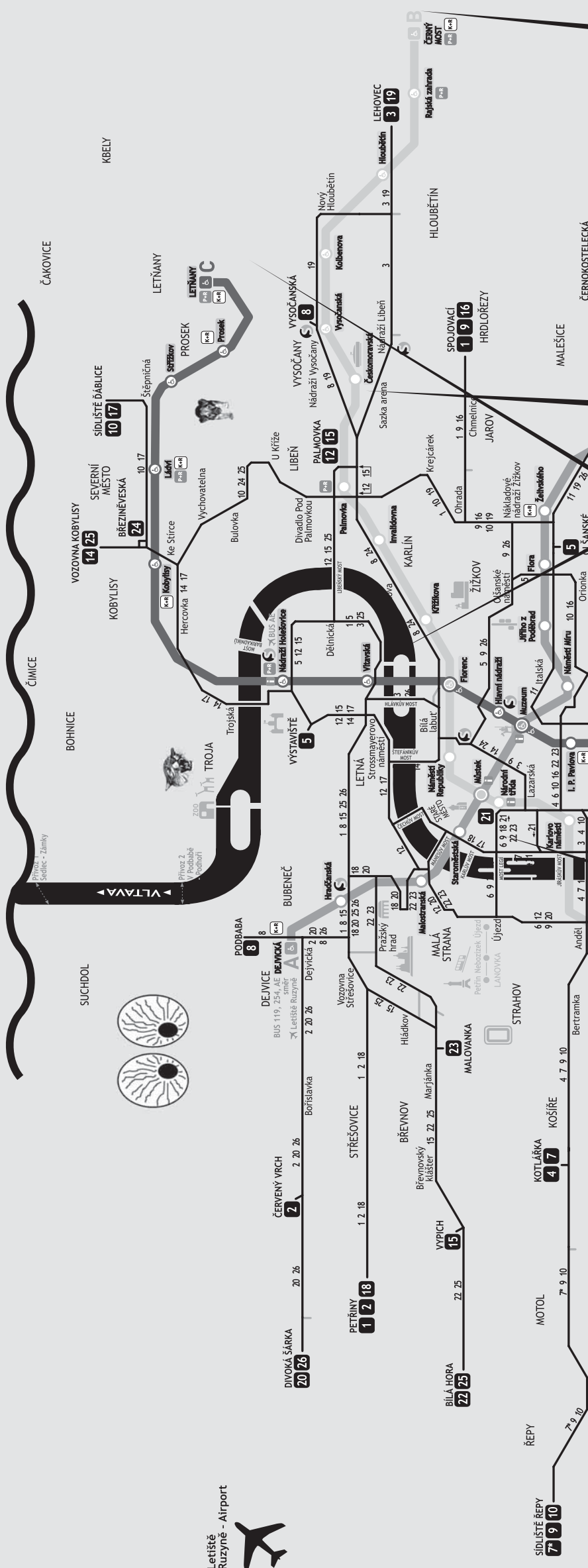
Galerie Trafačka, Hala C
a fasády domů v okolí

The Trafačka gallery, Hall C
and the surrounding façades

NAMES

PRVNÍ MEZINÁRODNÍ FESTIVAL STREET ARTU A GRAFFITI V ČECHÁCH THE 1ST INTERNATIONAL FESTIVAL OF STREET ART AND GRAFFITI IN THE CZECH REPUBLIC

26.8. - 6.9.2008 PRAHA

S Radanem Haluzíkem o konfliktech a muzejních intelektuálech

BOB KUŘÍK
PROKOP IŠTVÁNEK

Dokončení ze s. 14

Mezi léty 1992 a 1995 dochází ke vzniku celých paralelních resortů ministerstev školství, kultury, zdravotnictví a informací. Důsledně ignorují všechny srbské úředníky i policii, nebo od nich nic nechtějí, za vlastní peníze vychovávají novou generaci studentů, která neumí ani slovo srbsky, a se srbskou správou se tedy ani nedomluví. Světu nakonec nezbude nic jiného než to akceptovat. Pripadá mi, jako by se dnes v Makedonii či dokonce v Bosně tvořil také jakýsi paralelní stát. Ani ne tak zespoda, jako spíš zevnitř.

Jak po válce dopadli intelektuálové, kteří k ní přispěli?

Dnes už to jsou starší lidé, někteří dokonce zemřeli. Začalo to všechno přece jenom před dvaceti lety a tehdy jim bylo třeba pětáctýřicet či padesát. Intelektuálové z nižších pozic, kterých jsou tisíce, se dále vyskytují v politice, někteří se navázali na západní struktury, například nevládky, někteří „jedou“ v New Age, protože postmoderní nacionalismus, jak mu říkám, je s New Age romantis-

mem dost svázaný. Není náhodou, že Karađžić, když se skrýval, pracoval jako New Age neuropsychiatr, není ani náhodou, že byl před válkou jedním ze zakladatelů bosenské strany zelených... Spousta z nich dnes intenzivně vytváří či pomáhá zdůrazňovat nové identity: již na konci války vznikl odštěpením od srbochorvatštiny například samostatný bosňácký jazyk. Mají také spoustu práce, protože musejí legitimovat to, co se válkou nastolilo, ať už to chtěli nebo ne.

Ukazujete nám, že problémy s koncem války nezmizely, ba co víc, objevují se nové. Hrozí nová válka?

Všechny důležité etnické konflikty vznikly v období krize komunistického konceptu člověka, svázané s krizí modernity a s postmoderním návratem ke kořenům. Začalo to na konci osmdesátých let a odehrálo se pak v letech devadesátých. Jednalo se o historicky jedinečnou situaci. Nejenže se rozpadl celý komunistický blok a vzniklo mocenské a ideologické vakuum, ve kterém člověk mohl kupovat zbraně a založit si svou paramilitární jednotku a nikdo ho za to nezavřel, ale hlavně došlo k postmoderním krizím identit.

Komunismus byl, zejména v marginálních oblastech, silným a někde, jako na Kavkaze či v zapadlých horských částech Balkánu dokonce snad prvním výrazným nositelem modernity. S krizí komunismu přichází i krize této modernity. Navíc postmoderní hledání kořenů a obnovování identit je globální proces: probíhalo po celém světě. Na začátku devadesátých let jsme pak v důsledku toho zaznamenali veliký boom takzvaných identitních etno-religiózních konfliktů všude po světě. V zemích třetího světa, hlavně v Africe a v Asii, vzestup islámského fundamentalismu představují jen ty svým násilím nechvalně známé případy. Ale patří sem i vysloveně pozitivní věci, jako emancipace domorodých hnutí v Americe, v Austrálii, na Novém Zélandu, nebo hnutí za práva menšin obecně atd. Na samém počátku byly i třeba jugoslávské časopisy plné nového kulturního relativismu a karikatur brýlí, přes něž se lze na svět dívat různými pohledy, tedy relativisticky. Jenže ty brýle začaly být zatraceně brzy jen brýlemi etnickými: přes chorvatské brýle vidíte svět chorvatsky, přes srbské srbsky, přes vampýrské vampýrsky. Navíc identita,

tedy hlavně etnicita, začala být všude automaticky chápána jako poukaz na nezadatelná práva.

Z krize modernity vychází postmoderní obava a důraz na péči o diverzitu světa. Ale na vlně neublížit rozmanitosti Země jedou nejen environmentalisté, multikulturalisté, New Age, všichni ti vegetariáni a pacifisté, ale bohužel i fundamentalisté, neotradicionalisté či naši muzejní intelektuálové a postmoderní nacionalisté.

Dnes jsme svědky dozínávání konfliktů vzniklých na počátku devadesátých let v Makedonii, Kosovu, Čečensku a třeba i teď zrovna v Gruzii. Nové konflikty hned tak nevzplanou, ale nevím, jak se budou dořešovat ty staré.

Radan Haluzík (1969) studoval sociální antropologii u Ernesta Gellnera na Středoevropské univerzitě, dále v americkém Stanfordu a na University College London. Výzkum válečných konfliktů prováděl v bývalé Jugoslávii, na Kavkaze, v Afghánistánu a v peruánské Amazonii. K vydání chystá knihu *Jak se z míru líhne válka. Přednáší antropologii na FHS UK a New York University v Praze.*

Radan Haluzík. Foto archiv autorů

Pusté levicové pláne

Levice bez mozkových trustů

Šéf sociální demokracie Jiří Paroubek v minulých dnech ohlásil, že by chtěl vydávat levicový týdeník. Je to ale jenom zbožné přání, česká levice se na rozdíl od pravicových intelektuálů zatím nezmohla ani na vytvoření nějakého intelektuálního centra.

JIŘÍ T. KRÁL

„V krátké době se pokusíme přispět skromnými prostředky strany k vytvoření finančního zázemí pro kvalitní nezávislý levostředový týdeník,“ napsal Jiří Paroubek v inzerátu v deníku Právo. „Neděláme to pro sebe, nechceme časopis kontrolovat a řídit, ale dáme impulz k nápravě situace, kdy českým levicově uvažujícím publicistům, sociologům, politologům a politikům chybí významnější diskusní fórum. Není zdravá společnost, jejíž žurnalistika má v levém oku jen nepatrné zbytky vidění.“ Už dnes lze ovšem říci, že buď si na jeho slova za rok nikdo ani nevzpomene, nebo vznikne bezvýznamné periodikum.

Seniorská dělnická akademie

Před časem jsem na stránkách A2 psal o nepřehledném chaosu na pravicové intelektuální scéně, které chybí opravdu důstojná názorová platforma – jednotlivé think tanky („mozkové trusty“) vydávají různá periodika nevalné kvality, v nichž na jeden podnětný článek připadají tři o mlácení prázdné slámy. Pravicový intelektuál se tak může po právu cítit opuštěný. Frustrace intelektuála, kterému bije srdce nalevo, je ovšem větší: česká společnost je převážně levicová, jenže argumenty na této straně politického spektra lze vyslechnout leda ve čtvrté cenové skupině, čemuž odpovídá úroveň.

Žádný levicový think thank neexistuje, jedinou institucí, která by ráda napodobila jeho činnost, je Masarykova dělnická akademie pod křídly sociální demokracie. Jiří Paroubek už před časem prohlašoval, že dělnickou akademií ožíví a učiní ji významným intelektuálním centrem levice. Jenže akademie je stále stejnou seniorskou organizací, která inzeruje

vydání tak převratných knih jako „Řídící učitel Karel Lím – zakladatel české krušnohorské turistiky“ a na jejíchž stránkách je ještě koncem srpna referát o březnové debatě o postojích sociálních demokratů v roce 1948. Myšlenka alespoň trochu kompetentního levicového týdeníku se proto jeví být víc než bizarní. Není k tomu třeba dalekosáhlých rozborů, stačí povzdechnutí autora zmíněného referátu: „Masarykova dělnická akademie je s to zorganizovat setkání, které může přispět jak k vyjasňování názorů uvnitř strany, tak pomoci k sebezprezentaci sociální demokracie v širší veřejnosti. Velmi aktivně by ovšem MDA měla přistupovat k propagaci těchto akcí tak, aby se jejich návštěvníci nerekrutovali pouze z řad vlastních členů.“ Mrtvo nalevo je možná dané i tím, že si na této straně politického spektra myslí, že by takové instituce měl financovat stát.

Blisty jako levicová platforma?

Zklamává-li dělnická akademie, nezbyvá než hledat inspiraci v hlubinách českého internetu. Nepřehlédnutelným fenoménem je zde deník Britské listy, jehož vitálnosti obdobné projekty napravo nedosahují ani zdaleka. „Deník o všem, o čem se v České republice příliš nemluví“ se sice tváří jako neutrální, ale když čteme věty jako „Objektivně rostoucí civilizační náklady na vědu, vzdělávání, na prodlužování života, na zdraví a na životní prostředí vydává za důsledek plýtvavosti sociálního státu a snaží se přiškrcovat daňové příjmy veřejným službám a potrzňovat a privatizovat je, ačkoli je to zdražuje a omezuje jejich dostupnost.“, je hned vidět, na které straně bije jeho autorům srdce. Vydavatel Jan Čulík se sice sverepě označuje za konzervativce,

se stejnou výpovědní hodnotou by ale mohl říkat, že není muž a běloch. Blisty jsou nyní vlastně jedinou podstatnou intelektuální platformou české levice.

A platformou notně kontroverzní. „Čiňané udělili celému ‚demokratickému‘ světa dokonale lekci, když zahájení OH zbavili jakékoliv politické či nacionální propagandy.“ „Před rokem 1989 byla vláda kontrolována Kremlem, dnes je kontrolována Washingtonem.“ „V současnosti by se ale (kubánský) režim nejlépe dal charakterizovat jako autoritářský, a i když zde stále existuje trest smrti, je vykonáván zcela sporadicky, jen na čistě kriminálních případech, a i když nemám k dispozici konkrétní čísla, i v přepočtu na obyvatele je na Kubě zřejmě méně poprav než v Texasu.“ Podobnými tezemi se musíte prokousat (a nádavkem řádnou porcí antiamerikanismu, zpravodajstvím iráckého „odboje“, paranoidními teoriemi o zničení Dvojčat, osobními výpady a články, v nichž logika nehraje hlavní roli), než se dostanete k příspěvkům hodným zamyšlení. Britské listy přitahují pozornost, kterou jim jejich pravicový protějšek Virtually.cz může jenom závidět. Jenže dokud se nezboží umanuté snahy publikovat kdejaký výkřik lehce šílených grafomanů, mohou si o prestiži nechat jen zdát.

A nakonec už nám zbývají četné rudé stránky různých marxistických sdružení o tom, že „buržoazní demokracie je v první řadě zaobalenou podobou buržoazní diktatury“. Dvacet let po pádu komunismu už je pro mnohé snadné přijmout teze nesmiřitelných teoretiků, že „Říjnová revoluce v Rusku není jen jedna z mnoha sociálních revolucí, které historie novověku přinesla a ještě přinese. Zcela oprávněně nese přívlastek VELKÁ.“ Člověk se musí dojmout nad tím, jak myslí na blaho dělníků a rolníků; stát se díky internetu marxistou je mnohem snadnější než hledat články ostatních proudů levice. A závidět, že právě a pouze tady se usiluje o dobro. Jak praví zakladatel stránek SOS – Politická evoluce Radovan Bazger: „Chci, aby lidé již nikdy nepoznali hlad, nedostatek vody, chudobu, společnost plnou násilí a válku. Je toto přání skutečné? Ne nespelnitelné, mocipáni světa?“ No nepodepsali byste to?

Autor je spolupracovník redakce.

přešlap

Srpnová žeň

Výročí srpnové okupace a události v Gruzii poskytl českým periodikům příležitost k zaplňování prázdninově prázdných stran komentáři a názory, v nichž nad racionálními argumenty převládaly citové výlevy. Vítaný olej do ohně přilil ještě prezident Klaus. Jeho proruské hodnocení gruzínské krize se stalo zajímavým lakmusovým papírkem pro pravicově zaměřená média: zatímco MF Dnes se tématu v komentářích prakticky vyhnula, Hospodářské a Lidové noviny si hodnocení neodpustily. V HN se pokusil najít poctivě logiku v Klausových zdánlivých názorových kotrmelcích Petr Fischer, ovšem tím, že je promítl do dvourozměrné pravolevé škály. Pod titulkem Když se začne střílet, je z Klause levicový intelektuál (HN 20. 8.) dochází k nepřilíši srozumitelnému závěru: „Z veřejných diskusí je přece jasné vidět, že o prezidenta vůbec nejde, protože ve veřejném prostoru sehrává roli prázdné ikony, zpěvačky Madonny, do níž si každý promítá to, co sám potřebuje. Konflikt vzniká až v jiném patře. V situacích, kdy prezidentovy ‚neideologické‘ pravdy narážejí na jím prodáváný, odlišný ideologický a politický profil.“ Mnohem jasněji v tom mají Lidové noviny. Zbyněk Petráček nalézá v Klausově postoji jeho srozumění s principem omezené suverenity (Brežněvova doktrína, LN 17. 8.). Nejdále zachází Petr Placák, chráněn ovšem ochrannou klecí rubriky Úhel pohledu, když v den výročí okupace svůj článek Nedorozumění nejen roku 1968 zakončuje zvoláním: „Současný prezident se přiřadil k nejhoršímu druhu tuzemských kolaborantů, jako byli Kolder, Biřák a Indra. Václav Klaus je hnusný a nebezpečný politický intrikán.“ Ať už si o Klausových názorech myslíme cokoli, přiznejme mu, že zkomplikoval obecné tíhnutí ke zjednodušování a donutil novináře hledat protiargumenty. Jiné jejich příspěvky však většinou zůstaly u prostých aktualizací. Již zmíněný Zbyněk Petráček v titulním sloupku LN 21. 8. píše: „...bojíme se, nač nás upozorňuje Gruzie. Dlouho jsme si dávali pozor, abychom říkali, že v roce 1968 nás okupovali Sověti. Teď už to víme: byli to Rusové.“ Politickou polívčičku si v tomtéž čísle přihřívá premiér Topolánek, který ve svém hodnocení srpna prohlašuje: „Potvrdilo se, že komunismus je nereformovatelný... Že svoboda se vylučuje se socialismem.“ A na závěr ještě jedna poznámka: Ve vodopádu českých komentářů, vzpomínkových pořadů a jiných ohlasů výročí se jaksi zapomnělo, že okupováno bylo také Slovensko. Jenže k čemu by to bylo, že?

Tomáš Tichák

Východočeskou galerii zřizuje Pardubický kraj. Statutární město Pardubice podporuje kulturu. Výstava vznikla za podpory Ministerstva kultury ČR.

Potýkání vlajek

Odkaz bojů se nerozplynul, ovlivňuje nové generace

Veřejný prostor, politika vzpomínání na válku, malé děti i mladá, čerstvě dospělá generace. Na první poslech nesourodá slovní spojení. V poválečné Bosně a Hercegovině si k sobě cestu nacházejí. V návaznostech nepatrných, do očí bijících i fabrikovaných a historicky ojedinělých.

BOB KUŘÍK

V Bosně se po válce vyvinulo několik odlišných sociálních projektů a diskursů, které se snaží vyrovnat s válkou a jejími dopady. Některé, jako programy psychologické posttraumatické pomoci, jsou pro zemi zcela nové. Z jiného soudku je pak politika vzpomínání, která se děje na několika různých „frontách“. Nacionalismus, etnický viděný svět a důraz na národní identitu již sice svého drastického vrcholu dosáhly ve válkách devadesátých let, to ale neznamená, že by dnes zmizely. Část generace, která dospívala za války, rozvíjí identitní vyjádření etnicko-náboženského příslušnosti.

Vlající hranice

Projíždí-li člověk oblastmi bývalé Jugoslávie, vizuální stopy války jsou stále silně přítomné. Rozstřílené baráky, vysídlené vesnice, pomníky... a všude vlajky. Jejich funkce

centrem návratu ke kořenům v národním hávu a ideje Velkého srbského státu. Chorvatsko ztrácí pětadvacet procent území, což si ale nenechá dlouho líbit a již v roce 1992 podniká operaci *Oluja* – Bouře, jež vede ke čtyřdennímu masivnímu exodu Srbů. „Čištění“ Krajiny Chorvatsky kulminuje v letech 1994 a 1995, kdy většina Srbů utíká raději do Srbska. Tolik stručná historie místa.

Projíždí-li dnes člověk Krajinou, běhá mu mráz po zádech. Srbové tam zanechali opuštěné, často teprve rozestavěné baráky, do kterých se sice dnes příležitostně vrátí, posekají trávu, ale v dozvucích strachu se sem odmítají přestěhovat natrvalo. Domov to už pro ně není. Krajinské území je poseto chorvatskými vlajkami, jejichž prostřednictvím dávají místní Chorvatí jasně a na první pohled najevo, čím je to dnes území. Ve vlajce

nací oživených tradic a novodobých postupů. Devadesátá léta jsou stále „in“, v různých proměnách žije jejich odkaz i dnes.

Část oné mladé generace prostřednictvím různých odkazů vytváří nacionalismus pro 21. století. V jediném srbském městě Hercegoviny, v Trebinje, můžete potkat mladé lidi, kteří pracují v muzeu tradiční kultury a kteří vám budou říkat, že „Srbsko přece sakra není jen Karadžič!“ a pak se hrdě rozplývat nad ojedinělostí „srbství“, srbské kultury či dokonce, jak rádi zdůrazňují, národní mentality. V muslimském městečku Travnik, několik desítek kilometrů nad Sarajevem, se na vás na trhu budou mračit mladí ortodoxní muslimové za to, že nerozumíte jejich jazyku, a zakážou vám, abyste si je fotografovali. Poté k vám ale s úsměvem přiběhnou a sdělí: „Nemějte nám to za zlé, média naše fotky čas-

Válečné vzpomínky jsou méně emocionální, stávají se ale důležitým referenčním bodem pro nacionalismus mladých. Foto natetabak.com

je dnes symbolicky silná – etnický značkový a „kolíkový“ prostor, který se ustálil během války. Vlajce ve větru jako by zpřítomňovaly slova těch, kteří je vyvěsili: „Toto je náš!“; což, jak války ukázaly, není nic samozřejmého. Nejčastěji vlají v místech, kde se kvůli událostem posledních dekád a za různých okolností měnilo etnické složení obyvatelstva, respektive v oblastech (dříve i stále) smíšených – srbských, bosňáckých a chorvatských zároveň.

Příkladem kolíkování poválečného prostoru vlajkou může být oblast zvaná Krajina (srbochorvatsky „hranice“), která se nachází v Chorvatsku blízko severozápadního výběžku Bosny. Na území, které bylo dlouho hraniční oblastí mezi Rakousko-Uherskem a Osmanskou říší, vznikla v roce 1991 Republika Srbská krajina. Území před válkou převážně osídlené Srby a Chorvaty přebírá do svých rukou skupina ultranacionalistických Srbů a republika se stává dočasným

na žerdi vlaje nedávná minulost, respektive nedávná přítomnost, jejíž průběh a výsledky standardy zpřítomňují. Nejsou ani tak relikvijní vzpomínkou na to, co se zde kdysi stalo, jako spíše kontinuálním pokračováním nedávno proběhlých konfliktů.

Stvoření mladé ortodoxie

Zkušenosti napůl bezprostřední a napůl zprostředkované války zažila či „zdědila“ generace dnešních pětadvacátníků. Artikulace války jako oživeného vyvrcholení dlouhotrvající (terminologií esencialistů ještě hůře: „odvěké“) etnické rozdílnosti a nacionálních konfliktů vedla k brutálním masakrům, etnickým čistkám a vyhlazováním celých území, přesto esencialistické „etnicko-náboženské brýle“ nahlížení světa v bývalé Jugoslávii nezmizely. Myslet si to by bylo koneckonců silně naivní. Naopak brýle dostávají nové obroučky. A jak to bývá dnes patrné i v designu opravdových brýlí, výsledná podoba obrouček je kombi-

to zneužívají k šíření strachu z mladých fundamentalistů, ortodoxních, radikálních muslimů.“ Podle antropologa Radana Haluzíka je novodobá etnonáboženská ortodoxie mladých lidí něčím historicky novým. Před válkou nic takového nebylo.

Zkušenost války, jak říká sociální antropoložka Cornelia Sorabji, se řada lidí snaží zapomenout, pro některé je její zpřítomňování formou morálního tvrzení, morální praxe. Její přímá artikulace dnes slábne. S časem se vzpomíná na válku méně emocionálně, se slabší frekvencí a v ustálenějších narativech. Přesto ale válka v dozvucích vlajících vlajek a nových vzdělávacích projektů pro mladé s důrazem na „historickou korektnost“ přetrvává jako nedávná přítomnost, jež má vliv i dnes. I etno-náboženský esencialistický náhled některých mladých lidí na území bývalé Jugoslávie dává tušit, že se odeznívání války děje s nemalými překážkami.

Autor je student antropologie na FHS UK.

Po stopách nenávisti

Místa války se mění, nedůvěra přetrvává

Jugoslávie už dávno přestala být místem válek a postupem času se stává normální turistickou destinací. Pozůstatky bojů jsou ale v lidských sídlech i ve vědomí společností stále patrné.

**MAREK ČEJKA
MARKÉTA VINKELHOFEROVÁ
JAROSLAV FIALA**

Chorvatská publicistka Slavenka Drakulićová líčí v knize *Ani mouše by neublížili*, jak se zločinci z jugoslávských válek smířili v haagské věznici. Důstojníci, kteří masakrovali Muslimy, dnes za mřížemi mastí karty a hrají ping-pong s těmi, kteří zabíjeli jejich krajan. Tato „obnovená Jugoslávie“ v malém však doma nefunguje. Lidé se tu musí vyrovnat s tím, že se nechali zmanipulovat propagandou a strachem a že prožili dobu, kdy se nenávist k sousedovi stala normou chování. I když se tu mnohé mění k lepšímu, po třinácti letech od konce války je na Balkáně stále cítit nedůvěra.

Zóna duchů

Když navštívíte bojiště z první nebo druhé světové války, bývá to silný dojem, ale přece jen víte, že už uplynula celá desetiletí. Mnoho míst na Balkáně je však děsivých právě proto, že tu přítomnost konfliktu cítíte kolem sebe. Vydáte-li se do východní Bosny, zřejmě nejsilnější dojem zanechá Srebrenica. Na cestě k této bývalé „bezpečné zóně“ spatříte vybydlené oblasti s desítkami vypálených domů, samotná Srebrenica lehce připomíná město duchů. To umocňuje i memoriál v nedalekém Potočari, kde je pochováno více než 8000 obětí největšího evropského masakru civilistů od roku 1945. Kousek od hřbitova je bývalá továrna s obří halou, kde byli muslimští uprchlíci natěsnaní předtím, než je holandští vojáci OSN vydali srbským ozbrojencům. Příslušníci mezinárodních jednotek jen bezradně přihlíželi či dokonce pomáhali oddělit ženy od mužů, kteří pak byli naloženi do autobusů a následně pobiti.

Při návštěvě memoriálu jsme se setkali s pozůstalými, kteří přišli uctít památku svých

příbuzných, a společně s nimi jsme zhlédli dokument s autentickými záběry ze samotného masakru. „Bojíte se?“ ptá se srbský milicionář. – „Jak bych se mohl nebát,“ odpovídá Muslim jdoucí na smrt na amatérských záběrech z roku 1995. V přilehlém sále následně probíhá schůze organizace Srebrenické matky, jež zastupuje asi 6000 lidí, kteří vraždění přežili. Podle nich jsou OSN a Nizozemsko spoluodpovědné za masakr, a proto na ně podali žalobu. Městský soud v Haagu však letos v červenci uvedl, že nemá kompetenci rozhodovat proti OSN. Advokáti pozůstalých podali odvolání a kauza by se prý mohla dostat k Evropskému soudu pro lidská práva.

Lidé se tu musí vyrovnat s tím, že prožili dobu, kdy se nenávist k sousedovi stala normou chování. Foto ggpht.com

Za Karadžiče i Gotovinu

V Bělehradu je vše jinak. Od zadržení Radovana Karadžiče tady denně probíhají demonstrace za propuštění tohoto muže, spoluodpovědného i za masakr v Srebrenici. Při ní nacházejí společné slovo skalní komunisté, extrémní nacionalisté i srbsští skinheadi. „Každý den se tu sejde přibližně sto až dvě stě lidí. Naštěstí nepředstavují většinový srbský pohled,“ vysvětluje novinářka Ivana, působí

čí v tiskové agentuře Tanjug. Jednou tu došlo ke střetu, ale jinak jsou demonstrace poklidné. Projevy na podporu Karadžiče jsou přerušovány chytlavými melodiemi – slyšíme roztodivnou směsici tradičních písní, do kterých zazní Kaťuša, sovětská hymna a dokonce i srbský nacionalistický rock a ska. Nakonec přichází pochvala pro ruského premiéra Putina za jeho „rozhodný postoj ve věci Jižní Osetie“, načež se bizarní seskupení lidí, mezi kterými vlaje i kubánská vlajka, vydá ke každodennímu pochodu městem.

Plné paradoxů je však i Chorvatsko, třeba oblast kolem města Knin. To bylo v devadesátých letech centrem tzv. Republiky Srpska

Krajina. Dnes je to území nejen do značné míry etnicky vyčištěné od Srbů, ale i zpustlé a plné rozpadajících se vypálených či zazděných srbských domů. V jednom takovém městečku duchů a zboženin – v Kistanje – stihli zdejší Chorvaté postavit obří kostel, ve kterém právě probíhá nedělní mše. I když tu žije hodně lidí, kteří s nedávnými událostmi nemají mnoho společného, cítíme se mezi těmito křesťany poněkud stísněně.

A možná není úplně nadšený ani sám papež Jan Pavel II., který se na to odněkud shora dívá a vidí svůj billboard, na němž je vyobrazen po boku generála Ante Gotoviny.

Ven z izolace

Rovněž v bosenské metropoli Sarajevu narážíme na protiklady. Přestože se město s bohatou intelektuální a uměleckou tradicí vzpíná, žijoucí a prosperující čtvrti bosenských Muslimů, obklopené válečnými hřbitovy, kontrastují s chudšími srbskými částmi, zaplněnými národními symboly. Izolace jednotlivých enkláv se projeví třeba i v problematice dopravě. Do srbských částí často nezajíždějí spoje z bosenských oblastí a naopak.

Když se dnes procházíte po místech, kde se v devadesátých letech na Balkáně válčilo, na první pohled spatříte ve zdech domů občasné díry po kulkách, které připomínají jizvy po neštovicích. Na pohled druhý je jasné, že díry zůstaly i v duších místních lidí a ve vztazích mezi těmi, kteří do války žili pospolu. Před deseti lety upozorňoval reportér Misha Glenny, že se do Balkánu musí investovat, jinak se konflikty rozhoří nanovo. Symbolem poválečné obnovy se stal zrekonstruovaný most v bosensko-hercegovském Mostaru, který po těžkých bojích s Muslimy vyhodili do povětří Chorvaté. Mostar je dnes plný návštěvníků z celého světa a – podobně jako mnohé jiné oblasti Balkánu – se pomalu staví na nohy. Obnovu nicméně ztěžuje nerovnoměrně rozložené bohatství v regionu. Je jasné, že samotná hospodářská obnova vzájemnou důvěru nezajistí, přesto se zdá, že je to důležitý krok na cestě k překonání izolace a mlčení.

Marek Čejka je právník a politolog.

Markéta Vinkelhoferová působí v občanském sdružení Berkat.

Jaroslav Fiala je doktorand historie na FF UK.

par avion

**ZE ŠPANĚLSKOJAZYČNÉHO TISKU VYBÍRAL
RADEK BUBEN**

LA VANGUARDIA

O poklesu **ilegální imigrace** do Španělska informuje deník La Vanguardia (20. 8.). Dle vládních zdrojů se totiž projevují první plody nové politiky větší ochrany hranic, zaměřené proti ilegálním přistěhovalcům z Afriky. Za prvních osm měsíců letos poklesl počet Afričanů zadržovaných na moři o 9,11 % proti roku 2007 a o plných 58,9 % proti roku 2006. Většinu těchto imigrantů tvoří lidé z Afriky subsaharské, jelikož občané Maroka na tento zoufalý způsob již prakticky rezignovali. Především na Kanárské ostrovy nyní při-

plouvá mnohem méně „vorů“. Letos tam dorazilo asi 5000 lidí, o polovinu méně než v roce 2006. Na plavidlech už také není tolik lidí. Dříve to bývalo až 100 osob, nyní je průměr 65. A mnohem více „vorů“ je zadrženo na moři. Španělská vláda považuje toto omezení přistěhovalecké vlny jak za důsledek své úspěšné politiky na půdě EU, od níž získala více prostředků na ochranu hranic, tak za pozitivní výsledek strategie koordinované s Marokem, Mali, Senegalem či Mauretánií, jimž na oplátku poskytuje pomoc. Převrat v posledně jmenované zemi však španělskou diplomacii poněkud vyděsil, jelikož stále není jisté, zda nová vláda bude podepsané dohody dodržovat. Vláda v Madridu však současně odmítá zpřísnění imigrační politiky EU, jež by mohla vést k zadržování „ilegálů“ v internačních táborech na dobu až osmnáct měsíců a k zákazu vstupu do EU na pět let. To se ve Španělsku prý „nikdy nebude aplikovat“. Místopředsedkyně Zapaterovy vlády Fernández de la Vega dodala po tomto oznámení s důrazem: „Nikdy.“

La Tribuna

Debatě o tom, zda se připojit k projektu tzv. **Bolívarovské alternativy pro Ameriku** (ALBA), nebo zda spíše preferovat projekt **Americké zóny volného obchodu** (ALCA), prosazované v minulosti USA, se v komentáři věnuje pravicový honduraský deník La Tribuna (20. 8.). ALBA je projekt navržený a realizovaný hlavně Hugo Chávezem a podílí se na něm – vedle Venezuely – Kuba, Nikaragua, Ekvádor a Bolívie. Současná honduraská vláda prezidenta Manuela Zelayi je pro přístup do společenství. „Nikdo mi nemůže zakázat, abych se přidružil k ALBA,“ říká Zelaya. Takový krok ale musí kvalifikovanou většinou schválit parlament, který zatím nemá jasno. Především místní podnikatelé jsou tvrdě proti vstupu do levicově orientované integrační skupiny, neboť mezi její podmínky patří faktická rezignace na jiné projekty integrace. V Hondura-

su přitom za (pro ně) extrémně výhodných podmínek působí americké firmy, jež vytvořily na 140 tisíc pracovních míst. Prezident Zelaya prý již vyhlásil podnikatelům bezmála válku, když je činí odpovědnými za všechno špatné v zemi. Zástupci byznysu pak tvrdí, že pro Honduras je hlavním trhem USA a nikoli země Jižní Ameriky. Dle jiných by přístup k ALBA znamenal stát se automaticky nepřitelem USA, neboť seskupení má i silný vojenský nádech. Ve stejném vydání pak jiný komentář kritizuje i Zelayovu údajnou snahu o další funkční období, což je ostatně trend patrný v mnoha latinskoamerických zemích (u nás tolik chválenou Kolumbii nevyjímaje). Zelaya se prý i kvůli tomu přiklání k levici, vymezující se vůči bohatým a yankeeskému imperialismu. Prý i „ozbrojené síly by se měly trást“. Dodejme, že podobných zastřených výzev bývají v historii latinskoamerické deníky plné. Vedle nízké vzdělanostní úrovně obyvatel je i toto jeden z důvodů, proč je většinová populace prostě nechte.

Usínající minulost

Bývalá Jugoslávie se s válečným dědictvím postupně vyrovnává

Prostřednictvím války vidí Jugoslávii především ti, kteří z ní o mnoho víc neznají, říká balkanista. Spor o výklad války je živý jen někde, pro velkou část Balkánu představuje postupně uzavíranou kapitolu.

FILIP TESAŘ

Na silnici ze Srebrenice, smutně proslulé lokální genocidou, stopují dvě srbské školáčky do asi deset kilometrů vzdáleného Bratunce. Než aby čekaly na autobus, raději si přisednou do auta k cizím lidem. Cestou do školy, kam chodí přibližně polovina srbských a polovina bosňáckých dětí, překračují místa, kudy za války vedla fronta. Ony samy se na válku nepamatují. Rodiče, kteří je posílají do srebrenické školy proto, že je kvalitnější než bratunacká, ano; přesto se o ně nebojí.

Soudy k tlusté čáře

Pro české novináře, kteří většinou o Chorvatsku, Bosně a Hercegovině či Kosovu mnoho nevědí, bývá válka dodnes východiskem. Koneckonců, v televizi se zprávy z Chorvatska podkreslovaly archivními válečnými záběry (často z Bosny a Hercegoviny) ještě léta po válce. Pro místní to je často jinak. Za svých pobytů v Bosně jsem pochytil bosenský přízvuk, takže mne lidé v bývalé Jugoslávii většinou mají za Bosňana. Díky tomu mohu s místními lidmi, jak se říká, pokecat: jak jde život, co je nového. A mám pocit, že minulost je ve srovnání s běžnými starostmi většinou na vedlejší koleji. To však neznamená, že se s ní vyrovnali, tím spíše, že minulost se často promítá právě do těch každodenních starostí.

Vyrovnávání s minulostí se zrcadlí v tom, jak se válečné zločiny dostávají před soud, jak se osvětlily osudy nezvěstných, v návrazech vyhnanců, diskriminaci v zaměstnávání, vztahu k památkám symbolizujícím odlišnost, geografických názvech či ekonomické spolupráci a cestování. Nejhuře se dnes s minulostí vyrovnává Kosovo, nepřiliš slavné je to v Chorvatsku, ve vztahu ke Kosovu také v Srbsku. Mezi kosovskými Albánci a Chorvaty v Chorvatsku je stále rozšířené přesvědčení, že místní Srbové nesou kolektivní vinu (analogicky vůči českému přesvědčení o kolektivní vině sudetských Němců). Ve vztahu k Srbsku je to jiné, což dokládá rostoucí ekonomická spolupráce i turistika. Chorvaté jsou nejpočetnějšími návštěvníky v Srbsku a počet turistů ze Srbska roste v Chorvatsku ročně o desítky procent, letos jich bylo přes sto tisíc – na to, že většina obyvatel Srbska za hranice nejedí, opravdu velký počet. Narovnávání vztahů mezi Chorvatskem a Srbskem je však možné díky tomu, že tamní vidění minulosti se do přímého střetu dostává jen omezeně. Chorvatská „vlastenecká válka“ – stejně jako kosovská „válka za svobodu“ – je stále společensky nezpochybnitelná. Srbové ze Srbska a Albánci z Kosova se téměř nenavštěvují. Ekonomická spolupráce má sice značný rozsah, ale odvíjí se většinou přes prostředníky.

Jiné je to v Bosně a Hercegovině, odkud před mezinárodní tribunál pro válečné zločiny putovalo nejvíce obviněných. Nejvíce bylo

Srbů, ale i Chorvatů a Bosňáků bylo dost na to, aby bylo zpochybněno černobílé vidění minulosti. V Bosně a Hercegovině probíhá také nejvíce domácích procesů kvůli válečným zločinům: několik stovek je sice jen zlomek z asi deseti tisíc případů, jako první se však na řadu dostávají ty nejzávažnější, a hlavně – podstatné je, že se tahle forma vyrovnávání s minulostí rozbíhá stále více. Překážky jsou dnes hlavně technického rázu. V Chorvatsku je naopak patrný nedostatek politické vůle (přetrvává například tendence kvalifikovat válečné zločiny jako obyčejné trestné činy).

sedmi roky běžně docházelo k útokům na navrátilce, často v obavách z pomsty. Odpor podporovali místní politici přehlížením násilí, vyvlastňováním a přidělováním bytů, domů a parcel válečným veteránům vlastní strany, protože politická perspektiva v etnicky zaokrouhlených územích pro ně byla přitažlivější. Na rozdíl od Chorvatska a Kosova však už po léta k ničemu takovému nedošlo. Návratům se dnes v Bosně a Hercegovině do cesty v zásadě nestaví ani politika. Mostarská radnice letos na nátlak vyhnanců konečně přistoupila k rekonstrukci rozstřílených domů na někdejší frontě uprostřed města,

Minulost ztrácí jasné kontury pomalu. Kresba globalsecurity.org

V Bosně a Hercegovině je dobře vidět, že tyto procesy mají ještě často přehlížený efekt: objasňují osudy nezvěstných. To neléčí bolest, ale postiženým rodinám pomáhá udělat za minulostí čáru. A neobjasněné osudy nezvěstných zase souvisejí s návraty vyhnanců. Na Kosovu vládne nezájem o objasnění stovek případů zmizelých Srbů, které by mohlo vrhnout stín na „válku za svobodu“ (tak jako by zájem o stovky nezvěstných Albánců v Srbsku vrhl stín na převažující vidění sebe sama jako obětí bombardování NATO a albánského „terorismu“), 96 % srbských uprchlíků z Kosova se nevrací.

Meze dobré vůle

Bosna a Hercegovina je dnes mnohem méně etnicky pestrá než před válkou, ale podstatně pestřejší než těsně po válce. Ještě před šesti,

symbolu poválečného rozdělení, podobného rozbombardovanému Postupimskému náměstí mezi Východním a Západním Berlínem; rekonstrukce přitom bude financována čistě z domácích peněz.

Dobrá vůle má však své meze. V zemi, kde nezaměstnanost dodnes i přes rychlý růst HDP činí 28 % a kde veřejný sektor supluje sociální síť, je běžné dávat přednostně zaměstnání příslušníkům většiny. Město Prijedor, před válkou napůl srbské, napůl muslimské (bosňácké), bylo na počátku války dějištěm brutálních etnických čistek s cílem oblast posrbštit. Téměř polovina Bosňáků se do Prijedoru po válce vrátila, veřejné zaměstnance bosňácké národnosti lze však spočítat na prstech. Sousední Ključ a Sanski Most, těsně před koncem války obsazené Bosňáky (většina Srbů přitom uprchla) jsou zrcadlovým odrazem. Dis-

kriminace v zaměstnávání vede v Prijedoru k segregaci na oběti a viníky, v Sanském Mostu a Ključu na poražené a vítěze. Ti první jsou závislí na dobré vůli druhých, které nic nenutí konfrontovat své vnímání minulosti s menšinovým.

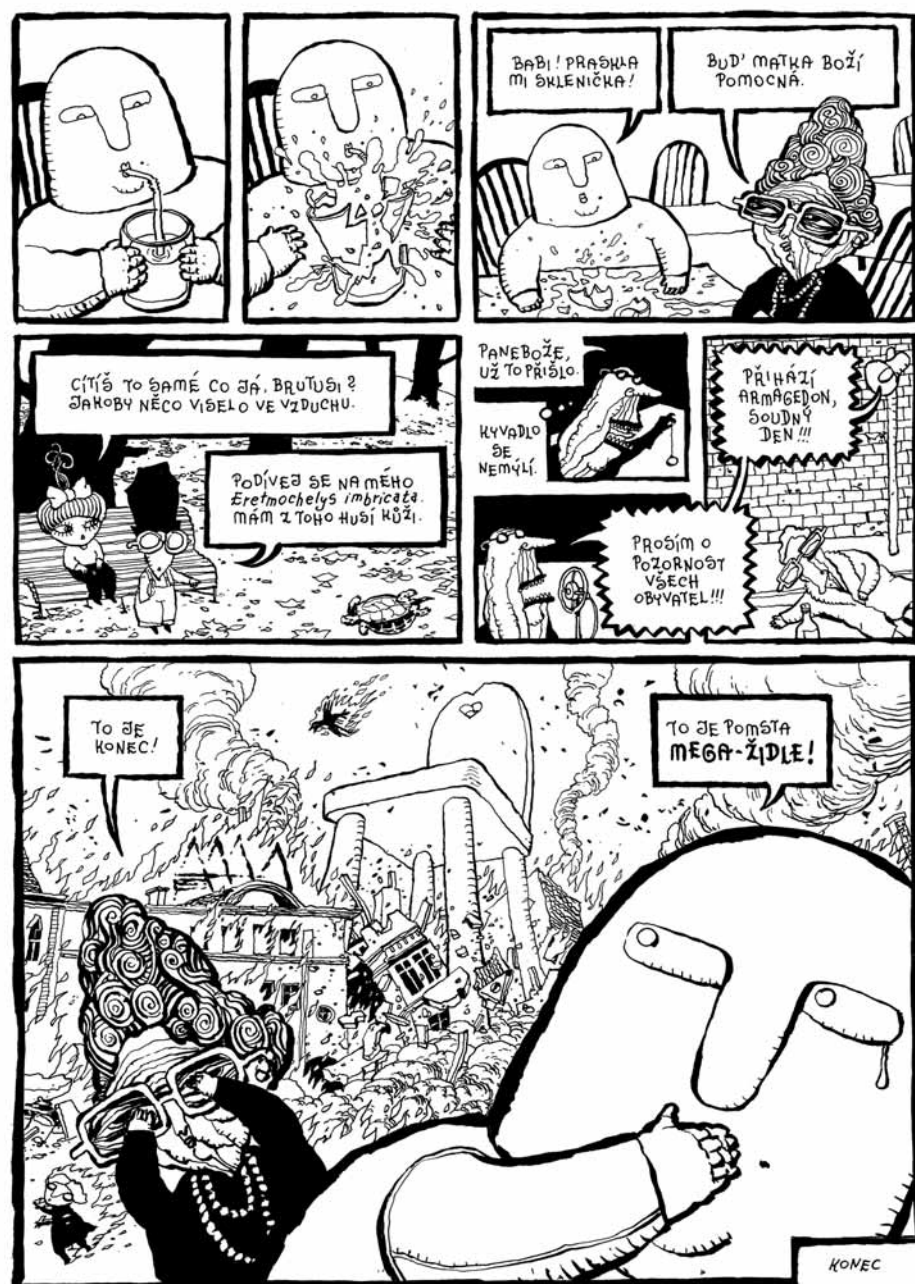
V Chorvatsku a na Kosovu jsou v takové situaci prakticky všichni Srbové. „Tenhle střel, tenhle střel, tenhle taky, tenhle ne, tenhle střel...“ okomentoval Chorvat sedící v kavárně Srby procházející po ulici v chorvatském Vukovaru, kde jsou Chorvaté zároveň oběťmi i vítězi (minimálně v policii je však Srbů odpovídající počet, což je v Chorvatsku výjimkou). Předválečné stížnosti vukovarských Chorvatů na neúměrný počet zaměstnaných Srbů plynule přešly v pocit satisfakce, město však hospodářsky stagnuje. Doboj a Zvornik, dvě bosenská města podobná Prijedoru, před deseti lety bašty srbského nacionalismu, kde byly etnické čistky nazývány „osvobozením“, daly přednost ekonomickému rozvoji. Odbourávání segregace v zaměstnání oslabuje i segregované vidění minulosti. Zvláště Doboj při hledání výkladu minulosti, na němž by se shodly různé strany, nachází rovnováhu mezi srbskou, bosňáckou a chorvatskou identitou. Výrazem toho je i nové přejmenovávání ulic: za války dostaly ulice jména upomínající na srbskou minulost, nyní se postupně začínají nazývat všeobecně přijatelnými názvy.

Jednostranné přejmenovávání stále vládne na Kosovu: během devadesátých let se ulice přejmenovávaly podle hrdinů srbské minulosti, poté podle albánských, změnil se název celých měst. Městečko Obilić, nesoucí jméno srbského bojovníka proti Turkům, se změnilo v Kastriot – podle vůdce albánského protitureckého odboje. Snaha zastřít srbské kořeny geografických názvů ochabuje jen pomalu, a ještě v roce 2004 byly ničeny srbské kostely. Kosovo – jak Albánci, tak Srbové – se s minulostí dosud nevyrovnalo, započalo jen vyrovnávání mezi Albánci a Turky a dalšími drobnými menšinami. Chorvatsko k vyrovnání vykročilo. Bosna a Hercegovina, kde válka odnesla sto tisíc životů a vyhnala z domovů polovinu obyvatel, je na tom kupodivu nejlépe. Jsem přesvědčen, že počátek leží v souzení válečných zločinů, na něž navazují další projevy a mechanismy vyrovnávání s minulostí, a které je tak jeho nejvýraznějším měřítkem.

Autor působí v Ústavu mezinárodních vztahů.

Copyright © Krzysztof Gawronkiewicz

Krzysztof Gawronkiewicz

Mírný náskok v kulturním uvolnění konce osmdesátých let a také podstatně větší populační zázemí vedly k tomu, že je dnes polská komiksová scéna širší a rozvinutější než česká. Z tvůrčí alternativy vyrostlo několik zajímavých autorů, sytících jak fanzinovou scénu, tak i knižní alba. Byť největší postkomunistický komiksový boom už v Polsku poněkud opadá, ta výraznější jména vidět zůstávají. Jedním z nich je i Krzysztof Gawronkiewicz (nar. 1969 ve Varšavě); s jeho tvorbou se čeští čtenáři mohli seznámit na stránkách sedmého čísla revue Aargh! nebo na výstavě Polský komiks dnes (2004).

Vedle svého generačního předchůdce Grzegorza Rosińského (výtvarníka série Thorgal) nebo vrstevníků Ukrajince Igora Baranka (Metal Hurlant, Humanoïdes Associés) či Bulhara Alexandra Maleeva (Marvel) je Gawronkiewicz pozitivním důkazem toho, že i východoevropský autor se může prosadit na západním trhu. S albem Esencja (Esence, scénář Grzegorz Janusz) zvítězil v soutěži francouzské televize Arte a jeho knihu následně vydalo nakladatelství Glénat v roce 2005. O dva roky později pak u téhož nakladatele navázal albem Romantisme (obě knihy vyšly samozřejmě nejdříve polsky). Podle scénáře Krystiana Rosińského celkem 10 let připravoval válečné album Achtung, Zelig! (polsky 2004, francouzsky 2005), v němž se prolíná nacistická mystika s lovecraftovsky hororovou poetikou. Expresivní černobílou linku doplňují až „obrazově“ působivé kompozice i osvěžující formální hrátky.

Gawronkiewiczovým „domovským světem“ je však Městečko Mikropolis – seriál na scénáře Dennise Wojdy, vycházející časopisecky od roku 1994. Fantaskní mikrosvět s vlastními zákonitostmi zaplňuje lehce bizarní postavičky – každý další příběh ale jejich svět zkomplikuje a probarňuje. Jakoby nervózní, mírně křhaná kresba nezapře promyšlené a pevně usazené panely se sebevědomou vyprávěcí dikcí. Kresebná preciznost, hroící u jiných autorů odtazitostí, ale nic neubírá na životnosti a stylovosti – i na malé příběhové ploše dokáže být autor sugestivní. Druhá kniha sebraných příběhů Mikropolis: Mohérové sny (odkud jsou i naše ukázky) se v roce 2003 stala nejlepším polským albem. Krzysztof Gawronkiewicz bude hostem letošního KomiksFEST!u a účastníkem výstavy v Polském institutu.

Seriál pro A2 připravuje KomiksFEST!
3. ročník komiksového festivalu 1.–8. 11. 2008

www.komiksfest.cz

Cesta po falešných stopách

Netradiční detektivní příběh Yvese Raveye

Prozaické texty francouzského romanopisce a dramatika Yvese Raveye jsou označovány za romány, ačkoli s tradiční podobou tohoto žánru mají pramálo společného. Nectí totiž jeho pravidla ani hranice.

JOVANKA ŠOTOLOVÁ

Raveyova prvotina vyšla v roce 1989 v nakladatelství Gallimard, záhy však přesedlal k edičně mnohem úžeji profilovanému nakladatelství Les Éditions de Minuit. V určitém smyslu navazuje na hvězdná jména vydávaná u tohoto nakladatelství; především na Becketta i poetiku Nového románu. Čerpá z banality, ze zdánlivě nedůležitých aspektů každodenního života, vytěšňuje i náznak vlastního pohledu na věc, straní se komentování děje či pohybu a činů postav, jeho přístup není diagnózou psychologa, jen výpovědí nestranného pozorovatele, text je prost okázalosti a přetvářky.

Strohá nedořčenost

Nejvýraznějším rysem pozoruhodného autorského stylu je neobyčejná střídmost – píše velmi úsporně, jeho suché věty jako by byly osekány jen na ty nejdůležitější prostředky,

ústraní – pokud se autor nechce stát reklamním artiklem, jako by ani nebyl. Jeho dílo pak zná spíš omezené publikum zasvěcených, posedlí hledači dobré a jiné literatury. Nelze však zapomínat, že být na okraji ještě vůbec neznamená být dobrý spisovatel – což se občas mylně tvrdí...

V jednom z mála publikovaných rozhovorů Ravey popisuje, co a proč ho vede ke psaní, kde hledá náměty: „Bývá to jen jistá myšlenka, příběh, někdy třeba popsán v černé kronice. Postupně se mě zmocní, předělám si ho po svém. I když román sám je pevně vystavěný, impuls k jeho napsání musí přijít sám, přirozeně. Příliš vykonstruovaná zápleтка předeem odsuzuje knihu k nezdaru. Často zpočátku jen zapisuji věty, jak samy plynou. Víím, že nevznikají nijak náhodně. A že až následně pochopím, kam mě vlastně vedou. (...)

s odstupem, chladně, zcela bez emocí či komentářů: Léon Rebernak popisuje výsledky policistů, vypočítává své kroky mířící nenápadně, ale jistě k cíli – setkat se s Caddie. Je jako posedlý, odhodlaný splnit svou misi i za cenu lži, skrývání a podvodů. Zprvu vypadal jako počestný, opatrný člověk. Ale s pasáky své švagrové a neteře jedná zcela bezostyšně tak, že se padouchem vlastně stává i on sám. Tak to ovšem v detektivkách bývá... Román *Bambi Bar* očividně má základní atributy každé detektivky – postupně rozvíjený a stále více se komplikující příběh záhy dospěje k hlavní kauze, jež se však pomalu ukazuje být špatnou stopou, a vlastně i trochu marnou odbočkou. Raveyova mistrně vystavěná kostra čtenáře několikrát takto navede k mylnému závěru – o smyslu a směřování knihy, o povaze a důvodech Rebernakova jednání, o postu-

Yves Ravey. Foto Hélène Bambergerová © nakladatelství Les Éditions de Minuit

které se navíc nezřídka opakují. Takový rukopis dokonale odráží i náměty Raveyových děl: autor zpracovává jednoduché, banální příběhy, do nichž čtenáři dává nahlédnout přímo, bez oklik či komentáře. Avšak jen z určitého úhlu. Každá postava zůstává nedostupná, nelze ji proniknout a pochopit až na dřev, stále trochu uniká – tak jako v životě. Proto mají tyto knihy punc čehosi zcela běžného, a přitom záhadného, zcela jasného, a přitom nedořečeného. Na první pohled úplně prostě sepsané historiky (jež jsou jistě výsl edkem pečlivé autorské práce, protože každé z těch mála slov tu má přesně určenou roli) čtenáře vtáhnou a pohltní, na konci nenabídnou jasný závěr ani jednoznačné vyústění – dohra zůstává na čtenáři.

Na okraji, bez kudrlinek

Yves Ravey se v osobním životě drží stranou literárních kruhů a nepřijímá ani žádosti o rozhovor od velkých deníků či televize. Podle něho se na takových místech nikdy nemluví o literatuře a většinou se zde stihne leda oznámit vydání knihy nebo uvedení hry. Příznává však, že tím volí naprosté

Nedávno můj syn odjížděl se školou do Mnichova, já jen zaslechl, jak říká matce „Musím si zabalit do Německa“. A protože můj otec bojoval ve druhé světové válce, ta věta mě úplně ohromila. I takhle se obje ví námět na román...“ O svém úsečném stylu říká: „Prostě nemám rád zbytečné kudrlinky.“ A připomíná malby Marka Rothka, jehož snaha omezit počet barev na minimum je také způsobem, jak se zbavit všeho nadbytečného.

Počestný člověk, nebo padouch?

Román *Bambi Bar* (Les Éditions de Minuit 2008) se jmenuje podle místa, kde se zčásti odehrává – jde o noční klub s peepshow, v němž se ukazují příliš mladé slečny. Léon Rebernak ví, že je mezi nimi i jeho neteř Caddie. Majitel a pasáci z Bambi Baru ji odvezli i s matkou jeho bratroví z výsky kdesi na Východě. Léon ji chce dostat zpět. Tuší, že dostat se k dívence a promluvit si s ní bude složitý úkol. Léona podezírá policie, a i když si v nočním klubu zprvu získá důvěru, nakonec nasazuje krk, jen aby dosáhl svého.

Rychle a úsporně vyprávěný příběh Ravey podává ústy protagonisty Rebernaka, přesto

pech a úspěšnosti policie. Právě unáhlené vývody a povrchní soudy Ravey nepřímou kritizuje, dokládá, jak uspěchaná doba anebo čistě sobecké přesvědčení o vlastní jasnozřivosti mohou být liché, škodlivé. Autorovi *Bambi Baru* stačí ani ne stovka stránek, poškrábaný blatník u auta a nemístně užívaný dalekohled, aby rozehrál velký příběh o smělé umanutosti a odvaze, o síle důležitosti rodinných pout, o domově a uhranutí pozlátky zdánlivě lepšího života. A také o tom, že lecjakou historii vidíme každý po svém. Protože vždy existují různé pohledy, různé důvody. Protože jinak nemůžeme, anebo nechceme.

Autorka je šéfredaktorka serveru iliteratura.cz.

VYŠEHRA SPOL. S R.O.
NAKLADATELSTVÍ PUBLISHERS LTD.

František Emmert Rok 1968 v Československu
Kniha vychází při příležitosti 40. výročí okupace Československa vojsky Varšavské smlouvy. F. Emmert, autor několika knih (např.: *Češi ve wehrmachtu*, *Holocaust*), popisuje Pražské jaro, srpnovou okupaci i rok 1969. Historický kome-

tář je doplněn poznámkami, chronologickými přehledy, medailonky, dobovými dokumenty, novinovými články, letáky a fotografiemi. Zvláštností knihy jsou kapsy s kopiemi novin, letáků, výzev proti okupaci a historických dokumentů (Dva tisíce slov, Moskevský protokol). CD s autentickými rozhlasovými nahrávkami ze srpnových dnů. Váz., 64 s., 998 Kč

Nákup v odbytu Bellova 352, Praha 10 – SLEVA 20 %
Na www.ivysehrad.cz – SLEVA 15 %

inzerce

Yves Ravey (1953 v Besançonu) je autorem několika románů či kratších próz, esejů a pěti divadelních her. Učí na střední škole. Jeho dramata uvádějí mj. prestižní pařížské scény, jako Comédie Française nebo Théâtre du Rond Point. Spolupracuje s jedním z prvních pouličních divadel, Théâtre de l'Unité v Audincourt, které donedávna vedl.

Bambi Bar

Po židovské detektivce z Aljašky nabízíme další kriminálně laděný úryvek z knihy, která se z větší části odehrává v nočním klubu s peep-show.

Slyšel jsem je klepat. Za svítání. Oba četníci stáli za dveřmi. Otevřel jsem a vyzval je, ať jdou dovnitř. Pak jsem se ale zarazil: vlastně bych s nimi radši mluvil v dílně. Ať mi jen dají čas, abych si natáhl přes pyžamo kalhoty. Četníci souhlasili, počkají, jak budu potřebovat.

Oblékl jsem se a sešli jsme společně na dvůr ke kůlně, kde mám dílnu. Tam jsem vytáhl svazek klíčů. Zarachtal jsem v zámku. Dveře se otevřely.

Otočil jsem se. Domovník už vcházel do svého bytu, ještě rukou pokynul četníkovi.

– Jde o vaše auto, začal strážmistr.

Zkontroloval si uzel na kravatě, pak si uhladil sako a já ho vyzval, ať to upřesní. Strážmistr se mě pak zeptal, je to jednoduché, jestli jsem ve středu kolem 18. hodiny jel někam autem.

Chvilku jsem přemýšlel:

– Autem jsem nejel, i když... počkejte, teď si vzpomínám... možná jsem někdy odpoledne jel do agentury zprostředkovávající krátkodobou práci.

Strážmistr se zeptal, jestli jsem si jistý tím, co tu tvrdím... Ano...? Nebo ne...? Naklonil se, aby si mě lépe prohlédl, a já zopakoval, že jsem jel do agentury.

Znovu se zeptal:

– Tak brzy na shledanou! Naznačil kolegovi, že půjdou.

Zeptal jsem se ho, proč jako obvykle nevyžadoval ukázat povolení k pobytu, a on řekl, že tentokrát je to v pořádku. Druhý četník se na mě zadíval a povytáhl obočí, čímž mi naznačil, že bych si toho měl považovat.

Četníci přešli přes dvůr. Zastavili se u domovníkova bytu. Domovník ale viditelně neměl, co by ještě dodal. Já mezitím vzal klíče a zavřel dveře. Když jsem svazek strkal do kapsy, všiml jsem si, že se strážmistr vrací. Došel až ke mně a zeptal se, jestli mám garáž.

Odpověděl jsem, že garáž nemám, jen parkovací místo vzadu na dvoře. Moje auto tam stojí.

Udělal jsem krok dopředu a předklonil se.

Četník ohledával zadní blatník, drbal se zezadu na krku. Vstal a já zaslechl, jak mu luplo v kolenou. Uhladil si na bocích sako.

– Strážmistře, pojdte se podívat, povídá četník.

Strážmistr šel podél auta. Vytáhl svůj zápisník. Sedl si na bobek, přitom držel kuličkové pero a hrál si s mačkátkem, pak na mě znovu pohlédl a dal se do psaní.

Druhý četník se ke mně obrátil:

– A tohle je co, pane Rebernaku?

Zapíchl ukazováček do chromované lišty nad kolem, pak začal dlaní leštit zaoblení blatníku, konečně se otočil zase ke mně a už mě nespouštěl z očí.

M-City: Bez názvu. Foto festival Names

Ohlédl jsem se: jeden z četníků se cestou zastavil. Povídal si s domovníkem, ten se právě otočil a ukazoval na kůlnu.

Strážmistr vstoupil do kůlny. Bylo tu šero. Požádal, abych rozsvítil, jenže žárovka nefungovala. Prohlásil, že v tom případě by bylo lepší popovídat si venku, a odložil si tašku na můj ponk před kůlnou:

– Je to jen bezvýznamná návštěva, potřebujeme si ověřit jednu podrobnost, skoro zbytečnou, ale prostě je to nutné.

Zeptal jsem se ho na přesný důvod návštěvy. Strážmistr se opřel o zeď kůlny. Na aktovku si odložil četnickou kšiltovku a doporučil mi, abych vyčkal. Zatím mi přece ani nepoložil otázku... Zatím! zdůraznil.

– A co jste tam v té agentuře dělal?

Neodpověděl jsem. Strážmistr poklepal na odloženou kšiltovku šroubovákem, který se předtím povaloval na ponku. Nespouštěl mě z očí. Jeho kolega přišel až k nám. Obešel nás, vstoupil do kůlny a prohlédl si to uvnitř, podotkl, že si měl vzít baterku.

Můj pohled se zkrřížil se strážmistrovým a navázal jsem na jeho otázku: Vlastně ne. Vlastně si tak úplně nevzpomínám, co jsem tehdy dělal. Tak ještě včerejšek bych si možná vybavil, ale co bylo minulou středu, počkejte, zkusím se zamyslet... Myslím, no jsem si docela jistý, že jsem vůbec nikam nešel. Ani na pracák, ani jinam.

Strážmistr vstal.

– Právě kvůli vašemu autu, řekl... Běžová karo-serie, je to tak...? Rád bych se na ně mrknul. Dovedl jsem je tam. Prstem jsem jim ukázal svůj Ambassador 72 a zeptal se strážmistra, co přesně hledá.

– Nějaké auto srazilo minulou středu u východu z night clubu jednu dívku.

Zeptal jsem se ho, co to má společného se mnou. Strážmistr neodpověděl. Jen pokoukal stranou po Ambassadoru:

– Řidič ujel.

Pak přistoupil blíž. Jeho kolega obešel Ambassador z druhé strany a oba se sešli u kapoty. Strážmistr na mě znovu pohlédl. Úkosem. Nic zvláštního tam nebylo. Druhý četník se vydal touž cestou nazpět. Zastavil se u zadního blatníku. Dřepl si.

– Myslím, že tentokrát to máme, potvrdil, a já se zeptal, proč to říká. Četník dodal, že nelituje cesty sem.

Strážmistr se narovnal, oprášil si koleno. Zatáhnutím za šev si narovnal poklopec. Potom se mě zeptal, co si myslím o té barevné šmouze, a já se ho na oplátku přeptal, o čem to vlastně mluví, načež mi četník řekl: – O tomhle... Znovu přidřepal a vyzval mě, abych udělal totéž.

– Podívejte, tady máte stopu po nárazu, a tady – jeho ukazováček se kousek posunul – trochu červené barvy. Červené bylo to kolo. Už tři dny hledáme auto, jehož popis nám dali, s cizí značkou, běžové a se stopou červené barvy po srážce na levém zadním blatníku. A teď právě jsme ho našli, pane Rebernaku.

Yves Ravey

Takže bychom rádi, kdybyste byl trochu hovornější...

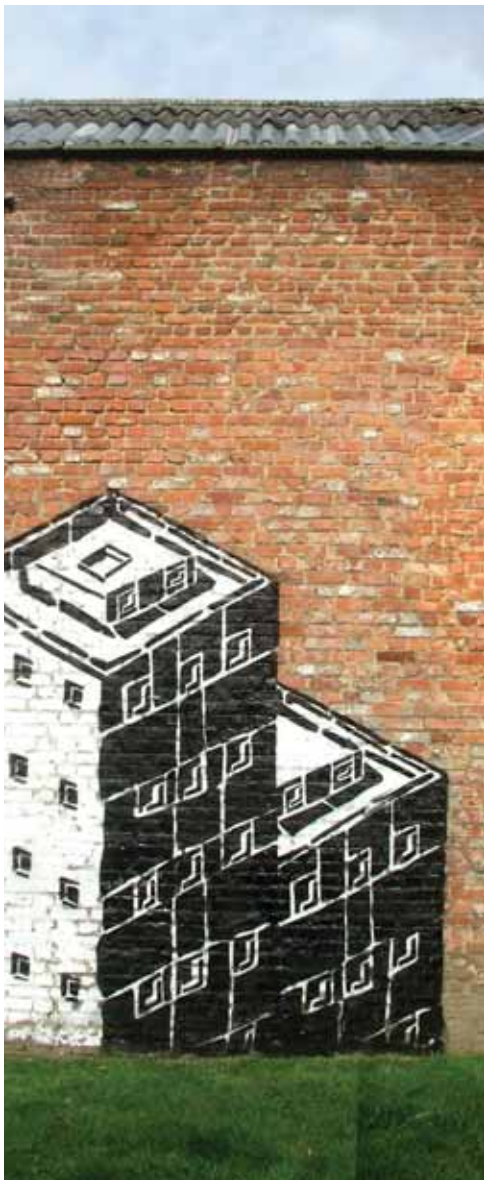
Nic jsem nevěděl.

Strážmistr zopakoval otázku:

– Kde přesně jste byl ve středu 23. v 17.45?

Mlčel jsem. On tedy zastrčil zápisník do kapsy. Četník znovu procházel kolem auta, přičemž poznamenal, že by rád viděl od toho auta papíry, a já mu naznačil, že jsou v pořádku, nahoře, u mě doma, ukazoval jsem je na stanici, když jsem sem přijel.

Najednou jsem si vzpomněl na svůj zápisník. V zásuvce kuchyňského stolu. Že jsem na to nepomyslel dřív! Řekl jsem to. Strážmistr uvedl, že v tom případě by se do něj rád podíval... Hned.

– V tom night clubu jsem nebyl, to můžu odpřisáhnout. Na hlavu své matky.

– Nepřísahajte! Zbytečně riskujete, pane Rebernaku. No tak...! Šup...! Dojděte nahoru do bytu.

Vrátil jsem se s notýskem, který mi darovali na pracáku a z něhož jsem sundal gumičku. Strážmistr znovu smekl kšiltovku a odložil si ji na můj ponk.

– Tak mi ten diář ukažte.

Obešel jsem bedny s hořáky ke kotlům a podal mu diář.

Strážmistr si ho vzal, otevřel ho. Listoval v něm, slinil si ukazováček, který se mu otíral o palec. U každé stránky. Pak zvědavě píchl prstem na poznámku v jednom políčku,

pod linkou oddělující 23. březen, a zvedl obočí.

– ...jste nakupoval, ve středu.

Natočil diář a ukázal mi to, u čísla 23 stálo šikmo přes linky: Velkoobchod Topení. Strážmistr si sedl na kraj ponku. Znovu otevřel diář.

Zeptal se mě, je-li to opravdu mé písmo. Odpověděl jsem ano. Četník vedle něho podotkl, že obchodák pro řemeslníky i kutily Velkoobchod Topení je ve stejné ulici jako night club. Strážmistr zvedl nohu a zapřel si kotník o koleno. Zeptal jsem se, ale aniž bych dal najevo netrpělivost, jestli bude tenhle výslech trvat ještě dlouho. Strážmistr otázku přešel. Vzal si svůj zápisník a poznamenal si pár slov.

– Budeme se muset ještě setkat, pane Rebernaku. Nechcete už nic dodat, předpokládám...?

Dodat jsem nic nechtěl.

– Třeba jste na něco zapomněl.

Odpověděl jsem, že jsem na nic nezapomněl. Ale kdyby se mi cokoli zvláštního vybavilo, určitě jim zavolám.

Doprovodil jsem je až k domovníkovu bytu. Domovník myl v kuchyni okna. Četník si to k němu namířil. Mluvili spolu. Natahoval jsem uši, ale marně. Strážmistr se otočil.

– Ještě budeme mít příležitost se setkat, zopakoval mi, a já se zeptal, zda můžu zajet ke karosáři.

– To rozhodně ne, ohradil se, to rozhodně ne. Už zvedal ruku ke kšiltovce na pozdrav a ještě podotkl, že není v mém zájmu, abych se snažil zahladit stopy, byl bych sám proti sobě.

Vrátil jsem se do bytu a zaujal místo u dalekohledu. Zaostřil jsem na protější dům, nad Bambi Bar, na první patro. Monica byla ve svém pokoji, jako vždy touhle dobou.

Vstala. Šla do kuchyně. Otevřela a zavřela dveře od skříně. Pak znovu zašla do svého pokoje.

Pro jistotu jsem zúžil průhled mezi záclonami. Pak jsem přenastavil stativ. Moničina dcera Caddie vyšla ze svého pokoje. Monica si to namířila do kuchyně a sedla si ke stolu naproti Caddie. Otevřela dveře kredence, vyndala krabičku s čajem a na plyn postavila hrnc.

Caddie zase zmizela. Věděl jsem, že se objeví o dvě okna dál v koupelně. Když umístím svůj dalekohled přesně mezi komodu a své křeslo, uvidím kachlíky přesně. Otočil jsem dalekohled a znovu zaostřil. Caddie vešla. Svlékla se, odložila halenku, pak sukni na opěradlo židle a vlezla si pod sprchu.

Vstoupila Monica. Určitě na svou dceru mluvila, možná jí říkala, že půjde pryč. Opravdu vyšla z kuchyně, vzala si koženou bundu, otevřela dveře a zmizela. Hned jsem zvedl telefon, nespouštěje dalekohled z očí, a vytočil zpmněti číslo. Caddie vylezla ze sprchy, popadla ručník, zabalila se do něj, proběhla kuchyní a vrhla se v obýváku k telefonu.

Zvedla sluchátko. Vstupní dveře se otevřely. Vešla Monica, opřela se v obýváku o zeď, v ruce držela cigaretu. Cítil jsem, jak Caddie oddechuje: zeptala se, kdo volá. Věděl jsem, že bude mlčet, dokud tam matka bude. Monica přistoupila blíž. Vytrhla jí sluchátko z rukou.

Slyšel jsem Moničin hlas, jak se ptá, zda je ten, co volá, bude ještě dlouho otravovat a má-li odvahu konečně říct, kdo je. Pak zavěsila.

Četník mi pokynul, abych zaparkoval pod kaštanem vzadu na dvoře. Došel jsem k němu a on otevřel dveře do sekretariátu. Strážmistr mě čekal, seděl u svého stolu,

natažené nohy si položil na protější židli a ruce si dal za hlavu. Pozdravil mě a ukázal, ať se posadím, ocenil, že jsem napros-to přesný. Podal jsem mu své papíry. Koukl na povolení k pobytu, pak na techničák Ambassadoru.

Zeptal jsem se, jestli je nějaký problém.

– Klid, pane Rebernaku, odvětil, nepředvolali jsem vás bezdůvodně.

Naklonil se, přitom zaskřípěly pružiny jeho otočné židle, opřel se lokty o stůl, vzal si tužku a začal si s ní hrát.

– Budete mocť zajet ke karosáři a vyřídit si pojištění, pane Rebernaku. V tom případě s kolem jste prakticky mimo hru.

Vrátil mi papíry. Zasunul jsem si je do kapsy saka.

– Té dívce nic není? přeptal jsem se.

Strážmistr mě pozoroval, ani nemrkl. Sklonil hlavu, jako by hledal případné zbytečky popele na límci svého saka s prýmky. Já se mu zadíval na šedivějící vlasy, u kořene černé. Znovu na mě pohlédl:

– Dobrá zpráva, ne? Sedněte si, vysvětlím vám to.

Přikývl jsem.

Posadil jsem se. On pokračoval:

– Když jste vyšel z té agentury, nasedl jste do auta a nešťastně jste, není nám přesně jasné proč, ale co se dá dělat, zadním blatníkem zavadil o dívku, která právě vycházela z budovy. Vše se to odehrálo v několika sekundách. Vy jste nic neviděl, nic neslyšel, to je docela normální.

– Nic jsem neviděl, nic jsem neslyšel, zopakoval jsem.

Jako už předtím jsem pocítil v zádech pohled druhého četníka, usazeného mezi dvěma plechovými skříněmi. Otočil jsem se, zeptal se, proč mě pozoruje. Četník vstal, ale strážmistr mu nařídil, ať se posadí. Nemáme důvod vás sledovat. Četník si sedl.

Řekl jsem, že se nic neděje. Strážmistr to odsouhlasil přikývnutím.

– No právě... Pak pokračoval: Nelitujeme ale, že jsme vás tuhle navštívili, pane Rebernaku, aspoň máme jasno.

– Jestli máte jasno, tak potom...

Zatvářil jsem se, že vstávám, oba četníci se ale ani nepohnuli, jen se na mě dívali. Prohlásil jsem, že půjdu domů, a dodal, že ostatně tedy, není-li to nevhodné, mohl bych skoro zajít za tou dívkou... již neznám... Možná že by mi ale mohli, nebo spíš, byste mi mohl, pane důstojníku, dát její adresu...

Strážmistr mě poslouchal, upíral na mě pohled. Zeptal jsem se, o co tady vlastně jde. Odpověděl, že je trochu zaskočený, přece jen, a to jeho přece jen mi neuniklo. Pokrčil jsem rameny, nato se mě strážmistr zeptal, jestli je všechno v pořádku.

– Všechno je úplně v pořádku.

Pořád se nehýbal, byl jak z kamene. Zopakoval jsem, že bych chtěl jít domů. Strážmistr měl ale ještě jednu otázku. Jenom jednu, upřesnil. Řekl jsem ano, samozřejmě rád na vaši otázku odpovím. Strážmistr se nejdřív podíval na svého kolegu, pak se otočil ke mně a zeptal se, odkud jsem to jel, když jsem zachytil tu dívku.

– Řekl jste opravdu jedinou otázku, a pak mě necháte jít?

– Záleží na vaší odpovědi, odvětil strážmistr. Opakoval jsem, že nechápu, co mi chtějí. Všechny ty otázky, upřímně řečeno... Moje auto... Předvolání... A přitom jsem nic neprovedl...

Strážmistr navázal: – Mohl byste mi říct, odkud jste to jel?

– Z pracáku, aspoň myslím. Vždyť se tam zeptejte.

Četník za mnou pronesl, že už se tam informovat byl. Strážmistr znovu pokýval:

– Pane Rebernaku, mluvmе otevřeně: Děláte nám problémy, a jestli budete takhle odpovídat dál, strávíme tu všichni společně celou noc. Chtěl bych jen vědět, odkud jste to jel. Nejdřív to měl být pracák. Pak si nevzpomínáte na nic. A nakonec uveďte obchodní dům Velkoobchod Topení... Ta dívka na kole, jestli mi rozumíte, ona jela krokem...

Možná se mi vybavila, jen matně, dívenka, co se tam objevila, na kole, samozřejmě, kličkovala a já se jí nestačil vyhnout.

– Jenže možná, přidal ještě strážmistr, jste se jí vyhnout ani nechtěl.

– Ale kdepak, to rozhodně ne!

– Protože vy jste vlastně mohl jen přibrzdit a nechat ji projet. Jste přece hodně opatrný člověk, nebo ne?

Strážmistr si mě změřil, znovu. Řekl jsem mu, že obyčejně řídím opatrně, jenže tehdy jsem, uznávám, ano, nedával jsem pozor...

– Pochopte, stalo se to vzadu za autem, ne vepředu, dodal jsem.

– No dobře, řekl strážmistr, tak vidíte, jak se nám to vyjasňuje. Na začátku ta dívka ani neexistovala, teď si vzpomínáte, že jste ji zachytil.

– No tak jo, vzpomínám si. Co ještě chcete?

– Říkal jsem, ale jen jsem to předpokládal, pokračoval strážmistr, že jste s ní možná chtěl navázat kontakt, třeba jste sroloval okno a zavolal na ni... Protože ujížděla, anebo se s vámi prostě jen nechtěla setkat... Heleďte se, pane Rebernaku, tady můj kolega a já – slyšel jsem, jak četník za mými zády pokašlává, otočil jsem se –, můj kolega a já – znovu jsem se podíval na strážmistra – máme vážnou domněnku věřit, že jste na ni zavolal.

– No a?

– No... Možná jste jí potřeboval něco říct... Byl bych rád, kdybyste mi pomohl vyjasnit tu situaci, pane Rebernaku, umožnil mi to pochopit, protože jestli jste na ni zavolal, jestli jste s tou dívkou, co neznáte, potřeboval mluvit, pak se určitě muselo něco stát... anebo mi řekněte, že ji znáte...

Odpověděl jsem, že nechápu:

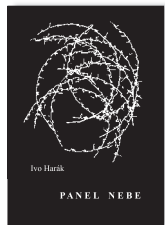
– Nejdřív mi řekněte, pane důstojníku, na co si tu hrajeme...?

– O žádnou hru nejde, pane Rebernaku, pro tu dívku ten den o žádnou hru nešlo... Neříká vám něco Bambi Bar?

Z francouzského originálu **Bambi Bar** (Les Éditions de Minuit, Paříž 2008) přeložila Jovanka Šotolová.

galerie

M-City je pouliční umělec z architektonicky různorodého Gdaňsku. Vystudoval střední fotografickou školu a na výtvarné akademii grafiku. Jeho dílo je učebnicí médií ulice (m-city.org). Vzhledem k textu však vybíráme poctivě posprejovanou cihlovou zeď. Vincenc Lichnovský

Ivo Harák
Panel nebe
Pší víno 2008, 72 s.

Básnická sbírka Ivo Haráka vyšla jako knižní příloha k 44. číslu Pšího vína. Harákova lyrika navazuje na českou křesťanskou poezii mj. svým konfrontačním, zneklidněným postojem k současnému světu. Antagonismus věřícího křesťana a násilnické civilizace, invenčně tematizovaný např. Reynkem či Zahradníčkem, se ovšem u Haráka nejednou zvolna rozplývá a nabývá podoby nechtěné, pohodlné asimilace. Tento vleklý, nežádka poněkud bolestínský dialog s panelovou dobou příležitostně narušují drobné spirituální podněty. Zatímco všednodenní splývání vyjadřují nezáživné, civilistně laděné reflexe, básně tematizující mj. pozemskou marnost či krajinu odvozuji svou poetiku od výše zmíněných básníků. Sbíрка se tak rozpadá do několika ideově a výrazově protichůdných poloh a nesjednocuje ji ani přítomnost širšího souboru básní v próze, v jejichž stylu se opět setkávají neslučitelné postupy a postoje. Vyjde-li knížka jako prémie k periodiku, není třeba na její grafickou úpravu a redakční přípravu pohlížet s tak přísnými kritérii jako na samostatně vydaný titul. Sám sešitek je ovšem po výtvarné stránce zpracován překvapivě zdařile, dokonce i zvolené ilustrace Radka Fridricha s Harákovým defétismem vhodně souzní. Lituji však toho, že do knihy nebyl zařazen autorův profil. Jeho místo patrně zaujal oslavný posudek Jaroslava Kovandy, který jej ovšem zakončil – svým medailonkem.

Karel Kolařík

Bhagavadgíta
Dauphin, Centrum Spirála 2008, 188 s.

Bhagavadgíta neboli Zpěv Vznešeného je filosofická epizoda indického eposu Mahábhárata, pojednávající o nesmrtelnosti, božském bytí a józe na základě rozmluv Kršny. Tento staroindický nábožensko-filosofický spis byl od svého vzniku ve třetím století před Kristem několikrát přeložen, jen do češtiny to bylo od roku 1877 již sedmkrát. Text zaznamenává rozmluvu Kršny s člověkem, kterého Kršna poučuje nejenom o čistém životě v moudrosti a duchovnosti, ale popisuje rovněž různorodé typy jógy a jejich působení na vnitřní život člověka. Pojem Bhagavan znamená vítězný nebo vznešený a slouží obvykle k označení osvícených lidí či Buddhů. Přítomné vydání čerpá z Překladů abertamských z Archivu AAA. Ve vázaném osmislabičném verši se tedy nejvíce přibližuje originálu, kterým byl napsán původní sanskrtský text. Je jistě klíse hovořit o aktuálnosti promluv Kršny, který vyzdvihuje vztah člověka k přírodě, tepe naše oklamané smysly, jež dle jeho názoru očistíme jen zbavením se záru chtění a životem v souladu s naší přirozeností. Nejsou však tato témata variována valnou většinou zásadních děl naší současnosti? Proto neuškodí vrátit se ke kořenům a vyrazit na jógu...

Zuzana Malá

Roald Dahl
Velký samočinný větostroj a další povídky
Přeložili Josef Línek a Richard Müller
Volvox Globator 2007, 128 s.

O Dahlově pohotovém peru, sžíravé ironii, nečekaných pointách, překvapivých zápletkách a černém humoru se ví po celém světě. Ani na českých knihkupeckých pultech není tento autor žádným objevem, zdá se dokonce, že se zařadil k nemnoha tvůrcům, kteří pro české nakladatele znamenají takzvanou jistotu. A tak vycházejí jeho knihy stále, často se dočkají dalších vydání, leckdy se dokonce pořizují nové překlady, když starší překlady ještě nestačily zestárnout – jako příběh o Lexingtonovi, který po narození přijde nešťastnou náhodou o rodiče, na prahu dospělosti o svéráznou vegetariánskou tetu a na jatkách v New Yorku o život. Čtenář nechť se nenechá zmást – velký samočinný větostroj Richarda Müllera není ničím jiným než velkým samočinným sepisovačem Jaroslava Kořána. Stroj, který spolehlivě nahradí každého spisovatele, stačí jen příslušně naprogramovat a nechat ho pracovat. Za okamžik z něj může vypadnout povídka, ženský román, opulentní historická freska, jímavý psychologický příběh, jak si kdo přeje. Dahlovy povídky, které sepsal velice živý člověk, cestují jako věční poutníci z výboru do výboru, přelévají se, mizí a zase se objevují, podobně zdánlivě ztraceným pramenům. Ale pořád jde o Dahla a jeho anekdotický humor, kterého není nikdy dost. Výše uvedený soubor obsahuje texty Velký samočinný větostroj, Přání, Prase, Chirurg, Voják a Antikvář.

Magdalena Wagnerová

Ida Sebastiani
Minutové povídky
Triton, 2008, 96 s.

Česka s italskými předky, písíci pod pseudonymem, ve svých minipovídkách nedělá nic menšího, než že vymýšlí jiné světy. A jsou to univerza s vlastní logikou, s náboženskými rituály, a někdy dokonce s právním systémem (autorka je advokátka). Světy, které jí bují pod rukama, pak propojuje se světem naším, a to propojení má často fatální následky. Autorka si umí hrát, ale její hry jsou většinou kruté; za tragickými osudy se navíc skrývá poněkud pitvořivý, černý, svérázný humor. Na povídkách je vidět, že vznikaly a byly publikovány postupně, protože co se týče třeba žánru, je to každý pes jiná ves: najdeme tu pohádky, dopisy, plnoprávné a dokonalé povídky science-fiction i úzkostné metafory jako vystřižené z Kafky. Dalo by se říci, že Minutové povídky mají často překvapivý konec. Ale v čem to překvapení spočívá a v čem je ta útlá knížka tak jedinečná: autorčiny nové světy jsou sice často poněkud absurdní, ale pointa většiny povídek tkví v tom, že se smrtelně vážně musí počítat s jejich existencí. A to není všechno. Ida Sebastiani nás umí v brilantních zkratkách nejen přesvědčit o realnosti a hmatatelnosti těch zvláštních světů, ale hned vzápětí je zpochybnit. Podívá se na svůj vlastní, konečný a nepochybný důkaz z jiného úhlu a najednou se dá vše nadpřirozené a fantastické vysvětlit i našimi pozemskými, přísně fyzikálními měřítky. Nejistota, která tak vzniká, je nepopsatelně vzrušující.

Radek Hylmar

23. MEZINÁRODNÍ BIENÁLE GRAFICKÉHO DESIGNU BRNO 2008

GRAFICKÝ DESIGN Z CELÉHO SVĚTA

17/6 – 19/10/2008

MORAVSKÁ GALERIE V BRNĚ

Uměleckoprůmyslové muzeum, Místodržitelský palác, Pražákův palác www.moravska-galerie.cz

Hlavní partner

Partneři

ZENTIVA

SIEMENS

wiesner hager

Mediální partneři

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY

News Outdoor Czech Republic

EURO A WK

| STUDENT | AGENCY |

Quo

A2 kulturní týdeník

RESPEKT

Vltava

ČESKÝ ROZHLAS BRNO

BRK

ar&antiques

Bill Willingham, Lam Medina
Mýty: Legendy v exilu
Přeložil Viktor Janiš
Netopej, Crew 2008, 128 s.

Není to zas tak originální nápad, zasadit pohádkové bytosti do reálného světa. Tedy pro nás, kteří jsme byli odkojeni Arabelou. Bill Willingham však neposbíral pohádkové postavy jen proto, aby je zasadil do nových pohádkových příběhů, ale i trochu surově je vrhl do současného New Yorku. A děti z celého procesu vyloučil úplně. Sněhurka tu dělá nesmlouvavou pravou ruku nově zvoleného exilového krále Colea, krásný princ se snaží využít své krásy, aby oškubal bohaté paničky, a vlk už dávno nemá poličeno na Červenou karkulku, ale v lidské podobě (o tom, jak k ní přišel, pojednává závěrečná, nekomiksová povídka) se dal na dráhu soukromého detektiva. A možná právě proto, že je Willingham slušný scenárista, neskončil tento nápad katastrofou, jak by se klidně mohlo stát. Příběhu nechybí nadhled (ostatně vyšetřuje se brutální vražda Šípkové Růženky) a jeho protagonisté mají smysl pro humor (méně už pro podnikání na internetu). Zatímco Garth Ennis se utápí v opakovaných a čím dál méně zábavných hláškách, má Willingham nabito zčerstva. Propojením dvou různých světů mají Mýty blíže k Sandmanovi, oproti němu jsou však odlehčenější. Detektivní příběh, který se odehrává v prvním ze zatím deseti svazků, se čte jedním dechem, nepříliš dobře však dopadla kresba, která jen kopíruje komerční mainstream.

Jiří G. Růžicka

Reflexe 33

V novém čísle filosofické revue najdeme článek T. Marvana o Richardu Rortym, v němž ho ukazuje jako filosofa významně překračujícího běžné standardy analytické filosofie. Podle Rortyho je filosofie druhem literatury; tak se demaskuje filosofie jako královna všech věd. I. Chvatík poukazuje ve své úvaze na Patočkovu filosofii dějin; v ní jde především o člověka, o jeho svobodu, ale i o pohyb k nadlidskému. Dnes jde stále o protipohyb vůči manipulativnímu zjednávání, které nám vládne z bytnosti techniky. Záchrana může přijít heideggerovsky z oblasti umění, nicméně je třeba jít až na sám kraj boje proti manipulativní nadvládě. Zde se rýsuje možnost oběti, která opět zakládá spravedlnost. K. Novotný se rovněž zamýšlí nad obnovováním smyslu dějin u Jana Patočky. Autor akcentuje Patočkův náhled na autentickou lidskou existenci, hledající sebe samu v prostoru všeobecného upadání, kdy se oddáváme pouze „hodnotám dne“. Pravá dějinnost člověka vzejde z přesahu k živoucímu duchu a svobodě. Z otřesu, kdy se vykláníme do nicoty, může vzejt překonání naší náklonnosti k upadlé každodennosti; tu se nám otevře smysl celku a nový život. M. Novák se vrací k Husserlovu pojetí statické a genetické fenomenologie. Sleduje se syntéza vnímání, časová syntéza jako základní forma vědomí. Na základě asociací se v proudu vědomí může formovat smysl vnímaného, jeho krása apod. Genetické pojetí tak lépe popisuje události našich prožitků.

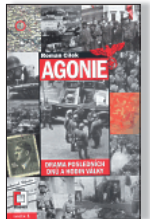
Jiří Olšovský

Barry Miles
Charles Bukowski
Přeložil Ladislav Šenkyřík
Volvox Globator 2008, 424 s.

Číst Bukowského životopisy je jako číst jeho prózu a poezii, jen hůře napsanou a bez smyslu pro zkratku. Legendární mazavka Charles Bukowski ze svého života udělal jediné téma svého díla, a proto čteme-li o jeho osudových ženách, otci, hemeroidech, dostizích, milované klasické hudbě, oblíbených autorech atd. od někoho jiného, dostavuje se pocit ztráty času: tohle všechno už přece víme, a pokud nesestavujeme časovou osu, přesnější datace a dovysvětlování je nám k ničemu. Profesionálnímu životopisci Barrymu Milesovi se alespoň podařilo vytvořit obsažnou a poměrně čtivou knihu. Toužíte-li po Bukowského životopisu, pořídte si ji – anebo možná ještě lepší Bláznivý život Charlese Bukowského od Howarda Sounese (Pragma 1999) –, rozhodně se však vyhněte oslavným svazečkům od generačních soupudníků, kteří si na vzpomínkách na slavného Chinaskiho léčí neukojené básnické ambice: Bukowski ve vaně, Buk, Bukowski – zaručený tip atd. Vyšlo jich u nás už opravdu dost.

Petr Ferenc

Roman Cílek
Agonie – drama posledních dnů a hodin války
Epocha 2007, 140 s.

Roman Cílek patří k předním autorům literatury faktu. V knize vycházející v obnovené knižnici Magnet popisuje závěr nacistické okupace na Moravě, konkrétně nacistické válečné zločiny proti civilnímu obyvatelstvu v obcích Třešti, Ploštině, Prlově a Velkém Meziříčí. Na konci dubna a začátku máje 1945 komanda wehrmachtu ve východomoravských obcích popravila téměř šedesát lidí jen proto, aby zastrašila partyzánský odpor a povstání před blížící se frontou. Zároveň mělo jít o jakousi „školu krve“, již by se pod vedením Ottý Skorzenyho, velitele tzv. stíhacích svazů SS (Jagdverände), kvalifikoval nacistický odpor po konci války. Marně; odpor byl zlomen. Roman Cílek s využitím přímých dokumentů a svědeckých výpovědí přináší ve své knize zřejmý popis zvěle vojenského násilí. Vyjadřuje jistou dějinnou spravedlnost – zastat se obětí a připomenout je paměti, když jejich vojenští vrazi mnohdy zůstali nepotrestáni a žijí možná ještě kdesi na svobodě. Navíc zůstává téma válečných zločinů proti civilistům trvale aktuální. Fotografie by zasluhovaly větší formát, nejlépe celostránkový; dokumentární výjevy zachycují téměř nečitelně. Historický výklad Čílkův je čtenářsky vděčný a seriózní zároveň, zájemcům o moderní dějiny Evropy jej lze jedinečně doporučit.

Vít Kremlička

odjinud

Průřez 1. ročníkem časopisu *Divadlo*, který od května 1903 do své smrti v roce 1914 v Praze vydával **Bohuslav Kavka**, nabídl čtenářům Harmonie č. 7/2008 Eva Hazdrová Kopecká. – Doplnuji, že všemi dvanácti ročníky tohoto výrazně secesně tvarovaného časopisu, tištěného na křídovém papíře, můžeme interaktivně listovat na adrese Ústavu pro českou literaturu AV ČR archiv.ucl.cas.cz

Neznámé skutečnosti z posledních dnů herce a písničkáře **Karla Hašlera** naznačil v rozhovoru pro Lidové noviny 13. 8. 2008 Hašlerův syn Thomas, narozený až po otcově smrti a vyrůstající po válce v Austrálii a potom v USA. Rozhovor, v němž se potomek odvolává mj. na vzpomínkovou knihu Hašlerova hereckého kolegy z Národního divadla **Rudolfa Deyla Písničkář Karel Hašler** (Panton 1968), byl otištěn pod titulkem Mého otce udali komunisté.

Letošní 130. výročí narození **Eduarda Štorcha**, propagátora „socialismu ve starší době kamenné“, připomněl v Rozrazilu č. 3/2008 Pavel Kostrhun z antropologického oddělení Moravského zemského muzea. – V témže čísle Eva Malenová podala portrét **Arkadije Gajdara** (1904–1941), jehož *Čuk a Gek* (1939) a *Timur a jeho parta* (1940) poznamenali přinejmenším jednu generaci českých dětských čtenářů.

V dalším čísle revue, kterou vydává brněnské divadlo Husa na provázku, zodpověděl jubilant **Pavel Kohout** otázky, jež mu položili Pavel Janoušek, Jan Čulík, Aleš Merenus, Vlastimil Třešňák, Viktor Polesný, Petr Oslzlý, Ivan Klíma, Arnošt Goldflam, Ludvík Vaculík, Václav Havel, Alexandr Kliment, Pavlos Matesis, Vladimír Just, Milan Uhde a Arnošt Lustig. – Z dalšího obsahu „kohoutovského“ čísla Rozrazilu 4/2008 doporučuji dosud netištěnou, neznámou, „hrru“ Pavla Havla [= Pavla Kohouta a Václava Havla] *Rr*. Při jediném, čteném pro-

vedení „hrry“ na Hrádečku 1. 8. 1974 vytvořil roli Lékaře-foniatra Václav Havel a roli beznadějně ráčkujícího Pacienta, který se touží stát hercem a sehrát Krále Leara, Pavel Kohout.

Ostrým záběrem přiblížil v rozhovoru pro Respekt č. 33/2008 fotograf Josef Koudelka výtvarníka a divadelníka **Emanuela Famíru** (1900–1970), jehož hvězda smutně zablikala po srpnu 1968 jako opora nastupujícího kolaborantského režimu: „Na jeho pohrbu nebyl nikdo jiný než fyzlové.“

Dva dokumenty České televize o „beatnikovi se slovanskou duší“ **Janu Zábranovi, Zblízka – Jan Zábrana** (2000) a *Jistota nejhoršího* (2008), s drobnými výhradami, ale v zásadě kladně posoudila v Dějinách a současnosti č. 8/2008 Pavlína Formánková.

Slovensky psanou vzpomínku na **Zdeňka Urbánka** publikoval v Listech č. 4/2008 Martin M. Šimečka.

Medailon teatrologa **Víta Závodského** (nar. 1943) otiskly Haló noviny 14. 8. 2008 u příležitosti jeho ocenění *Zlatým odznakem Josefa Kajetána Tyla* během letošního 78. Jiráskova Hronova.

František Knopp

soutěž

Peter Pišťanek
Muzika

Napište nám, jak se jmenuje trilogie Petra Pišťanka, která se dočkala filmového zpracování. Jeden ze čtenářů, kteří správně odpoví, získá autorovu knihu Muzika. Uzávěrka soutěže je 4. 9. 2008. Pište na adresu redakce, nebo na e-mail soutez@tydenikA2.cz.

–mam–

Přímé přenosy operních představení z Metropolitní opery v New Yorku
Sezóna 2008/2009

The Metropolitan Opera **HD** LIVE

Sobota 11. říjen 2008
Richard Strauss | **SALOME**

Sobota 8. listopad 2008
John Adams | **DOCTOR ATOMIC**

Sobota 22. listopad 2008
Hector Berlioz | **LA DAMNATION DE FAUST**

Sobota 20. prosinec 2008
Jules Massenet | **THAÏS**

Sobota 10. leden 2009
Giacomo Puccini | **LA RONDINE**

Sobota 24. leden 2009
C. W. Gluck | **ORFEO ED EURIDICE**

Sobota 7. únor 2009
Gaetano Donizetti | **LUCIA DI LAMMERMOOR**

Sobota 7. březen 2009
Giacomo Puccini | **MADAMA BUTTERFLY**

Sobota 21. březen 2009
Vincenzo Bellini | **LA SONNAMBULA**

Sobota 9. květen 2009 v 18:30 hodin
Gioacchino Rossini | **LA CENERENTOLA**

Předprodej zahájen!

Kino Aero, Biskupcova 31, Praha 3 | www.metinhd.cz

Otevíráme se na webu! Archivy rozevřely brány.

Všechny články, které vyšly v A2 více než před rokem, jsou k dispozici v plném znění zdarma na www.tydenikA2.cz – rubrika archiv.

Každý týden přibývá jedno číslo z loňského ročníku.

Pokud si pořídíte elektronické předplatné, dostanete automaticky vstup i do archivu letošního a zbývajících poloviny loňského – i ve variantě PDF ke stažení.

již od 195 Kč (čtvrtletní)

Hledáme nová prodejní místa!

Víte o dobrém knihkupectví, klubu nebo kavárně, kde chybí A2 kulturní týdeník?

Pomozte nám rozšiřovat naši síť!

Hledáme regionální spolupracovníky a dobrovolníky v distribuci.

distribuce@tydenikA2.cz
222 510 227

inzerce

Kaidan

Režie Hideo Nakata, 2007, 115 min.
MagicBox 2008

Režisér Hideo Nakata má již své místo v dějinách hororu jisté. Zapsal se do nich úspěšným snímkem Kruh, který se dočkal i amerického remaku, stejně jako novější Temná voda. Kruh se stal prototypem moderního japonského hororu: videokazeta tu vraždí dokonce o rok dřív (1998), než byla v USA svědkem Záhady Blair Witch. Stejně se stala součástí japonského hororového koloritu dívka s tváří překrytou černými vlasy. Následující Kruh 2 jak v japonské, tak i americké verzi, kterou měl Nakata rovněž na svědomí, spíše svědčil o úpadku tohoto žánru. Kaidan je ale jiný. Režisér se nebojí stylizace a divák se stává svědkem vyprávění hrůzného příběhu z dávných dob. Nepotrestaná vražda se v podobě kletby přenáší na další generaci, která musí odpykat hříchy svých otců. Bohužel se Nakata víceméně zřiká hororových postupů a svůj příběh vypráví bez přítomnosti hrůznějších scén. Tu a tam se sice mihne žárlivá mrtvá milenka, občas si s ní mladý mileneček splete některou z nevinných dívek, které pak pošle na věčnost, nicméně daleko větší důraz klade režisér na příběh. Závěrečná akční scéna pak do poklidného konceptu nezapadá vůbec. Na rozdíl od pokračování Kruhu i Temné vody je Nakatovi nutno přiznat, že se přece jen posunul z místa, měl se však rozhodnout mezi tím, zda své diváky postraší anebo jim odvypráví příběh o tom, že ne vždy je člověk svého štěstí strůjcem.

Jiří G. Růžička

Paní z neděle

La donna della domenica

Režie Luigi Comencini, 1975, 105 min.
Levné knihy 2007

V sedmdesátých letech se italská filmařička často zaměřovali na dekadentní prostředí a morální zvrácenost vyšších společenských kruhů. Patří mezi ně také Luigi Comencini, v jehož tvorbě převládá spíše komediální žánr. Policejní komisař (Marcello Mastroianni) je pověřen vyšetřováním smrti chlápka architekt, který byl zavražděn keramickým penisem. Pátrání ho zavede do prostředí turínských zbohatlíků, kde se setkává s egoistickou ženou vlivného průmyslníka (Jacqueline Bissetová) a intelektuálně vystupujícím homosexuálem (Jean-Louis Trintignant), udržujícím poměr s mladíkem z nižší společnosti. Přestože je zde základním prvkem zločin a odhalování vraha i jeho motivace, je pro jinak politicky neangažovaného režiséra důležitější společenské pozadí a hierarchie několika vrstev turínské společnosti. Vedle několika flashbacků objasňujících postoj vyslychaných k oběti vkládá tvůrce do scén vyšetřování ve zpomalených záběrech subjektivní vize komisaře, který si podle fyziognomie a jednání podezřelých vytváří předběžnou hypotézu o jejich potenciálním důvodu k vraždě i způsobu jejího provedení. DVD obsahuje původní italské znění s českými titulky a nabídku dalších filmových titulů.

Jan Švábenický

Anne-Sophie Mutter, Herbert von Karajan
Complete Recordings on Deutsche Grammophon 1978–1988
Deutsche Grammophon 2008

V roce, kdy si připomínáme 100. výročí narození jednoho z největších dirigentů 20. století Herberta von Karajana, vychází také komplet 5 CD, který shrnuje všechny nahrávky, jež v rozmezí deseti let pořídil Karajan s houslistkou Anne-Sophie Mutterovou. Dá se říci, že Karajan Mutterovou objevil a udělal z ní hvězdu. V roce 1976 ji jako třináctiletou pozval na koncert do Berlína, o rok později už hrála na festivalu v Salcburku a v roce 1978 pořídila s Karajanem svoji první nahrávku, Mozartův 3. a 5. houslový koncert. V první dekádě své hvězdné dráhy tak byla Mutterová pod Karajanovým vlivem ve znamení romantizujícího pojetí většiny repertoáru, což bylo na místě někdy více (jako v případě dalších společných nahrávek), někdy méně (jako v případě právě Mozarta, kterého později hraje houslistka přece jen jinak). Ačkoli většinu děl z tohoto kompletu nahrála Mutterová později znovu a je zde znát značný posun v interpretaci a pohledu na tato díla, patří nahrávky s Karajanem k těm, které nelze označit jinak než jako legendární. Karajan a Mutterová společně nahráli všechna velká díla 19. století pro housle a orchestr: koncerty Beethovena, Brahmsa, Čajkovského, Mendelssohna a Brucha. Karajan řídí Berlínské nebo Vídeňské filharmoniky a my můžeme sledovat umělecké a interpretační zrání houslistky, která se dopracovala na samý vrchol.

Milan Valden

Budoár staré dámy
Dobrou noc, světlo
Indies Scope 2008

Budoár staré dámy pomáhá držet vztyčený prapor alternativního rocku. Každá skladba nabízí řadu zvratů dynamiky, melodiky i temporytmu, které jsou mnohdy překvapivé. A kapela se nebojí čerpat nejen z folku a folkloru, jehož vliv je patrný zejména ve vedení houslí, ale také z funku, jehož postupy jsou zřejmé v doprovodu kytary úvodního Zázvoru nebo dokonce z pouličního šansonu a sborového zpěvu (Situace). Zřetelná je i nezbytná agresivita (třeba v Tunelu), i když je jí méně než u kapel odkojených postpunkem. Budoár přece jen nestaví na zběsilých přeryvech tektoniky. Je to pochopitelné, velkou devízou jsou texty protagonistky kapely Marty Svobodové. Nechybí jim vtip („Jitrocel léčí, ale kdo léčí jitrocel“), především jsou však básnické. Jedno však albu chybí – osa, a to i navzdory tomu, že se Svobodová pokusila album pojmout jako obraz domu a jeho zákoutí. Album se rozpadá do kratičkých pasáží, které by mohly být klidně poskládány úplně jinak se stejným výsledkem. Je to důsledek nejen přílišné šíře záběru, ve kterém se objevuje i radostné vodácké „ahoj“, ale především faktu, že jasnou osu postrádají i jednotlivé písně – odboček a kontrastů je až moc. Přestože jednotlivé pasáže nepostrádají drive, album ztrácí kontury jako rozmáchlé koncepční opusy exponentů artrocku. Prospěla by větší sevrěnost, což ale nic nemění na faktu, že jde o jedno z nejlepších alb žánru.

Alex Švamberk

Marcela

Režie Helena Třeštíková, 2006, 82 min.
doc-air.com

Filmový festival dokumentárních filmů v Jihlavě již nějakou dobu provozuje web doc-air.com, na němž nabízí nejrůznější dokumentární snímky, které si může uživatel pustit přímo technologií stream či stáhnout k sobě na počítač v komprimované, ale i DVD kvalitě (za různou cenu). Tragický osud Marcely Havrandové tu najdete jak v původní verzi natočené pro seriál Manželské etudy, tak v rozšířené celovečerní verzi. Časosběrná metoda umožnila režisérce poskládat mozaiku ze střipků, které sbírala po dlouhá léta, postupně mohla výsledek přetvářet, vynechávala méně podstatné scény a naopak doplňovala nové, které naznačovaly, co se teprve mělo odehrát. Příběh Marcely se vyvíjí od nešťastného manželství přes nutnost přizpůsobit se novým podmínkám ve společnosti po roce 1989, vyrovnat se s dospíváním dětí, zejména těžko zvladatelného syna, a nakonec i se smrtí dcery. Třeštíkové se Marcela – bytostná bojovnice a optimistka – v přímém přenosu sesypává. Emocemi nabitá sekvence vrcholí momentem, kdy je nucena do záběru vstoupit i samotná režisérka. Snímek zachycuje stopu jednoho lidského osudu a ukazuje ji divákům. Ne na odív, ale pro vyvolání silnějšího pocitu sounáležitosti a také pro posílení schopnosti vnímat vlastní život v širším (a plastičtější) horizontu.

Lukáš Gregor

Alexandre Dumas
Hrabě Monte Christo
Radioservis 2008

Pokud je především konec šedesátých let vzpomínán jako doba, jež byla doslova těhotná výjimečnými kulturními počiny, tak to platí i pro rozhlasovou tvorbu a dokonce i pro adaptaci slavného Dumasova dobrodružného románu Hrabě Monte Christo. Tehdy ještě mladistvý hlas Radovana Lukavského v roli Edmonda Dantese už jasně naznačoval, že tyhle hlasivky se budou platit zlatem, ať už půjde o dabing, rozhlasovou hru či reklamu. Necelé čtyři hodiny hry se vešly na tři CD. Zdařilá adaptace není ani příliš upovídaná, ani postavená pouze na akci. Jejím režisérovi se podařilo vměstnat do hry vše podstatné a přitom především díky vypuštění dlouhých popisných pasáží posluchače doslova přikovat k přístroji v očekávání věcí příštích. Ačkoliv samozřejmě chybí Dumasova preciznost v popisu prostředí, tehdejší politické situace a intrikářství, to hlavní, tedy napětí, zůstalo zachováno i v rozhlasové podobě. Bohužel mne ani při nejlepší vůli nenapadne žádná srovnatelná rozhlasová adaptace dobrodružného historického románu, která by vznikla v poslední době.

Lukáš Rychetský

Hledání zrnka pravdy

Paměti novináře Budína

Vzpomínky kulturního a politického publicisty Stanislava Budína Jak to vlastně bylo, napsané na přelomu šedesátých a sedmdesátých let, se nyní konečně dočkaly knižního vydání. S takřka čtyřicetiletým časovým odstupem nabývá kniha na dokumentární hodnotě, její dnešní čtení bude však od toho tehdejšího dosti odlišné.

MATĚJ KOTALÍK

Novinář Stanislav Budín, známý pamětníkům především jako redaktor poválečné *Kulturní politiky* a šéfredaktor týdeníku *Reportér* v roce 1968, se narodil na počátku 20. století v ukrajinském Kamenci Podolském v početné židovské rodině jako Bencion Bať. Jeho prvotní myšlenkové formování ovlivnila četba Friedricha Nietzscheho stejně jako politický ruch ukrajinského maloměsta. Po rozporuplných pocitech z říjnové revoluce (sic!) a sovětské anexi Ukrajiny odchází do Polska a roku 1923 spolu se svou celoživotní družkou Hanou zakotvuje v Praze. V tavicím kotli studentského prostředí se záhy jazykově a kulturně adaptuje. Svoji politickou orientaci i životní směřování stvrzuje vstupem do Komunistické strany Československa a působením v různých stranických tiskovinách, mj. jako šéfredaktor v *Rudém právu*.

Zlomová zkušenost Budínova života přichází v roce 1936. Tehdy se novinářsky angažuje za politiku lidové fronty, tj. propojení levicových sil v obraně proti fašismu. Za svůj postoj, nekompatibilní s tehdejšími směrnici Kominterny, je na základě účelových obvinění vyloučen z KSČ jako „trockista“. Tento cejch jej pronásleduje i v poválečné éře, kdy se – po intermezzu newyorské emigrace a působení v tamním krajanském tisku – vrací k domácí politické žurnalistice na stránkách Burianovy *Kulturní politiky* a Drdových *Lidových novin*. Novinářskou činnost opouští nedobrovolně na samém počátku padesátých let, opět na základě účelových obvinění. Jeho jméno je na indexu až do poloviny let šedesátých. V redakci *Reportéra* zaznamenává Budín poslední vrchol své novinářské činnosti – aby pak na samém sklonku života rozšířil různorodou škálu prvních signatářů Charty 77.

Polykání ropuch

Podivuhodný života běh plyne na šesti stech stranách knižního vydání vcelku svižným tempem. Převažuje punc autorovy profese, novinářský smysl pro stručnost a pro profese, jen ojediněle jej střídá rytmus mluveného slova s kadencí téměř hrabalovskou. V knize se prolínají pikareskní rysy ilegální cesty z rodného Kamence do Polska a Československa, chvíle mrazení při popisu Budínova odhodlání dát se v roce 1936 všanc sovětské policii, i epizody připomínající židovské anekdoty – například otázka E. E. Kische autorovi v době všeobecného počestování německých jmen: „Wie geht's, wie steht's, wie heisst du?“ Souhra okolností, jež uchránila Budína s trojím stigmatem „trockisty“, Žida a západního emigranta od osudu mnoha jeho souputníků v kolotoči antisemitských čistek padesátých let, svědčí o mocenských limitech režimu – tedy o tom, co onehdy charakterizoval A. J. Liehm jako „díry v ementálu“.

V pasážích týkajících se padesátých let vyznává se Stanislav Budín ze své snahy vnitřně si ospravedlnit tehdejší politiku KSČ. Hovoří o „polykání ropuch“, hledání alespoň zrnka pravdy a legitimacy na kampani proti Titově Jugoslávii, na politických procesech, dokonce na spiknutí bílých plášťů v Sovětském svazu. Ve světle těchto retrospektivních příznání vlastní naivity působí tvrzení na přebalu knihy, že se Budín „o třicet let dříve než jeho „osmašedesátníctí“ kolegové (...) rozešel s komunistickou stranou“, a že „ve svých třiatřiceti letech pozbyl iluzí o komunistickém hnutí“, jako přinejmenším zavádějící. Odporuje mu fakt, že Budínův odchod ze strany byl nedobrovolný, on sám o obnovení členství několikrát marně usiloval a ve své pozdější novinářské činnosti prokazoval věrnost

kách ještě s třicetiletým odstupem straně za cokoli vděčit, že mohl vůbec stranu personifikovat a nevidět ji jen jako součet charakterově různorodých jedinců. Tento postoj, ani ne tak křesťanský či tolstojovský jako spíše myškinovský, potvrzuje, že členství v KSČ znamenalo pro autora hlavní životní oporu, katalyzátor jeho asimilace v nové zemi, zdroj přátel, práce i ideového poslání – tedy tří složek, které bývají v životě tak často odděleny. Odvrhl-li ukrajinský Bencion Bať židovskou identitu, stal se ryze českým Stanislavem Budínem a po zbytek života tvrdošíjně odmítal sionismus, skýtala mu identita komunistická vrchovatě rovnocennou náhradu. Komunismus, nikoli sektářsky a byrokraticky deformovaný směr strany, nýbrž původní idea, byl mu v pravém slova smyslu vírou

spravedlivější svět, laskavější svět. Ale víra sama znamená zatraceně málo – bez tvrdé práce a bez prohraných bojů. Celá kniha je zahalena závojem této uhlířské víry. V memoárech promlouvá k nám člověk tkvící oběma nohama v myšlenkovém světě moderny – objektivista s osvícenskou nadějí na pokrok, zarytý antiklerikál, pěšák na šachovnici ideálů, pro něhož „cíl konečný“ je přednější než vynaložené prostředky. Vzдор rankovským ambicím názvu knihy jde spíše o osobní výpověď muže, jenž ani po formálním vyloučení z KSČ nepřekročil stín vlastní politické příslušnosti, jemuž věrnost komunistickému hnutí ponechala dlouho klapky na očích snad nejtragičtější je to znát v Budínově názoru na katyňský masakr coby výmysl nacistické propagandy.

Doklad doby

Budínova autobiografie je především dokumentem o výjimečné osobnosti ve výjimečné době. Jakkoli je poznamenána autostylizačními tendencemi a subjektivním náhledem – tak jako všechny podobné výpovědi –, má pro studium meziválečného i poválečného komunistického hnutí, života avantgardy, newyorského exilu či poválečného kulturně-politického vývoje značnou historickou hodnotu. Budínovy memoáry si po více než třiceti letech vydání určitě zaslouhaly. O to více mrzí některé formální vady na kráse. Dílu chybějí komplexnější redakční úpravy v podobě lepšího rozlišení různých rovin textu. Hojně citované či v plném znění reprodukované články a polemiky z dobového tisku by si bývaly zasloužily odlišení kurzívou. Jejich ponechání v pouhých uvozovkách (to lze nejspíš dovozovat z věrnosti vůči strojopisnému originálu) je v textu mnohdy na úkor přehlednosti. Knize by při záplavě zmiňovaných osob velmi prospěl i základní poznámkový aparát, popřípadě biografičtější pojatý jmenný rejstřík (alespoň s životními daty a hlavními obory činnosti). V neposlední řadě se lze tázat, proč se napsání doslovu nezhostil o generaci mladší a dodnes žijící Budínův spolupracovník A. J. Liehm, případně některý z hrstky mladých a nadějných historiků, kteří se ohlasy lidové fronty v Československu či vazbami židovských asimilantů na KSČ hlouběji zabývají. Budínova vnučka, historička umění Milena Bartlová, zvládla však daný úkol se ctí, bez apologetického tónu, kterého by se u autorovy blízké příbuzné bylo možno obávat. Její doslov je střizlivý a interpretačně přínosný.

Vzpomínky Stanislava Budína představují v mnohém tvrdý oříšek. Čtenář mladé generace, povýtce odkojený postmoderním relativismem, vcítuje se nanejvýš obtížně do autorových myšlenkových pochodů a musí stále odolávat pokušení nahlížet jeho životní pouť dnešními očima. Právě takovéto aktivní čtení je ovšem cennou školou. Precizní drobnokresba Budínovy autobiografie napomůže snad alespoň zčásti tomu, co se v poslední době stále daří jen polovičatě – pochopit sílu komunistických ideálů v myslích jejich exponentů, vcítit se do těchto aktérů a přimnout jejich tehdejší pohnutky s adekvátním porozuměním.

Autor je historik a archivář.

Stanislav Budín: Jak to vlastně bylo.

Torst, Praha 2007, 617 stran.

V redakci Reportéra zaznamenává Budín poslední vrchol své novinářské činnosti.

shodné politické linii. U angažovaného žurnalisty, který prožil „vítězný únor“ v samém jeho epicentru na Staroměstském náměstí a o pět let později zpacil po Stalinově a Gottwaldově smrti z pocitu osíření, být bez stranické legitimace v kapse, lze o skutečném „rozchodu s komunistickou stranou“ při nejlepší vůli hovořit jen stěží.

Politika víry

Čtenáře může snad udivit, jak je možné, že Stanislav Budín, vyobcovaný z KSČ pro přemíru kritického a samostatného myšlení, nikdy ze strany znovu nepřijatý a přitom po druhé světové válce nadále pragmaticky a licoměrně využívaný pro své novinářské schopnosti, že Stanislav Budín, od něhož se v kritickém roce 1936 drtívá většina spolupracovníků a vrstevníků odvrátila, že Stanislav Budín, který měl mnohokrát příležitost poznat fungování stranických mechanismů takřkajíc v negližé, mohl ve svých vzpomín-

Tertullianova *credo quia absurdum*. A s mnohačetnými přeryvy stalinských procesů třicátých let, XX. sjezdu v roce 1956 i srpna 1968, v blízkosti oněch „propadlích, než se otevírala vždy znovu, kdykoli chtěl někdo brát revoluci příliš doslova“ (Ivan Sviták), přesouvá se Budínův komunismus stále více z roviny politické do roviny takřka chiliastické, do úporného přesvědčení, že krystalicky čistá podoba ideje je nezávislá na každodenní politické praxi hnutí, že tato idea existuje a že jednou zvítězí. Toto přesvědčení kulminuje na posledních stránkách knihy. O událostech pražského jara i o sovětské intervenci Budín taktně mlčí, uzavírá vzpomínky úryvkem z rozhovoru s americkým novinářem I. F. Stonem. Poslední odstavec tu působí jako lapidární pointa: „Nedoufám, že vyhraju já, ale jsem přesvědčen, že nakonec vyhraje moje věc. Jinými slovy, mám víru. Mám víru, přes všechny nedokonalosti lidského rodu, že nakonec vznikne lepší společnost, lepší svět,

OBJEDNÁVKA PŘEDPLATNÉHO

A2kulturní týdeník

☒ zaškrtněte druh	noviny do schránky	elektronické noviny a přístup do archivu	čtvrtletní 13 čísel	půlroční 26 čísel	roční 52 čísel
TIŠTĚNÉ	☒		☐ 280 Kč	☐ 520 Kč	☐ 988 Kč
ELEKTRONICKÉ		☒	☐ 195 Kč	☐ 364 Kč	☐ 650 Kč
STUDENTSKÉ	☒	☒	☐ 221 Kč	☐ 429 Kč	☐ 832 Kč
KOMPLET	☒	☒	☐ 312 Kč	☐ 611 Kč	☐ 1196 Kč
SPONZORSKÉ (roční)		☐ stříbrné 2600 Kč	☐ zlaté 5200 Kč	☐ platinové 10400 Kč	

ADRESA PŘEDPLATITELE

tituljménopříjmení

organizace

ulicePSČměsto

telefon e-mail

ADRESA PRO ZASÍLÁNÍjiná než fakturační, např. obdarovaného

tituljménopříjmení

organizace

ulicePSČměsto

telefon e-mail

PLATBU PROVEDU

☐ složenkou A, z obdržných údajů lze platit i převodem

☐ fakturou, uveďte IČDIČ

☐ prostřednictvím SIPO, uveďte spojovací číslo

OBJEDNÁVKY PŘIJÍMÁjménem vydavatele firma SEND

adresa: SEND, Předplatné, P.O. Box 141, 140 21 Praha 4

tel.: 225 985 225 fax: 225 341 425 sms: 605 202 115

e-mail: send@send.cz www.send.cz

neuteče vám žádné číslo

noviny nemusíte shánět, najdete je ve středu ve vaší schránce

ušetříte až 312 Kč ročně

k ročnímu předplatnému zápisník MOLESKINE REPORTER v ceně 226 Kč zdarma

pro předplatitele ročně zdarma čtyři přílohy (CD, knihy)

tydenikA2.cz/moleskine

ovšem

Nakladatelství Mladá fronta vydalo knihu s doslovným názvem Máj – filmová verze; Obrazová kniha k filmu F. A. Brabce. Knihu si patrně pořídí spokojený divák, aby u obrázků zavzpomínal na báječné okamžiky v kině. Co když ale do kina vůbec nevyrazí? Zapšklí filmoví recenzenti ho předem odradí a on raději zamezí do temných ulic Gothamu nebo si zatancovat s Abbou – a knihu Máj si nekoupí. Programový ředitel divize Knihy ve zmíněném nakladatelství Antonín Kočí se rozhodl nebezpečí odrazit. Rozeslal nejružnějším redaktorům e-mail s vlastní recenzí filmu, v němž vysvětluje, že šanci promluvit by měla dostat i druhá strana. Navíc, jako absolvent žurnalistiky a literatury má schopnost rozpoznat, co je (třeba Brabcův Máj) a co není kvalitní. Hlavním jeho argumentem však je, že děti přestávají číst knihy a dotáhnout je k literatuře skrze film je bohužel úkol. Točit filmy podle knih zkrátka pomůže vychovat budoucí čtenáře. Mám však spíš pocit, že budou-li studenti mít povinnou literaturu přístupnou ve filmových adaptacích – s tak promyšlenou a soustředěnou reklamou –, nebudou se četbou zatěžovat už vůbec.

Jiří G. Růžička

Jak bohaté léto lze zažít ve velkoměstě, ukazují letos newyorské filmové festivaly, věnované menšinám a lidským právům. Prima sezonu začal v červnu 20. ročník NewFestu, přehlídky lesbických, gay, bisexuálních a transgenderových filmů se sekcemi jako aktivismus a represe, afroamerické obrazy, otcovství či počátky AIDS. Snímek se slovní hříčkou v názvu Na způsob bi (Bi the Way) režisérek Brittany Blockmanové a Josephine Deckerové otevřel otázku, zda je pro dnešní generaci bisexualita pouze „chic“. Devatenáctý ročník Mezinárodního filmového festivalu (pořádá Human Rights Watch) zdůrazňoval vztahy mezi rodiči a dětmi. Z hraných filmů stálo za pozornost například melodrama libanonského režiséra Philippa Aractingiho Pod bombami. Newyorské Muzeum moderního umění pořádá od roku 1988 každoročně měsíční letní přehlídku nazvanou Zeitgeist – filmy naší doby, kterou letos zahájil snímkem Kanaďana Guye Maddina o represii a erotice Dejte si pozor (Careful) a nabídl i dva rané filmy queer režiséra Todda Haynese. A výčet nekončí – k vidění byly přehlídky asijského, italského či tureckého filmu. Poměřovat Prahu New Yorkem není fér. Ale třeba to někoho inspiruje (Veletržní palác?) k aktivitě na příští chic léto.

Štěpán Steiger

Zdá se, že v parlamentu vůbec nechybí Miroslav Sládek. Dostatečnou porci xenofobie nás dokážou zásobit stávající parlamentní strany. Prokázalo se to při diskusi o návrhu na umožnění „zelených karet“ pro cizince, kdy si na republikány zahrála ČSSD. Zatímco Luboš Zaorálek požadoval, aby daný návrh byl projednán v bezpečnostním výboru parlamentu, a strašil obrazy hořících ghett, David Rath se pateticky ptal: „Jakou ochranu, třeba zdravotní ochranu, poskytuje tento váš návrh obyvatelům ČR?“ Ve strašení se utopila zajímavější kritika této podoby migrace, která až příliš často znamená pouhý přesun co nejelevnější pracovní síly – a tím v praxi sociální dumping pro místní a vykořisťování následované odkopnutím v případě nepotřeby pro příchozí. Zaorálek měl příležitost propojit obrazy hořících ghett se sociálními důvody – namísto toho jen strašil. Měl rovněž příležitost nabídnout alternativu – otevření hranic, odbourání úředních šikan a zároveň posílení sociálních standardů a dohled nad tím, aby zaměstnavatelé nezneužívali odlišný právní režim cizinců k jejich faktickému okrádání. Místo toho, co by pomohlo jak migrantům, tak českým pracujícím, dal přednost rozdmýchávání identitních obav.

Ondřej Slačálek

V Pardubicích sedí nad futrem obřadní síně čert. Pochechtává se. Takovou zábavu dlouho neměl. Zato svatebčané trpí. Alespoň pardubičtí radní se domnívají, že svatebčané trpí, spěchající do chomoutu, průchodem kolem „šokujících děl“ v galerii Mázhaus. Umělkyně P. Skavová, M. Jůdová a M. Korečková tu podle mínění radnice, jež je hlavním partnerem galerie, vystavují nehorázné kousky. „Svatebčany v těchto dnech „vítá“ v Mázhausu, jímž musí všichni chtít nechtít projít do obřadní síně, socha páru velkých černých psů, připoutaných řetězem ke stěně. Největší odpor ale vyvolává plastika menstruuující dívky a postavy muže a ženy ležící v tratolišti krve,“ tvrdí N. Hradní z radničního oddělení vnějších vztahů. Situace se řeší už dlouho a invenčně. Jak upozorňuje M. Korečková, u sošky menstruuující princezny bylo princeznino pohlaví zakryto závojem, který úředníci střídavě odhalují (když chtějí médiím dokumentovat „zvrhlost“ výstavy) a zase zahalují (aby nedošlo k psychické újme svatebčanů). No není to dábelky vtipné a dramatické? A možná i efektivní, neboť tímto způsobem pruderní radnice úspěšnou galerii asi definitivně zruší. K čertu.

Libuše Bělunková